

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Ιστορικό Μουσείο	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Το Ιστορικό Μουσείο του Ντιμίτροβγκραντ είναι ένα πολιτιστικό και επιστημονικό ίδρυμα, που ιδρύθηκε το 1951. Ήταν το πρώτο στη Βουλγαρία Μουσείο Σύγχρονης Ιστορίας. Το προφίλ του μουσείου είναι ιστορικό και έχει τα εξής τμήματα:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Τμήμα Νέας και Νεότερης Ιστορίας - Τμήμα Εθνογραφίας - Καλλιτεχνικό Τμήμα - Πινακοθήκη «Πέτρο Τσοουρτοουλιεβ» - Θυγατρικό παράρτημα - Σπιτί-Μουσείο του Πένιο Πένεφ - Τμήμα Αρχαιολογίας. <p>Σήμερα στο μουσείο εκτίθενται αντικείμενα από τη νεολιθική έως τη σύγχρονη εποχή, που παρουσιάζονται σε τέσσερις αίθουσες εκθέσεων.</p> <p>Η αίθουσα «Κίνημα εθελοντικής εργασίας στη Βουλγαρία» είναι μοναδική στη Βουλγαρία και αντανάκλα ένα πολύπλοκο και αμφιλεγόμενο περίοδο του πρόσφατου παρελθόντος της Βουλγαρίας – από το 1945 έως το 1990. Στολές, σημεία, βραβεία, φωτογραφίες και άλλα αντικείμενα από την καθημερινή ζωή των εθελοντών εργατών αποκαλύπτουν την ιστορία αυτού του κινήματος και βοηθούν τους επισκέπτες στο πνεύμα της περιόδου.</p> <p>Η αίθουσα «Ντιμίτροβγκραντ» παρακολουθεί την κατασκευή μιας από τις νεότερες πόλεις της Βουλγαρίας, η οποία στη δεκαετία του '50 του εικοστού αιώνα μετατράπηκε σε σύμβολο του σοσιαλισμού.</p> <p>Η αίθουσα Αρχαιολογίας παρουσιάζει αντικείμενα από τη ζωή των οικισμών του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ, μερικά από τα οποία έχουν συνεχή ανάπτυξη από τη νεολιθική περίοδο (6ος αι. Π.Χ.) μέχρι σήμερα. Μέρος της συλλογής του μουσείου είναι ο νεολιθικός άνθρωπος που ανακαλύφθηκε το 2009 κατά τη διάρκεια αρχαιολογικών ανασκαφών διάσωσης του μεσαιωνικού οικισμού στην περιοχή Καρά Ντερέ κοντά στο χωριό Κρούμ του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ. Ο οικισμός αποτελεί μέρος ενός νεολιθικού λατρευτικού συγκροτήματος, το οποίο είναι μοναδικό στο έδαφος της Βουλγαρίας και των γειτονικών χωρών. Αυτό το καθιστά μοναδικό από επιστημονική και εκθεσιακή άποψη. Част от фонда на музея е неолитният човек, открит през 2009 г. при спасителни археологически разкопки на средновековното селище в</p>
2	Σπιτί-μουσείο του Πένιο Πένεφ	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Σπιτί-Μουσείο «Πένιο Πένεφ» στο Ντιμίτροβγκραντ αποτελεί πράξη ευχαριστίας, αγάπης και εκτίμησης για μια από τις πιο δραματικές και προκλητικές προσωπικότητες στη βουλγαρική ποίηση της δεκαετίας του '50 του εικοστού αιώνα - ο Πένιο Πένεφ. Το μουσείο διατηρεί τη μνήμη για αυτόν, λέει την ιστορία του, δημοφιλώνει τα ποιήματά του.</p> <p>Το 1964 στο «Μουσείο της σοσιαλιστικής οικοδόμησης» στο Ντιμίτροβγκραντ εγκαινιάστηκε η έκθεση «Πένιο Πένεφ» που εξελίχθηκε σε μόνιμη έκθεση. Από το 1970 μετακόμισε στη λεωφόρο "Ντ. Μιλαγκόφ" 9, στο σπίτι όπου έζησε ο ποιητής. Το 1980 η έκθεση μετονομάστηκε σε Σπιτί-Μουσείο του Πένιο Πένεφ - Ντιμίτροβγκραντ.</p> <p>Το μουσείο στεγάζει πάνω από 1.200 εκθέματα στο ταμείο του. Ανάμεσα στα πιο ενδιαφέροντα μουσειακά εκθέματα είναι τα χειρόγραφα των έργων του ποιητή και τα τετράδια με σημειώσεις, οι επιστολές, τα προσωπικά αντικείμενα και ένα πορτρέτο του Πένιο Πένεφ ζωγραφισμένο από τον γιο του - τον ζωγράφο Βλαντιμίρ Πένεφ. Το μουσείο διαθέτει οπτικοακουστικό υατότητα που επιτρέπει να ακουστούν οι πρωτότυπες απαγγελίες έργων του ίδιου Πένιο Πένεφ. Οι επισκέπτες μπορούν να δουν επίσης ταινίες αφιερωμένες στη ζωή και τη δημιουργικότητα του ποιητή.</p>
3	Πινακοθήκη	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Η Δημοτική Πινακοθήκη «Πέτρο Τσοουρτοουλιεβ» λειτουργεί ως συλλογή έργων τέχνης από το 1962. Ουσιαστικά, είναι ένα μουσείο τέχνης που αποθηκεύει περισσότερα από 2250 έργα από περίπου 400 καλλιτέχνες. Τα τμήματα είναι: Πίνακες, Γραφικά, Γλυπτική, Σύγχρονη Τέχνη και Θεατρική αφίσα. Μαζί με τα έργα διακεκριμένων Βούλγαρων καλλιτεχνών, στη συλλογή παρουσιάζονται έργα καλλιτεχνών που έχουν συνδέσει το δημιουργικό τους μονοπάτι με το Δημιτροβγκραντ.</p> <p>Η πινακοθήκη διαθέτει:</p> <ul style="list-style-type: none"> - μια σημαντική συλλογή θεατρικών αφισών Βουλγάρων και ξένων καλλιτεχνών. - πίνακες ζωγραφικής από τους συμμετέχοντες στις υπαίθριες συνεδρίες ζωγραφικής, - έργα του Συμπόσιου Σύγχρονης Τέχνης «Στο δικό του πλαίσιο - Ντιμίτροβγκραντ», "και από το πρόγραμμα "Προσωπικότητες της δεκαετίας του '90", - ένα έργο του παγκοσμίου φήμης καλλιτέχνη Χρίστο Γιάβσοφ (Κρίστο). <p>Η πινακοθήκη είναι η μοναδική στην χώρα όπου οόζεται ένα εκθέμα από την πρώτη εννοιολογική έκθεση στη Βουλγαρία – το «Θήκη - αρχείο του 88ου» του Νέντκο Σολάκοφ.</p> <p>Είναι ένα κέντρο έλξης για τους εραστές των εικαστικών τεχνών. Κάθε χρόνο, στις αίθουσές της οργανώνονται 10-12 εκθέσεις. Οι εκθέσεις από το ταμείο της πινακοθήκης και των φιλοξενούμενων καλλιτεχνικών μουσείων εναλλάσσονται με εκθέσεις σύγχρονων καλλιτεχνών που παρουσιάζονται μεμονωμένα ή συλλογικά. Στη πινακοθήκη πορουσιάζονται επίσης βιβλία και πραγματοποιούνται συναντήσεις με τους συγγραφείς τους, προβολές ταινιών, συναυλίες και πολλές μορφές εργαστηρίου.</p>
4	Δημοτικό Δραματικό Θέατρο «Απόστολ Καράμιτεφ»	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Το Δημοτικό Δραματικό Θέατρο «Απόστολ Καράμιτεφ» - Ντιμίτροβγκραντ είναι ένα πολιτιστικό ίδρυμα με 60 χρόνια ιστορίας. Δημιουργήθηκε το 1953. Ήταν το μοναδικό κρατικό θέατρο σε μια μη περιφερειακή πόλη. Το θέατρο του Ντιμίτροβγκραντ δίδουσε περιόδους δυσκολιών και ακμής και το 1964 έκλεισε. Το κτίριο έγινε δεύτερη οκνηή του θεάτρου του Χάσκοβο. Το 1972 αποκαταστάθηκε και πάλι ως Κρατικό Δραματικό Θέατρο, το 1994 μεταμορφώθηκε σε ανοικτή θεατρική οκνηή «Απόστολ Καράμιτεφ» - Ντιμίτροβγκραντ. Από το 2011, με διάταγμα, έχει μετατραπεί σε Δημοτικό Δραματικό Θέατρο «Απόστολ Καράμιτεφ» - Ντιμίτροβγκραντ.</p> <p>Το 2006, το Δημοτικό Δραματικό Θέατρο «Απόστολ Καράμιτεφ» καθέρωσε το βραβείο «Αγαπημένος 13” – ως υπόκληση στη μνήμη του προστάτη του θεάτρου, του μεγάλου Βούλγαρου ηθοποιού Απόστολ Καράμιτεφ. Ήταν μοναδικό στο είδος του βραβείου επειδή δίνεται από το ακροατήριο στον αγαπημένο του εκτελεστή. το αγαπημένο ακροατήριο της. 7 είναι οι ηθοποιοί στους οποίους απονεμήθηκε – ο Βαλεντίν Τάνεφ, ο Ιβάνο Χρίστοφ, ο Κάμεν Ντόνεφ, ο Χρίστο Μουταφτσίεφ, ο Ασοέν Μιλατέτσι, ο Καλίν Βρατοάνοκι και ο Γκεράσιμ Γκεοργκίεφ-Γκέρο.</p>
5	Πύργος διανομής ύδατος	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Ο πύργος διανομής ύδατος θεωρείται ένα από τα σύμβολα της πόλης του Ντιμίτροβγκραντ. Η εγκατάσταση χτίστηκε αμέσως μετά την εγκαινίαση του σιδηροδρόμου του Μπαρόν Χιρς (τον Ιούνιο του 1873) και είναι ένα από τα παλαιότερα ιστορικά και αρχιτεκτονικά μνημεία της πόλης του Ντιμίτροβγκραντ.</p>
6	Αρχιτεκτονικό σύμπλεγμα στην Λεωφόρο «Τρέτι Μάρτ»	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Η πόλη του Ντιμίτροβγκραντ έχει μοναδική εμφάνιση. Από τον Απρίλιο του 2014, η πόλη αποτελεί μέρος της 27ης Πολιτιστικής Διαδρομής προς το Συμβούλιο της Ευρώπης. Με την εμφάνιση της αποτελεί παράδειγμα και αναγνώριση της αξίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς των ολοκληρωτικών καθεστώτων του 20ου αιώνα και τη σύνδεσή τους με ορισμένες περιόδους της ευρωπαϊκής ιστορίας. Η Λεωφόρος «Τρέτι Μάρτ», η πλατεία και το σύνολο κτιρίων γύρω της είναι αντανάκλαση την αισθητική και το στυλ της συγκεκριμένης εποχής και αποτελούν ενδιαφέρον θέμα για τους γνώστες του πολιτιστικού τουρισμού.</p>
7	Αρχιτεκτονικό σύμπλεγμα της κεντρικής περιοχής της πόλης	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Η Λεωφόρος «Μπαλγκάρια» - η Λεωφόρος «Ντιμίταρ Μιλαγκόφ» – το πάρκο «Μαρίτσα» και το σύμπλεγμα της πλατείας μπορούσά από το αναγνωστήριο «Χρίστο Μπίοτεφ» δηλώθηκαν αστική ακίνητη κληρονομιά με προστατευτική κατηγορία "εθνικής σημασίας".</p>
8	εία «Μπαλγκάρια» («της Βουλγαρίας»)	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	<p>Η πόλη του Ντιμίτροβγκραντ είναι από τις πόλεις που γνωρίζουν την ακριβή ημερομηνία γέννησής τους - την 2 Σεπτεμβρίου του 1947. Χτισμένη με τον ενθουσιασμό των νέων από 963 οικισμούς, σήμερα η πόλη είναι ένα είδος μουσείου, καθρέφτης του πνεύματος μιας εποχής που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της βουλγαρικής ιστορίας. Το κτίριο του Δήμου χτίστηκε το 1965. Το υψηλό οικοδόμημα 14 ορόφων συνδιάστηκε με ένα κτίριο κυκλικό σχήματος - τη ροτόντα. Στη Ροτόντα διαμορφώθηκε ένα πλαστικό χρωματισμένο διάζωμα με μήκος 80 μέτρων, το οποίο παρουσιάζει μια σύνθεση φυτών με τίτλο «Η βουλγαρική ιστορία και η ιστορία του Ντιμίτροβγκραντ.»</p>

9	Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Ο Ναός του Αγίου Δημητρίου στο Ντιμίτροβγκραντ είναι το παλαιότερο κτίριο της πόλης και χρονολογείται στο 1884. Σύμφωνα με το θρύλο η αυλή των 8 σπρεμμάτων, που προορίστηκε για την κατασκευή εκκλησίας και σχολείου στο χωριό Καγιατζίκι (σημερινή συνοικία Ρακόβοι της πόλης Ντιμίτροβγκραντ) δωρήθηκε από τον Τούρκο μπάη. Ο ναός χτίστηκε από τους κατοίκους του χωριού Καγιατζίκι. Η κατασκευή άρχισε το 1880 και τελείωσε το 1884 με εθελοντική εργασία, χρηματικές δωρεές και δωρεές σε ολικό ολόκληρο του πληθυσμού. Οι εικόνες της εκκλησίας που επίσης δωρίστηκαν από τους κατοίκους του χωριού Καγιατζίκι, είναι από τη Σχολή «Ζωγράφος» και είναι περίπου τρεις αιώνες παλαιότερα σε σύγκριση με το ίδιο το ναό. Στο δυτικό τμήμα της αυλής υπάρχει ένα παρεκκλήσι "Ανάσταση του Χριστού". Η αρμονία του τύπου επιτυγχάνεται με τον πλοίο, όμορφο και καλά διατηρημένο κήμο. Το 1974, η εκκλησία κηρύχθηκε μνημείο πολιτισμού.
10	Εθνικό Αστρονομικό Παρατηρητήριο και Πλανητάριο «Τζορντάνο Μπρόουν»	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Το Πλανητάριο, που ιδρύθηκε το 1962, είναι το πρώτο στη Βουλγαρία. Η «Αίθουσα Αστεριών» του είναι εξοπλισμένη με δύο τηλεσκόπια και έχει χωρητικότητα 60 θέσεων.
11	Φεούριο "Μπλέονα"	Στην περιοχή Καλέτο/Νορχάνα του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ	Ένα από τα πιο διάσημα φεούρια του Μεσοαίωνα. Σύμφωνα με τους ιστορικούς, ταυτίζεται με τον Μπλιόσιμος, τον Μπλιόσιμον ή την Μπλέονα. Μια αληθινή ακμή η Μπλέονα βίωνε κατά τη διάρκεια της βυζαντινής κυριαρχίας του 11ου - 13ου αιώνα, όταν έγινε πραγματικό πνευματικό και στρατιωτικό κέντρο. Τις μέρες μας, εκι χτίστηκε το παρεκκλήσι του Αγίου Μάρτυρα Μηνά, για την οποία ο λαός πιστεύει ότι διαθέτει θεραπευτική δύναμη.
12	Θρακικό ιερό των νυμφών και της Αφροδίτης	Χωριό Κασνάκοβο, περιοχή «Γκιάσοφ Μπουονάρ», 1 χλμ νοτιοανατολικά	Το μόνο καλά διατηρημένο στη Βουλγαρία «ιερό των Νυμφών και της Αφροδίτης» βρίσκεται περίπου 500 μέτρα βορειοανατολικά του χωριού Κασνάκοβο του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ. Βρίσκεται σε μια όμορφη περιοχή. Το ιερό, που χτίστηκε τον 2ο - 4ο αιώνα, είναι ένα μικρό μέρος του μεγάλου κτήματος του Ρωμαίου άρχοντα Θρακικής καταγωγής του Τίτου Φλάβιου. Ξέρουμε το όνομά του από την καλά διατηρημένη μέχρι τις μέρες μας επιγραφή πάνω από την κεντρική πηγή, που λέει: «Καλή τύχη! Ο Τίτος Φλάβιος Μπέπιουσκέντ Εομηνάριος και η σύζυγός του Κλάβνια Μοντάνα έκαναν και αφιέρωσαν το σιντριβάνι στις νύμφες και στη Αφροδίτη». Περιλαμβάνει απομεινάρια θρησκευτικών κτιρίων που χρονολογούνται από τον 2ο αιώνα, ρωμαϊκή βίλα από το 3ο αιώνα, αμφιθέατρο από το 4ο αιώνα και τρεις πηγές που αρχιτεκτονικά διαμορφώθηκαν σε σιντριβάνια τοποθετημένα πάνω σε μια έλλειψη. Οι πρώτες αρχαιολογικές ανασκαφές έγιναν κατά την περίοδο 1945-1946, στο ιερό λειτουργεί ένα κέντρο πληροφοριών. Οι θρύλοι λένε ότι σε αυτό το γραφικό μέρος το βράδυ, οι όμορφοι φίλοι της φύσης, οι νύμφες - χορεύουν. Σύμφωνα με τη λαϊκή πίστη, αν οι γυναίκες πίνουν νερό από την πηγή, συλλαμβάνουν πιο εύκολα και γεννούν πανέμορφα αγόρια. Οι υπερφυσικές θεραπευτικές ιδιότητες του νερού της πηγής είναι πολύ γνωστές. Για αυτό, από αμνημονεύτων χρόνων, την ημέρα του Σπας εδώ συγκεντρώνονται άνθρωποι από παντού για να προσεχθούν για υγεία και γονιμότητα. Το 1968 το ιερό ανακηρύχθηκε πολιτιστικό μνημείο εθνικής σημασίας.
13	Φεούριο στην περιοχή «Χιόαρά»	χωριό Στάλεβο	Το φεούριο κοντά στο χωριό Στάλεβο του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ βρίσκεται στην περιοχή „Χιόαρά». Χτίστηκε ήδη από τους Θράκες, αλλά έγινε δημοφιλής κατά τον Μεσοαίωνα. Κάποιοι από τους ερευνητές το εντοπίζουν ως η αρχαία πόλη Μιλέονα. Ο θρύλος λέει ότι εκεί ακριβώς, στις 9 Μαρτίου του 1230, ο Βούλγαρος τσάρος Ιωάννης Β΄ Ασέν παρακολούθησε και οδήγησε τη μάχη της Κλοκότνιτσα. Αυτή είναι μια από τις μεγαλύτερες ήττες της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, κατά την οποία πιάστηκε αιχμάλωτος ο ίδιος ο Θεόδωρος Κομνηνός Δούκας της Ηπείρου. Μετά τη μάχη ο Βούλγαρος ηγέτης διέταξε να χτιστεί ένα παρεκκλήσι προς τιμήν της νίκης το οποίο ανοιότακτε "Αγ. Σαράντα μάρτυρες" Χάρη στους πατριωτικούς Βούλγαρους το παρεκκλήσι εξακολουθεί να υπάρχει και σήμερα. Κάτω από την κορυφή υπάρχει μια μεγάλη πέτρα που ονομάζεται «Καζάντοστο» ή το Βήμα του Κραλί Μάρκο. Σε αυτή υπάρχει μια σκαλισμένη τρύπα που μοιάζει με βραστήρα και στην οποία έχει νερό, ακόμη και στη μεγαλύτερη ζέση και καύσωνα. Το σχήμα ενός τεράστιου βήματος βρίσκεται δίπλα της λένε ότι ο ίδιος Κραλί Μάρκο πάτησε εκεί και γι 'αυτό το ονομάζουν Βήμα του Κραλί Μάρκο.
14	Υπαίθρια Γκαλερί	χωριό Κρέποστ	Μοναδικές τοιχογραφίες των αδελφών - ζωγράφων Χρίστο και Πάντο Πάνεβι - διακοσμούν όλα τα δημόσια κτίρια στο χωριό Κρέποστ του δήμου Ντιμίτροβγκραντ. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το χωριό είναι γνωστό ως «Υπαίθρια Γκαλερί» και οι άνθρωποι εκεί είναι υπερήφανοι για τα έργα των αδελφών που ζωγράφιζαν το σχολείο, το δημαρχείο, την υγειονομική υπηρεσία, το αναγνωστήριο, το παρεκκλήσι, την εκκλησία. Τοιχογραφίες υπάρχουν επίσης στο σπίτι τους. Την πρώτη τους τοιχογραφία ο Χρίστο και ο Πάντο Πάνεβι έκαναν ακόμη το 1997 οδηγούμενοι από την ευγενική επιθυμία να δωρίσουν κάτι στην πατρίδα τους. Η ιδέα τους βρήκε ζεστή υποδοχή και έτσι, με ενθουσιασμό, οι δύο τους συζητούν το έργο τους μέχρι σήμερα. Οι κάτοικοι του μεγαλύτερου χωριού του Δήμου Ντιμίτροβγκραντ εξερευνούν' τις δυνατότητες εγγραφής στο βιβλίο παγκόσμιαν ρεκόρ του Γκίνες.
15	Εκκλησία των Ισαποστόλων Κωνσταντίνου και Ελένης	χωριό Κρέποστ	Χτίστηκε το 1874 με πρωτοβουλία πατριωτών κατοίκων του χωριού. Η εκκλησία είναι ένα ορθογώνιο πέτρινο κτίριο με στέγη με δύο πλαγιές είναι τρικλίτη και με αψίδα. Οι λάτρες του βουλγαρικών αρχαιοτήτων και της χριστιανικής εικονογραφίας θα βρουν στο ναό θαυμάσια και ελάχιστα γνωστά έργα των Βουλγάρων μαστόρων εικονογράφων. Οι περισσότερες εικόνες ζωγραφίστηκαν από τον Νικόλα Ντάντοφ, φέρουν την υπογραφή του και χρονολογούνται από το 1874. Οι εικόνες και οι τοιχογραφίες σε όλη την εκκλησία έχουν ισχυρό αντίκτιπο στους επισκέπτες.
16	Εθνογραφική Συλλογή «Ντιάκο Πένεφ» στο αναγνωστήριο «Προβέτα-1896»	πόλη Μερτιολέρι	Προς τιμήν της 1300ης επετείου από την εγκαθίδρυση του βουλγαρικού κράτους, το 1980 σε μια αίθουσα του αναγνωστήριου της πόλης Μερτιολέρι, εγκαινιάστηκε μια εθνογραφική μουσειακή συλλογή. Με την πάροδο του χρόνου η εθνογραφική συλλογή έχει γίνει ένας χώρος όπου μπορεί κανείς να παρακολουθήσει την ιστορία της πόλης και η οποία μεταδίδει στις γενιές ολόκληρη την πολιτιστική κληρονομιά του οικισμού. Τα εκθέματα που συγκεντρώθηκαν στην αίθουσα είναι όλα δωρεά από πατριώτες κάτοικοι της πόλης Μερτιολέρι.
17	Εκκλησία του Αγίου Νικολάου του Θαυματουργού	πόλη Μερτιολέρι	Χτίστηκε το 1858 στην τοποθεσία του παρεκκλησίου του Αγίου Νικολάου. Οι οικοδομοί ήταν από την πόλη Μερτιολέρι, ενώ ως μαστοροί κατασκευαστές απασχολήθηκαν οι Ούστα Μανόλ και Ούστα Παστόλ από το χωριό Γιούγκοβο. Αυτή είναι μια από τις πρώτες εκκλησίες στην περιοχή του Χάσκοβο. Το 1928, όταν ο σεισμός υπέστη σοβαρές ζημιές, ο ναός καταστράφηκε εν μέρει, αλλά αργότερα αποκαταστάθηκε - έγιναν επισκευές και μια επέκταση στο πίσω μέρος του κτιρίου. Χτίστηκε ένα όμορφο ψηλό καμπαναριό. Η τελική αποκατάσταση του ολοκληρώθηκε το 1930. Ο ναός είναι ένα πολύτιμο ιστορικό μνημείο. Οι εικόνες ζωγραφιστήκαν από τον αναγεννησιακό ζωγράφο Ντιμίταρ Αντόφ - ντόπιου του Τορνπάν. Η κατασκευή και η αρχιτεκτονική του κτιρίου του ναού εξακολουθούν να εκληίσοουν τους επισκέπτες.
18	Ο χριστιανικός σταυρός	χωριό Κροουμ	Στις 5 Μαΐου 2014, ένας 15μετρος χριστιανικός σταυρός αγιάστηκε κοντά στο χωριό Κροουμ του Ντιμίτροβγκραντ. Είναι κατασκευασμένος από μέταλλο και πάνω του τοποθετήθηκαν φώτα για να λάμπει το βράδυ. Η ιδέα της ανόμωσης του σταυρού ανήκει στους κατοίκους του χωριού, και ο στόχος του ήταν να ενώσει τους ανθρώπους, να τους προστατέσει και να τους κάνει καλύτερους. Βρίσκεται στον υψηλότερο λόφο πάνω από το χωριό Κροουμ, στην περιοχή „Γκίτσιτσα». Το σύμβολο της χριστιανικής πίστης είναι χτισμένο εξ ολοκλήρου με χρήματα από δωρεές. Η ιδέα είναι να υπενθυμίσει στους ανθρώπους ότι το πνευματικό είναι
19	Μονή της Παναγίας	χωριό Ντόμπριτς	Ένας κάτοικος του χωριού το 1886, μέσα από ένα όνειρο, ανακάλυψε μια ιερή πηγή στα χωράφια του και τα δώρισε για την κατασκευή ενός παρεκκλησίου. Ο ιερός χώρος αποκαταστάθηκε κυρίως μετά το 2000. Το παλιό παρεκκλήσι ανακαινίστηκε και χτίστηκε ένα διάφορο κτήριο με ομοιομοιότητα. Κάθε χρόνο, την παραμονή της Κοίμησης της Θεοτόκου πολλοί άνθρωποι έρχονται για να τιμήσουν τη Μητέρα του Θεού. Δίπλα στις εξωτερικές πύλες του μοναστηριού χτίστηκε μια όμορφη βρύση, από την οποία αποι μισορούν να γεμίσουν τα μπουκάλια τους με το θεραπευτικό νερό της ιερής πηγής.
20	Εκκλησία του Αγίου Χαραλάμπους	Χωριό Τσερνόγκοροβο	Χτίστηκε το 1863 από τον μαστορα Ούστα Κόστα από το χωριό Ούστοβο. Ζωγραφιστηκε το 1864 από τον Αλέξιο Εικονογράφο. Σύμφωνα με την λαϊκή παράδοση, οι κάτοικοι του Τσερνόγκοροβο επέλεξαν το όνομα του ναού, επειδή κάθε χρόνο, την ημέρα που αφιερώθηκε στον άγιο, στις 11 Φεβρουαρίου, ένα μεγάλο ελάφι έβγαινε από το δάσος για να θυσιαστεί. Η εκκλησία " του Αγίου Χαραλάμπους έχει 38 εικόνες, μερικές με ημερομηνία και τα ονόματα των εικονογράφων που εργάστηκαν στη δεκαετία του 60 του 19ου αιώνα. Εκτός από τις βιβλικές σκηνές, ενδιαφέρον παρουσιάζει μια σκηνή ενός άγνωστου εικονογράφου που
21	Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου	χωριό Γιάμπαλκοβο	Χτίστηκε το 1842 κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας. Το πρόγραμμα για την οικοδόμησή του ήταν ότι χτίζεται ένα νέο σπίτι στον ιερέα του χωριού Καλίν. Ο μεγάλος σεισμός του Τορνπάν του 1928 κατέστραψε την εκκλησία. Αναστηλώθηκε το 1930 με κεφάλαια από το Ταμείο «Ντεϊσζ» και δωρεές από ολόκληρο το χωριό. Το 1950 ζωγραφίστηκε από τον εικονογράφο Πέταρ Τζάμτζιφ από το Πλόβνιτς. Το κτίριο της εκκλησίας είναι ογκώδες, χτισμένο με τούβλο, με στέγη με δύο πλαγιές και ανοιχτή γκαλερί από τα δυτικά προς τα νότια. Ο πύργος του καμπαναριού είναι χτισμένος στη βορειοδυτική γωνία με είσοδο από την γκαλερί στα δυτικά. Κοντά στην εκκλησία υπάρχει επίσης μια άγια πηγή.
22	Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου του Νικηφόρου	χωριό Μποντρέβο	Χτίστηκε το 1858 χάρη στον πλοίο και τη γενναιοδωρία του Χατζή Γεωργίου, ο οποίος έλαβε άδεια κατασκευής εκκλησίας το 1856. Ολόκληρο το χωριό συμμετείχε με την εργασία του στην κατασκευή του ναού. Η εκκλησία χτίστηκε από πέτρα, έχει αψίδα και στέγη με δύο πλαγιές. Οι εικόνες ζωγραφίστηκαν το 1859-1860 από τον Νικόλα τον Ζωγράφο. Στη βορειοανατολική γωνία της εκκλησίας χτίστηκε ένα οκτάπλευρο πέτρινο καμπαναριό.
23	Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου του Νικηφόρου	χωριό Γκόροκι Ιζβορ	Η παλαιότερη εκκλησία στο Δήμο του Ντιμίτροβγκραντ, ο Ναός του Αγίου Γεωργίου του Νικηφόρου στο χωριό Γκόροκι Ιζβορ χτίστηκε το 1854. Οι τοιχογραφίες του ναού έχουν υψηλή καλλιτεχνική αξία. Είναι γνωστό ότι ο επικεφαλής εικονογράφος ήταν ο Γκέοργκι Ντάντοφ Λούκοφ (Ποιηγογραφία) από τον Τορνπάν. Η εκκλησία είναι μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας από το 1964.
24	Εκκλησία του Αγίου Ιβάν της	χωριό Ντόμπριτς	Η εκκλησία του χωριού που αφιερώθηκε στον Άγιο Ιβάν της Ρίλας χτίστηκε το 1880.

25	Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου	χωριό Μπροντ	Η εκκλησία του χωριού χτίστηκε το 1938.
26	Εκκλησία του Προφήτη Ηλία	χωριό Μ. Λοένοβο	Η εκκλησία του χωριού χτίστηκε το 1884.
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Πάρκο «N. I. Βασιτόφ»	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Είναι το παλαιότερο πάρκο στο Ντιμίτροβγκραντ και περιλαμβάνει 821 εκτάρια λιβάδια και 40χρονο δάσος βελανιδιάς. Στο δάσος διαμορφώθηκαν μονοπάτια και φυτεύθηκαν διακοσμητικοί θάμνοι και δέντρα κατά μήκος του κεντρικού χώρου περιπάτου και στα λιβάδια. Το πάρκο χτίστηκε για πολύ μικρό χρονικό διάστημα - μόνο για δύο χρόνια το 1955 και το 1956, κυρίως με εβελοντική εργασία. Στο πάρκο βρίσκεται ο ζωολογικός κήπος, ο οποίος απολαμβάνει το μεγάλο ενδιαφέρον των παιδιών. Εκεί μπορούν να παρατηρηθούν διάφορα είδη - από εξωτικά πουλιά έως αρκούδες. Τα ηλικιακά παγκάκια και τα οικιακά μονοπάτια προσελκύουν κατοίκους και επισκέπτες της πόλης. Στο πάρκο βρίσκονται επίσης το Αστρονομικό Παρατηρητήριο και το Πλανητάριο «Τζορντάνο Μπρούνο». Η Αίθουσα Αστεριών του είναι εξοπλισμένη με δύο τηλεοκόπια και έχει χωρητικότητα 60 θέσεων.
2	Πάρκο «Πένιο Πένεφ»	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Το μνημειακό πάρκο «Πένιο Πένεφ» είναι ένα από τα εμβληματικά αξιοθέατα του Ντιμίτροβγκραντ. Το πάρκο εκτείνεται σε 365 στρέμματα και είναι μοναδικό με τα 92 είδη δένδρων, θάμνων και λουλουδιών του. Τα γλυπτά, τα χαραγμένα ποιήματα, τα λιθόστρωτα άσπρα μονοπάτια με ασβεστολιθικά κράσπεδα, τα γραφικά περάσματα και οι ψηφιδωτές σκάλες, οι καταράκτες και τα συντριβάνια είναι καινοτομίες στην αρχιτεκτονική τοπίου της Βουλγαρίας κατά τις δεκαετίες του '50 και του '60 του 20ου αιώνα. Το πάρκο βρίσκεται στο νότιο τμήμα του Ντιμίτροβγκραντ. Έχει ένα όμορφο πανόραμα προς την πόλη. Διακρίνεται για τη δική του πρωτότυπη εμφάνιση. Με τα χρόνια το πάρκο έχει γίνει ένας προτεινόμενος χώρος για πολιτιστικές εκδηλώσεις - αυτοσχέδιες λογοτεχνικές αναγνώσεις, συναυλίες, ρεσιτάλ κλπ., όπως και ένα αντιπροσωπευτικό μέρος για όλους τους επισκέπτες της πόλης και τις επίσημες αντιπροσωπείες.
3	Πάρκο Μαρτίτα	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Το πάρκο «Μαρτίτα» βρίσκεται στη δεξιά όχθη του ποταμού Έβρου, σε μια υπέρροχη ποτάμια αναβαθμίδα. Στο πάρκο φυτεύθηκαν πολλά δέντρα και θάμνοι. Αυτό είναι το μεγαλύτερο από τα τρία πάρκα στο Ντιμίτροβγκραντ. Στην αρχή είχε μια ποίνα, ένα εστιατόριο, ακόμη και ένα τεχνητό ποτάμι όπου ήταν δυνατή η πλεύση με μικρά σκάφη. Το πάρκο έχει πολλά πλατιά και μακρά μονοπάτια.
4	Προστατευόμενη περιοχή Ζλάτο πολέ (Χρυσό πεδίο)	χωριά Ζλάτο Πολέ, Μπροντ και Ράνοβο	Ο μεγαλύτερος υγρότοπος φυσικού χαρακτήρα κατά μήκος του ποταμού Έβρου. Η έκταση της προστατευόμενης περιοχής είναι 84,79 εκτάρια. Καλύπτει τμήματα των περιοχών των χωριών Νόβα Νατέζντα (του Δήμου Χάσκοβο), Μπροντ, Ράνοβο και Ζλάτο Πολέ (του Δήμου Ντιμίτροβγκραντ). Περιλαμβάνει ένα συγκρότημα διασυνδεδεμένων υδατινών λεκανών διαφορετικού σχήματος, μεγέθους και βάθους, καλαμιώνες και τόφες, νησιά και βοσκοτόπους. Είναι ενδιαίτημα ποικίλων ειδών φυτών και ζώων που απειλούνται με εξαφάνιση και προστατεύονται, όπως το λευκό κρίνο, ο μικρός κορμωμένος, ο ήταυρος, ο κοινός κόκκος και ο αγριόκοκκος και άλλα είδη υδρόβιων ιτινών, καθώς και η στικτή νεροχελώνα.
5	Προστατευόμενη περιοχή "Προπάντναλοτο μπλάτο" ("Το Βουνοειδές Βιλάτο")	χωριό Γκολιάμο Λοένοβο	Μετά από πολλές αλλαγές με την πάροδο του χρόνου, ο υγρότοπος έχει γίνει ένας βιότοπος που προσελκύει πολλά είδη ζώων και φυτικών ποικιλιών.
6	«Νοσοθηκά μικρού κορμωμένου» («Διανοκτέρευση Λαγγόνας») - Ντιμίτροβγκραντ (Προστατευόμενος φυσικός)	πόλη Ντιμίτροβγκραντ και χωριό Ραντίτσεβο	Χώρος διατήρησης ενός τμήματος της κοιλάδας του ποταμού Έβρου και υπολείμματα παρόχθιων δασών που αποτελούν ενδιαίτημα και τόπο ανάπαυσης και αναπαραγωγής κατά τη διάρκεια της μετανάστευσης της λαγγόνας (Phalacrocorax pygmaeus) και άλλων προστατευόμενων ζωικών ειδών, όπως: το χειμωνοβουτηχτάρι, ο ήταυρος, το σαύτι, το δεντρογέρακο, η βίδα και άλλα.
7	Σπήλαιο "Ντιάντο Πάνιοβατα Ντούπκα" ("Η Τρύπα του Παππού Πάνιο")	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Το όνομα προέρχεται από τον κνηφό θησαυρόν, τον παππού Πάνιο από το χωριό Ρακόβκι (σημερινή γειτονιά της πόλης Ντιμίτροβγκραντ), ο οποίος εισήγαγε το σπήλαιο για πρώτη φορά. Καταχωρήθηκε στις 26 Ιουλίου του 1964 από τον Μπιορί Κόλεφ - "Αίντα" Χάσκοβο.
8	Σπήλαιο Πόποβιτσα	χωριό Κρέποστ του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης και μήκος 36 μ.
9	Σπήλαιο "Κόρκοβατα Ντούπκα" ("Η Τρύπα του Κόρκου")	χωριό Κασνάκοβο του Δήμου του Ντιμίτροβγκραντ	Το όνομα της σπηλιάς δόθηκε στα τέλη του περασμένου αιώνα, όταν κρύφτηκε σε αυτό ένα αγόρι που ονομάστηκε Κίρκο. Αργότερα, πιθανότατα υπό την επίβλεψη των σχολικών βιβλίων για την ιστορία και τη λογοτεχνία, το όνομα αλλάχτηκε στο "Τρύπα του Κυρ Θεοδώρου", ονδενώντας την με τη μάχη της Κλοκόνιτσα του 1230. Ο θρύλος της πιο σύγχρονης εποχής λέει ότι ο Βούλγαρος τσάρος Ιωάννης Β' Λοέν νίκησε τον ελληνικό στρατό και ο αρχηγός του ο Κυρ Θεόδωρος Κορνηνός έκρυψε στην τρύπα και εκεί πιάστηκε αιχμάλωτος. Γι' αυτό το σπήλαιο είναι στόχος πολλών κνηφών θησαυρών και θρύλων. Αλλά η πιο κοινή είναι η ονομασία "Τρύπα του Κόρκου". Μελετήθηκε και χαρτογραφήθηκε από τους Μπιορί Κόλεφ, Β. Γκεντέφ και Βλ. Μεντόνεφ από το "Αίντα" Χάσκοβο το 1972 και το 1983. Το σπήλαιο έχει σχεδόν γκρεμιστεί.
10	Σπηλατοβάραθρο Γκάμπαρα	πόλη Ντιμίτροβγκραντ	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης, μήκος 49 μ και μετατόπιση 21 μ.
<p>„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω εξωνίων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΡΕ αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”</p>			

№	ΠΟΛΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Αρχαία Ρωμαϊκή Βίλα "Αρμίρα" από το 2ο - 4ο αιώνα	4 χλμ. Δυτικά της πόλης του Ιβάνοβγκραντ	Η αρχαία βίλα χτίστηκε στην κοιλάδα του ποταμού Αρμίρα, που είναι παραπόταμος του ποταμού Αρδα, κατά το δεύτερο μισό του πρώτου αιώνα μ. Χρ. Η βίλα «Αρμίρα» είναι μία από τις αρχαιότερες και πιο ακριβώς χρονολογημένες βίλες από τη ρωμαϊκή εποχή, που έχουν μελετηθεί στη Βουλγαρία. Είναι ένα εξαιρετικό αρχιτεκτονικό μνημείο χτισμένο πριν από 2000 χρόνια. Αυτή είναι η πιο πλούσια διακοσμημένη ιδιωτική κατοικία (παλάτι) από τη ρωμαϊκή εποχή που έχει αποκαλυφθεί στα βουλγαρικά εδάφη. Η βίλα ήταν το κέντρο έγγειας ιδιοκτησίας μιας πλούσιας θρακικής αριστοκρατικής οικογένειας. Ο πρώτος ιδιοκτήτης της ήταν ένας απόγονος του βασιλιά της Θράκης (βασιλεύς). Αυτός έλαβε – για προσφορά προς την ρωμαϊκή εξουσία - το καθεστώς του Ρωμαίου πολίτη και ως εκ τούτου το δικαίωμα να κτίσει τη μεγάλη βίλα στο αγρόκτημα που είχε ήδη οργανώσει ακόμα στις δεκαετίες 50-70 του πρώτου αιώνα μ.Χ., δηλαδή μόνο είκοσι χρόνια μετά την οριστική κατάκτηση της Θράκης από τη Ρώμη. Η αρχαία βίλα «Αρμίρα» στήθηκε σε έκταση 3600 τετραγωνικών μέτρων, πάνω στην οποία κτίστηκε η κατοικία των ιδιοκτητών, καθώς και ένας κήπος για αναψυχή και περπάτους. Στη νοτιοανατολική γωνία του κτιρίου χτίστηκε και μια βεράντα από την οποία οι κάτοικοι της βίλας και οι καλεσμένοι τους είχαν απολαύσει το όμορφο τοπίο και το ποτάμι. Αυτό το αρχαίο αρχιτεκτονικό σύμπλεγμα υπήρχε από τις δεκαετίες 50-70 του 1ου αιώνα μ.Χ. μέχρι το 378 μ.Χ., όταν καταστράφηκε κατά τη διάρκεια του Γοτθικού πολέμου. Η βίλα κάρηκε μετά τη μάχη της Αδριανούπολης (σημερινή Οδρίν στην Τουρκία) στις 9 Αυγούστου του έτους 378. Ο ίδιος ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Βαλεντινιάνος βρήκε το θάνατό του από τις πληγές που έλαβε στη μάχη, κάπου κοντά στην Αδριανούπολη.
2	Γέφυρα Ατερένοκι	7 χλμ. Νοτιοδυτικά της γειτονίας "Λάτζα" της πόλης του Ιβάνοβγκραντ	Η γέφυρα κηρύχθηκε αρχαιολογικό μνημείο πολιτισμού τοπικής σημασίας. Στην παρούσα μορφή της η εγκατάσταση χρονολογείται από τον 16ο αιώνα, αλλά υπάρχουν υποθέσεις ότι από εκεί περνούσε ένας αρχαίος ρωμαϊκός δρόμος προς το Αιγαίο και αργότερα η γέφυρα είχε μια σύνδεση με την οχυρωμένη πόλη - το φρούριο της Λουίτιτσα. Κοντά στη γέφυρα (1 χλμ. χωματόδρομο κατά μήκος του ποταμού Ατερένοκα) υπάρχει ένα από τα πιο ελκυστικά σημεία για πικ-νικ στο δήμο – ο Μεγάλος νερόλακος. Η περιοχή του ποταμού διαθέτει κατάλληλη τουριστική υποδομή (2 τραπέζια, πάγκος και κρήνη με κρύο νερό), με δυνατότητα διεξαγωγής μεγαλύτερων γεγονότων στο γειτονικό λιβάδι.
3	Μεσαιωνικό φρούριο "Λιουτίτσα"	6 χλμ. Δυτικά της γειτονίας "Λάτζα" της πόλης του Ιβάνοβγκραντ	Οι αρχαιολογικές μελέτες ξεκίνησαν το καλοκαίρι του 2002. Σύμφωνα με τους ειδικούς, το φρούριο ήταν μια μεγάλη και πλούσια μεσαιωνική πόλη, που εκτεινόταν σε έκταση 26 στρεμμάτων. Το μήκος των εξαιρετικά καλά διατηρημένων τοίχων του φρουρίου είναι περίπου 600 μέτρα, ενώ οι πύργοι του φρουρίου είναι 14. Εκεί βρέθηκε μια εκκλησία που υπήρχε από τον 13ο έως τον 16ο αιώνα, μια τράπεζα νεκρόπολη, νομίσματα, καθώς και μαρμάρια απομεινάρια μιας αρχαίας βασιλικής.
4	Δημοτικό Ιστορικό Μουσείο - Ιβάνοβγκραντ	πόλη Ιβάνοβγκραντ	Τρεις εκθέσεις παρουσιάζονται στο κτίριο του Ιστορικού Μουσείου - «Αρχαιολογία», «Ιστορία της πόλης και της περιοχής πριν από την Απελευθέρωση» και «Ιστορία μετά το 1878». Στο μουσείο εκτίθενται κεραμικά από την αρχαία βίλα «Αρμίρα», νομίσματα, αποσπάσματα ενός θρακικού άρματος κηφείας, απολείματα από τις ανασκαφές του τμήσου κοντά στο χωριό Σβίρτσι, όπως και αντικείμενα από το φρούριο «Λιουτίτσα». Εκτός από τα αρχαιολογικά ευρήματα υπάρχουν τοφές και πιστόλια από τον Ρωσο-τουρκικό πόλεμο, εικόνες και έγγραφα διάφορων αρχείων που σχετίζονται με τη ζωή και το έργο των βοερόδων (καπετάνιων κατά τον πόλεμο για την Απελευθέρωση) Γιάννη Ποπόφ και Στάμιλ Ντιμιτρόφ. Οι επισκέπτες μπορούν επίσης να δουν τον μοναδικό γεωγραφικό και ιστορικό χάρτη της Βουλγαρίας από το 1913, καθώς και άλλα αντικείμενα από την πόλη.
5	Εκκλησία της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος	πόλη Ιβάνοβγκραντ	Ένα εξαιρετικά πολύτιμο δείγμα της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής της Αναγέννησης, της καλής και της εφαρμοσμένης τέχνης στη Βουλγαρία, που κηρύχθηκε αρχιτεκτονικό και καλλιτεχνικό μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας. Η εκκλησία χτίστηκε το 1828 στον χώρο ενός παλαιότερου ναού. Ιδιαίτερα ενδιαφέρον παρουσιάζει το υπέροχο σκαλιστό τέμπλο με μοτίβα φυτών και ζώων, βασιλικές πύλες, ιερό θρόνο, μικρά εικονοστάσια, πλαστική διακόσμηση της οροφής και των κίωνων και βασιλικές εικόνες υψηλής καλλιτεχνικής αξίας. Η ερωτή του Ναού Μεταμόρφωσης του Σωτήρος (6 Αυγούστου) γιορτάζεται με θεία λειτουργία και κουρμπάνι για υγεία. Η εκκλησία είναι ο βασικός ορθόδοξος ναός και είναι ανοιχτή κάθε Κυριακή.
6	Αναγεννησιακό σπίτι-μουσείο του Μιρτό Πασκάλεφ – «Πασκάλεβα κάτω»	πόλη Ιβάνοβγκραντ	Ένα από τα λαμπρότερα παραδείγματα παραδοσιακού αρχοντικού οπιτιού ενός μεταξοσκωληκτοφρού του τέλους του δέκατου ένατου αιώνα, το οποίο είναι επίσης αρχιτεκτονικό μνημείο πολιτισμού. Το σπίτι ανακαίνισθηκε και στεγάζει το τοπικό εθνογραφικό μουσείο που παρουσιάζει τον παραδοσιακό τρόπο ζωής και τα επαγγέλματα στην περιοχή του Ιβάνοβγκραντ κατά τη διάρκεια της Αναγέννησης. Το σπίτι έχει μια πέτρινη βάση και κτίστηκε με πλιθος, πηλό και επίχρυσια ασβέστη. Στο παρελθόν, το ισογείο του είχε αγροτικούς προορισμούς και οι δύο όροφοι πάνω του είχαν μεικτή χρήση, τα λεγόμενα «κάτσι» ήταν καθιστικά, και το μεγάλο σαλόνι του μεταξοσκωληκτοφρού – «φέγιατ» χρησιμοποιούνταν για την μεταξοσκωληκτοφροφία και για την αποδοχή επισκεπτών εκτός της ασχ. Επί του παρόντος η έκθεση βρίσκεται στις δύο κύριες ορόφους και περιλαμβάνει παραδοσιακό σαλόνι με τζάκι, τραπέζια της οικογένειας (χάλκινο τραπέζι και μαξιλάρια για να κάθεται η οικογένεια στο πάτωμα γύρω από αυτό) και χώρο εργασίας της οικοδέσποινας (με μεγάλη βούρτσα, ηλακίτη, ροδάνι, ανέμη και φθάντικο αργαλειό), σαλόνι με όλα τα απαραίτητα χαρακτηριστικά που αποδεικνύουν τον πλούτο των οικοδεσπών (χάλκινο μαγκάλι για τη θέρμανση του δωματίου με άνθρακα, καναπέδες από ξύλο κοντά στα παράθυρα με υπέροχα χειροποίητα υφάσματα και καλύμματα με λευκή δαντέλα, βαθύ ντουλάπι για την προίκα, τραπέζι για το σερβίρισμα του καφέ με γλυκό του κουταλιού με σόκο, σκαλισμένο εικονοστάσι, πλούσια διακοσμημένη λάμπα με χρωματιστό γυαλί από την Αδριανούπολη) και σαλόνι μεταξοσκωληκ. Ο δεύτερος όροφος παρουσιάζει τα κύρια στάδια της παραγωγής των κουκουλιών του μεταξιού και χαρακτηριστικές της περιοχής παραδοσιακές φορεσιές. Μετά την ανακίνισή της η συλλογή σήμερα έχει 11 νέα αντικείμενα που σχετίζονται με τα τοπικά επαγγέλματα και χειροτεχνήματα από τα μέσα του 19 αιώνα - σιδιρουργείο, υποδηματοποιία, ύφανση, καλλιέργεια καπνού, μεταξοσκωληκτοφροφία ή και πολλά
7	Μονή των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης	πόλη Ιβάνοβγκραντ	Η Μονή των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στο Ιβάνοβγκραντ χτίστηκε τον 12ο αιώνα και ένας αιώνας αργότερα σημειώθηκε η άνοδος της όταν έγινε μητροπολιτικό κέντρο. Κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας, το μοναστήρι καταστράφηκε δύο φορές για να αναστηθεί το 1846. Από το 1949 το μοναστήρι του Ιβάνοβγκραντ δεν κατοικείται από μοναχική αδελφότητα, αλλά κάθε χρόνο στις 8 Σεπτεμβρίου εδώ διοργανώνεται μια βραδιά με νυχτερινή επαγρύπνηση, θεία λειτουργία και κουρμπάνι για υγεία. Σήμερα η Μονή στο Ιβάνοβγκραντ είναι περιοδικά ενεργή και αποτελεί ένα συγκρότημα εκκλησίας, οικιστικό κτήριο και παλιές κρήνες που χρονολογείται από το 1846. Από το παλιό μοναστήρι διατηρείται μόνο το εκκλησάκι, το οποίο είναι τρικλιτη ψευδο-βασιλική με μεταγενέστερη εικονογραφία (τέλη του 19ου αιώνα) και 8 μενταγιόν από παλαιότερη περίοδο εντοιχισμένα στο τέμπλο. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης τα σκαλισμένα κηροπήγια και οι πολυέλαιοι από μάρμαρο.
8	Εκκλησία του Αγίου Αρχαγγέλου Μιχαήλ	χωριό Ντόλνο Λούκοβο	Πρόκειται για μια αξιόλογη τρικλιτη ψευδο-βασιλική κατασκευασμένη από πέτρα. Στα μαρμάρια αετώματα πάνω από τις δύο εισόδους έχουν χαραχθεί καλλιγραφικές επιγραφές με τα ονόματα των κτητόρων στην ελληνική γλώσσα. Ιδιαίτερα ενδιαφέρον παρουσιάζει η μεγάλη κλίμακας σκάλιμα του εικονοστασίου.

9	Θρακικό νεκροταφείο	περιοχή «Ρόνκιτε», 3,5 χλμ βορειοδυτικά του χωριού Ντόλνο Λούκοβο	Κοντά στο χωριό Ντόλνο Λούκοβο βρέθηκαν πολλά ντολμέν (ισρά) και ένα περίτεχνα διακοσμημένο νεκροταφείο που χρονολογείται από την εποχή των Θρακών. Ο τάφος κτίστηκε στο επίπεδο του αρχαίου εδάφους και καλύφθηκε με ανάχωμα με ύψος 4 μ. Αποτελείται από ένα ταφικό θάλαμο με ορθογώνια κάτοψη και είσοδο από το νότο, ανοικτό προς τα νότια προθάλαμο και δρόμο χωρίς οροφή (διάδρομο). Οι τοίχοι του θαλάμου καλύπτονται με μεγάλα μαρμαρίνα και ασβεστολιθικά μπλοκ συνδεδεμένα μεταξύ τους με σφιγκτήρες σιδήρου, και διακοσμημένα με διάφορες οκαλισμένες στις πέτρες φγιούρες - δίσκους, τετράγωνα, ορθογώνια, ένα πεντάκτινο αστέρι, ένα κεφάλι αλόγου και ένα ψάρι. Οι φγιούρες αυτές, μαζί με το μισοφέγγαρο οκαλισμένο στην είσοδο σχηματίζουν μια σύνθεση με ισχυρό αισθητικό και κάπως μυστικιστικό αντίκτυπο στους επισκέπτες, ενδεχομένως κρύβοντας κωδικοποιημένες πληροφορίες που σχετίζονται με την τελετή της κηδείας. Ο προθάλαμος χτίστηκε όμοια με το νεκρικό θάλαμο, αλλά χρησιμοποιήθηκαν μόνο ασβεστολιθικοί ογκόλιθοι. Ο δρόμος έχει ένα τοίχο από πέτρες με συγκόλληση λάσπης και διατηρείται εν μέρει. Τα αντικείμενα που βρέθηκαν είναι σχετικά λίγες, επειδή ο τάφος κλέφθηκε ακόμη κατά την αρχαιότητα. Τα περισσότερα από τα ευρήματα βρέθηκαν στον προθάλαμο του τάφου (και μπροστά από αυτόν), και μεταξύ τους είναι: πέτρινο ανάγλυφο που απεικονίζει το κεφάλι ενός αλόγου, θραύσματα αγγείων, χάλκινα περόνη, χάλκινα κοσμήματα, κομμάτια από επιχρυσωμένο ταφικό στεφάνι, ένα ασημένιο νόμισμα και κεραμική λάμπα. Τα ευρήματα και οι σκελετοί αλόγων (η ταφή των αλόγων μαζί με τον οικοδεσπότη είναι ένα σημάδι της θρακικής αριστοκρατίας) δείχνουν ότι κατά πάσα πιθανότητα στον τάφο στο χωριό Ντόλνο Λούκοβο θάφτηκε τοπικός αριστοκράτης της Θράκης, αλλά μέχρι στιγμής δεν έχουν βρει αποδεικτικά στοιχεία που να δίνουν περισσότερες πληροφορίες.
10	Εκκλησία των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης	χωριό Ντόλνο Λούκοβο	Μια από τις πιο καλά διατηρημένες παλιές βουλγαρικές εκκλησίες. Κηρύχθηκε αρχιτεκτονικό μνημείο πολιτιστικής κληρονομιάς τοπικής σημασίας. Χρονολογείται από το 1806 και, σύμφωνα με την παράδοση, κτίστηκε μυστικά στο δρόνιο δάσος για μόνο 7 νύχτες. Καθοριστικός του στόμτσιο χρονοδιαγράμματος κατασκευής ήταν ο οθωμανικός νόμος, σύμφωνα με τον οποίο ένα κτίριο πάνω στο οποίο έχει τοποθετηθεί μια στέγη δεν καταστρέφεται. Μέσα της υπάρχουν δύο τμήματα - αροενικό και θηλοκό. Το εσωτερικό του ναού διαμορφώσαν μέχρι το 1918. Ιδιαίτερα ενδιαφέρον παρουσιάζει το ξολόγλυπτο τέμπλο με τα λεγόμενα «ξολόγλυπτα του βοσκού» και τις πρωτότυπες εικόνες από τις αρχές του 19ου αιώνα - έργο διακεκριμένων τοπικών μαστόρων.
11	Μεγαλιθικός τάφος (ντολμέν)	χωριό Πλεβούν	Ο μεγαλιθικός τάφος (V-I αιώνα π.Χ.) δηλώθηκε αρχαιολογικό μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας. Φτιάχθηκε από μεγάλες και χοντρές πλάκες από γνεύσιο, οι οποίες είχαν τοποθετηθεί κατακόρυφα σε μια προκατασκευασμένη τάφο πάνω από ένα μικρό φουσκό λόφο. Το ντολμέν αυτό είναι το τελευταίο μεγαλιθικό Θρακικό μνημείο που ανακαλύφθηκε και είναι μοναδικό στην αρχιτεκτονική του επειδή συνδυάζει στοιχεία της πρώιμης εποχής του σιδήρου και αυτά που υπεβριθίζουν τα νεότερα επιτεύγματα του ελληνοισμού. Ο τάφος του Πλεβούν έχει ένα μοντέρνο για την εποχή του σχέδιο που χαρακτηρίζει τους μνημειώδεις τάφους του 5-3 αιώνα π.Χ. Ο χώρος έχει συνολικό μήκος 7,5 μέτρων και είναι ορθογώνιο ντολμέν δύο θαλάμων με Δρόμο που προσανατολίζεται στην κατεύθυνση Ανατολής-Δύσης. Έχει μια σύνθετη δομή που αποτελείται από 4 μέρη: διάδρομο, προθάλαμο, δεύτερο προθάλαμο και μεγάλο θάλαμο ταφής. Από το πρόθυρο προς την εγκατάσταση διαμορφώθηκε ένα είδος πρόσωσης δύο κάθρων στρογγυλεμένων πιακών, οι οποίες οδηγούσε προς την είσοδο. Η είσοδος πηθένα τοίχο από πέτρες με συγκόλληση λάσπης και διατηρείται εν μέρει. Τα αντικείμενα που βρέθηκαν είναι σχετικά λίγες, επειδή ο τάφος κλέφθηκε ακόμη κατά την αρχαιότητα. Τα περισσότερα από τα ευρήματα βρέθηκαν στον προθάλαμο του τάφου (και μπροστά από αυτόν), και μεταξύ τους είναι: πέτρινο ανάγλυφο που απεικονίζει το κεφάλι ενός αλόγου, θραύσματα αγγείων, χάλκινα περόνη, χάλκινα κοσμήματα, κομμάτια από επιχρυσωμένο ταφικό στεφάνι, ένα ασημένιο νόμισμα και κεραμική λάμπα. Τα ευρήματα και οι σκελετοί αλόγων (η ταφή των αλόγων μαζί με τον οικοδεσπότη είναι ένα σημάδι της θρακικής αριστοκρατίας) δείχνουν ότι κατά πάσα πιθανότητα στον τάφο στο χωριό Ντόλνο Λούκοβο θάφτηκε τοπικός αριστοκράτης της Θράκης, αλλά μέχρι στιγμής δεν έχουν βρει αποδεικτικά στοιχεία που να δίνουν περισσότερες πληροφορίες. 19 αιών - σιδηροπύργος,
12	Συλλογή Μουσείου	χωριό Πλεβούν	Στο κτίριο του παλιού κρηφού σχολείου έχει οργανωθεί μια μόνιμη ιστορική-εθνογραφική έκθεση που παρουσιάζει τον παραδοσιακό τρόπο ζωής, τον πολιτισμό από το βιοπορισμό των Βουλγάρων της Μικράς Ασίας με ξεχωριστή, μόνιμη έκθεση φωτογραφιών αφιερωμένη στον καπετάνιο Πέτρο Βοϊβόδα.
13	Κλιμακωτής πέτρινη κατασκευή στο "Μεγάλο τύμβο"	χωριό Σβίράτσι	«Ο Μεγάλος Τύμβος» είναι ένα από τα πιο εντυπωσιακές ταφικές εγκαταστάσεις στη Βουλγαρία από τη ρωμαϊκή εποχή και αποτελεί ένας εντυπωσιακός τύμβος με ιδανικό θόλο (διαμέτρο 60 μ και 18-20 μέτρα πρωτότυπο ύψος), σφιστός σε ένα πολύ ισχυρό δαχτυλίδι μιας μοναδικής πέτρινης δομής - κρηπίδας, που έκρυβε τον ιερό χώρο από τον έξω κόσμο. Εκτός από τις θρησκευτικές λειτουργίες της η κρηπίδα είχε μια καθαρά τεχνική λειτουργία - να υποστηρίζει τον ίδιο τον τύμβο. Σε αυτή την περίπτωση, δεν ήταν ένα συνηθισμένο πέτρινο τοίχο αλλά μια πρότυπη δημιουργία της αρχαίας αρχιτεκτονικής, συγκρίσιμη με τον τ'Αυτή η μνημειώδης εγκατάσταση, η μοναδική στο είδος της στα Βαλκάνια, είναι μια πολύπλοκη κλιμακωτής δομή μεγάλων πέτρινων όγκων μήκους 3,70 μ., κομμένων στο εξωτερικό τους και συνδεδεμένων μεταξύ τους με μεταλλικούς σφιγκτήρες, σχηματίζοντας με αυτό τον τρόπο έναν τεράστιο κύκλο από τέλεια συναρμολογημένα εξαρτήματα πάνω σε σταθερή βάση. Το πέτρινο κτίριο του τύμβου καταστράφηκε εν μέρει ακόμη στην αρχαιότητα.
14	Θρακικό Μνημείο «Τα χωράφια του Ηλία»	χωριό Γκλούμποβο	Η περιοχή "Ηλιεβα Νίβι" ("Τα χωράφια του Ηλία") βρίσκεται στα περίχωρα του χωριού Γκλούμποβο του Δήμου του Ιβάνοβγκραντ. Στο χώρο αυτό, στις 3 Οκτωβρίου 1913, κατά τον Β' Βαλκανικό Πόλεμο, ο τουρκικός στρατός σκότωσε πάνω από 200 μωρά και παιδιά κρυμμένα στη νότια όχθη του ποταμού Άρδα. Αυτά ήταν τα παιδιά των Βουλγάρων που έφυγαν από τον τουρκικό στρατό που τους ακολουθούσε. Το 1996 στην περιοχή στήθηκε ένα μνημείο στη μνήμη περισσότερων από 40.000 δολοφονημένων Βουλγάρων προσφύγων και των παιδιών τους. Το μνημειακό συγκρότημα αποτελείται από μνημείο, κρήνη και το παρεκκλήσι της Αγίας Πέτας της Βουλγαρίας.
15	Θρακικό Ντολμέν	Χωριό Ζελέζινο	Μεγαλιθικός τάφος που χρονολογείται από τα τέλη της 2ης χιλιετίας π.Χ. Η εγκατάσταση αποτελείται από μεγάλες, χοντρές, κάθρες πλάκες από γνεύσιο που έχουν οκαρφέι σε προετοιμασμένη τάφο. Η βόρεια και η δυτική εγκάρσιες πλάκες είναι καλά διατηρημένες, ενώ η νότια έχει κατά το ήμισυ καταστραφεί και η ανατολική πλάκα και η στέγη λείπουν.
16	Φρούριο «Μπιάλγκραντ» («Λευκή πόλη»)	3,47 χλμ. Ανατολικά του χωριού Γκουγκούτκα	Το φρούριο χτίστηκε σε φυσικά προστατευμένο απρόσιτο βραχώδη λόφο. Οι πλαγιές του λόφου κατεβαίνουν απότομα προς το Μπιάλα Ρερκά (Λευκό Ποταμό), που το περιβάλλει. Τα τείχη ακολουθούν τον περίγραμμο του οροπέδιου του λόφου και περιβάλλουν μια έκταση 13 τρεμμάτων. Διατηρούνται σχεδόν εξ ολοκλήρου στην αρχική τους όψη - συνολικού μήκους 550 μ και ύψος 7-8 μ, ενώ το πάχος τους είναι 2 μ. Στην ανατολική πλευρά, όπου το φρούριο είναι πιο προστό, μπροστά στο κύριο τοίχωμα σε απόσταση 10-15 m κατασκευάστηκε ένα δεύτερο τοίχωμα, το οποίο περιγράφει ένα ακανόνιστο ημικόκλιο. Τα διπλά τοιχώματα - προτειχίσματα είναι οπάντα στα φρούρια της Ανατολικής Ροδόπης. Παρόμοια αρχιτεκτονική λύση εφαρμόστηκε μόνο στο κάστρο κοντά στο χωριό Βοντεντοάρσκο του Δήμου του Τζέμπελ. Το φρούριο οφείλει το όνομά του - Λευκή Πόλη, πιθανόν στο γεγονός ότι για την κατασκευή των τοίχων χρησιμοποιήθηκαν πολλά κομμάτια από μάρμαρο. Και μια άλλη ιδιαιτερότητα - το επίπεδο του εδάφους στο εσωτερικό του φρουρίου είναι υψηλότερο από το έδαφος έξω από τα τείχη της πόλης των 4-5 m. Αυτό εμπόδιζε την κατεδάφιση του κατά την πολιορκία. Στην ανατολική πλευρά του κάστρου αποκαλύφθηκε η βάση μονόκλιτης και με μία αψίδα εκκλησίας, εν μέρει οκαμμένη στο έδαφος. Έχει μήκος 8 μ, πλάτος 6 μ, ενώ το πάχος των τοίχων είναι 1 μ. Το πάτωμα ήταν καλυμμένο με πέτρινες τετράγωνα πλάκες του ίδιου μεγέθους. Η πιο ενδιαφέρουσα εγκατάσταση αυτού του φρουρίου, η οποία διατηρείται και σήμερα, είναι η εσωτερική φρουραρχική κατοικία-πύργος. Είναι το είδος των λεγόμενων Δοήσων (κύριος πύργος) και είναι ένα από τα λίγα σχετικά καλά διατηρημένους πύργους στη Βουλγαρία. Επίσης αυτός ο πύργος είναι ένας από τους λίγους αυτού του είδους στην επικράτεια μας. Αυτή είναι μία από τις μεγάλες διαφορές με την Κεντρική και Δυτική Ευρώπη, όπου αυτές οι οχυρώσεις είναι κοινά. Οι τοίχοι ανέρχονται σε ύψος 9 μ. και το πάχος τους είναι 1,5 μ. Έχει ορθογώνιο σχέδιο με διαστάσεις της βάσης 11 και 9 μ. Ήταν τουλάχιστον τρεις ορόφους. Η έλλειψη πλήρους αρχαιολογικής ανασκαφής καθιστά δύσκολο να προσδιοριστεί ο ρόλος του φρουρίου στο Μεσαίωνα, αλλά το μεγάλο μέγεθος και η ασυνήθιστη μοίρα του δίνουν λόγους να θεωρηθεί κεντρικός οικισμός αστικού τύπου, στον οποίο έμεινε φρουράρχης με αγροκτήματα και χωριά γύρω του. Αυτό επιβεβαιώνεται έμμεσα από το όνομά του - «Λευκή Πόλη» ή πιο οπάντα «Γκραντίστε» (Μεγάλη Πόλη), ενώ τα άλλα φρούρια γύρω του ο τοπικός πληθυσμός αποκαλούσε «καλέ» (κάστρο).. Η τύχη της Λευκής Πόλης μετά την πτώση της Βουλγαρίας υπό οθωμανική κυριαρχία είναι ασαφής. Πιθανόν το φρούριο δεν καταστράφηκε αλλά σε αυτό εγκαταστάθηκε ένας προσωρινός οθωμανικός φρουραρχικός ηγεμόνας.

17	Εκκλησία του Αγίου Αναστασίου	Χωριό Μπελοπόλιανε	Ένα αξιόλογο δείγμα της αναγεννησιακής εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής από το πρώτο μισό του 19ου αιώνα και μνημείο πολιτισμού. Χτισμένο το 1838, ο ναός είναι τυπική τρίκλιτη ψευδο-βασιλική με μια αψίδα, πενταγωνικό καμπαναριό και πλούσια γλυπτική διακόσμηση στα εξωτερικά τοιχώματα. Το εσωτερικό είναι επίσης αυθεντικό, ξεχωρίζοντας με τη μοναδική διάφορη γκαλερί στον δόμο. Οι εικόνες του τέμπλου έχουν υψηλή καλλιτεχνική αξία και μεγάλη οπανιότητα για την περιοχή έχουν δύο εικόνες που προσκινήτες έφεραν από τον Πανάγο Τάφο στο Ιεροσολήμ. Ιδιαίτερη προσοχή αξίζει επίσης η θήκη δωρεών, με μια πολύ γραφική διακόσμηση. Η εκκλησία λειτουργεί και είναι ανοιχτή σε όλες τις χριστιανικές εορτές. Θεία λειτουργία όμως γίνεται μόνο την Ημέρα του Αγίου Αναστασίου (18 Ιανουαρίου, 2 Μαΐου). Τον Μάιο, γίνεται ένα κουρμπάνι υγείας.
18	Μνημείο - οστεοφυλάκιο	Κορυφή Τσέρνι Ριντ	Το μνημείο - οστεοφυλάκιο χτίστηκε και ανακαλύφθηκε στο μακρινό 1937 στην ανώνυμη μνήμη των θιμάτων της περιοχής του Ιβήλοβγκραντ κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-1913) και τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο (1915-1918). Χτίστηκε εξ ολοκλήρου με δωρεές από κατοίκους της περιοχής, οι οποίοι επίσης έχασαν συγγενείς και φίλους στους πολέμους.
№ ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ			ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ			
1	Περιοχή «Ντούπικατα» ("Οι τρόπες")	χωριό Σβίράτσι, Δήμος του Ιβήλοβγκραντ	Μία από τις μικρότερες προστατευόμενες περιοχές του δήμου (6,5 στρεμμάτων), που έλαβε αυτή την ιδιότητα με σκοπό τη διατήρηση ενός ενδιαιτήματος σπάνιων και προστατευόμενων ορχιδέων και ενός οικοτόπου νυχτερίδων στο σπήλαιο «Ντούπικατα». Εδώ υπάρχουν 13 είδη ορχιδέων, εκ των οποίων προστατευόμενες είναι η Οφρής η οιοτροφόρος, η Οφρής η μαστοφόρος, το Αίγιο Υμαντόγλωσσο και η Ανακαμπής η ψραμιδική. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης και τέσσερα είδη των νυχτερίδων της παγκόσμιας Κόκκινης Λίστας που βρίσκονται στο σπήλαιο «Ντούπικατα» - ο Μικρορινόλοφος, ο Τρανορινόλοφος, ο Μεσορινόλοφος νότιος και η Πτερυγονυχτερίδα. Δεν είναι ασυνήθιστο επίσης να βρεθούν απολιθώματα. Ο χώρος αποτελεί ένα μεγάλο βράχο με τη μορφή οροπεδίου της οποίας η βάση από την ανατολή είναι κατατροπωμένη με διαδρόμους διαφορετικών βάθους. Υπάρχουν περίπου 15 τρόπες, οι πιο ριχές εκ των οποίων έχουν βάθος που δεν ξεπερνάει το μισό μέτρο και οι δύο πιο βαθιές είναι πάνω από δέκα μέτρα σε βάθος. Μια από τις τρόπες έχει μετατραπεί σε οχυρό, η είσοδός της είναι ληθολογική και υπάρχει ένα μέρος για να βάλεις ένα πολυβόλο. Ο βράχος είναι γεμάτος τρόπες, και στη βάση του περιβάλλεται από ένα όιχο φρουρίου, από το οποίο σήμερα είναι εμφανή μόνο τα ερείπια. Ωστόσο, η τέχνη τοιχοποιία που κάλυψε το υρό είναι ξεκάθαρη. Προφανώς ο τόπος ήταν ένα συγκρότημα λατρείας, όπου οι τρείς έλεγαν τις προσευχές και τα ξόρκια τους.
2	Λικάννα (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Μπελοπόλιανε και Σβίράτσι	Η μικρότερη προστατευόμενη περιοχή του δήμου Ιβήλοβγκραντ είναι η περιοχή «Λικάννα» (3 εκτάρια). Κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση του μοναδικού ενδιαιτήματος
3	Χαμπάρ Ντερέ (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Καζάκ, Μπάλγκραντετςκα και Γκουγκούτκα	Αυτή είναι η πιο δύσκολη προσβάσιμη περιοχή του Δήμου Ιβήλοβγκραντ έκτασης 101 εκταρίων, η οποία κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση ενός συγκροτήματος από φυσικούς παραποτάμιους δασοειδείς σχηματισμούς, ξηρόφιλα δάση δρυός και των οικοτόπων των σπάνιων και προστατευόμενων ειδών ψαριών, αμφιβίων, ερπετών, πτηνών και θηλαστικών. Περιλαμβάνει το κάτω ρου του ποταμού Χαμπάρ Ντερέ πριν την εκβολή του στον ποταμό Μπάλα Ρεκά (χωριά Καζάκ και Μπάλγκραντετςκα) οι όβες του οποίου καλύπτονται από μια σχεδόν συνεχή λωρίδα παρθένα δάση δρυός πάνω από 100 ετών (από δρυ κρηρίδα, μεσέ και δρυ χνοώδη), από συγκροτήματα των ειδών ιτιάς, ελάτης, λιάνας και είδη της χλωρίδας με υψηλή κατάσταση διατήρησης. Στα μοναδικά υδρόβια οικοσυστήματα που έχουν διατηρηθεί εντοπίστηκαν 10 είδη ψαριών, 4 βαλκανικά ενδημικά, και 9 είδη αμφιβίων, ενώ στην ξηρά βρέθηκαν 11 είδη ερπετών, 43 είδη πουλιών, συμπεριλαμβανομένων των 19 φωλιάζοντα είδη και 5 είδη νυχτερίδων. Ιδιαίτερης αξίας είναι η βίδρα, η Ελληνική και η Μεσογειακή χελώνες και οι νυχτερίδες Μικρορινόλοφος και Μεσορινόλοφος νότιος που περιλαμβάνονται στην παγκόσμια Κόκκινη Λίστα. Η περιοχή έχει επίσης μεγάλης σημασίας για την προστασία της Γραμμωτή νεροχελώνα - προστατευόμενου είδους από το Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας.
4	Οι μαϊνάνδροι του ποταμού Μπάλα Ρεκά (του Λευκού Ποταμού)	Χωριά Μέντεν Μπουκ και Ζελεζάρι	Είναι η δεύτερη σε έκταση περιοχή στην Ανατολική Ροδόπη (1532 εκτάρια), που κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση ενός μοναδικού για τη Βουλγαρία τοπίου με εξαιρετική ποικιλία των σπάνιων και απειλούμενων ειδών φυτών και ζώων. Καλύπτει το πιο ελκυστικό μέρος των μέσο ρου του ποταμού Μπάλα Ρεκά με όμορφο συγκρότημα μαϊνάνδρων (στα περίχωρα των χωριών Μέντεν Μπουκ και Ζελεζάρι), όπου διατηρούνται από τα λίγα φυσικά δάση της Βουλγαρίας από ατανολικό πλάτανο και που περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο. Ως προς το πλούτος των ειδών πεταλούδων (πάνω από 100) η περιοχή κατατάσσεται στη δεύτερη θέση στη Βουλγαρία. Στα μοναδικά για τη Βαλκανική Χερσόνησο υδάτινα οικοσυστήματα του ποταμού Μπάλα Ρεκά ανακαλύφθηκε ένα νέα για την επιστήμη είδος ψαριού - Βελόντσα της Ροδόπης, μαζί με άλλα 9, συμπεριλαμβανομένων 4 βαλκανικών ενδημικών. Αυτή είναι μία από τις πλουσιότερες σε ερπετοπανίδα περιοχές της Βουλγαρίας με επτά είδη αμφιβίων και 19 είδη ερπετών. Ιδιαίτερης αξίας είναι ο Ορίοψφ (μοναδικό ενδιαιτήμα της χώρας), ο Τοφλίνος και η Γραμμωτή νεροχελώνα - είδη από το Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας, καθώς και η Ελληνική και η Μεσογειακή χελώνα που απαριθμούνται στην παγκόσμια Κόκκινη Λίστα. Η προστατευόμενη περιοχή είναι μέρος της Ορνιθολογικά σημαντικής περιοχής «Μπάλα Ρεκά» με παγκόσμια επίσης σημασία για την προστασία της φύσης. Από τα 94 είδη πτηνών που εντοπίστηκαν, 56 είναι ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος, όπως εν προκειμένω βρέθηκαν 6 από 9 είδη με περιορισμένα γεωοικιστήματα στη Βουλγαρία και χαρακτηριστικά της περιοχής της Μεσογείου - η Ασπροκωλίνα, η Λισοτριτοίδα, ο Κοκκινότοτροβάκος, ο Μαυροτοτροβάκος, ο Παρδαλοκεφαλάς και Αμπελοοργός. Η περιοχή είναι ένα μόνιμο ενδιαιτήμα τροφής και ξεκούρασης του απειλούμενου σε παγκόσμιο κλίμα μαυρογόπτα και ένα από τα πιο σημαντικά μέρη στη χώρα για τη φολοποίηση του φιδαιτού, του σαίνιου, του μικρού αετού, του γκιόνι, της δεντροστραφήφρα, της λισοτριτοΐδας και του Παρδαλοκεφαλά. Μεταξύ των θηλαστικών, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα 5 είδη νυχτερίδων, 3 από τα οποία βρίσκονται στην παγκόσμια Κόκκινη Λίστα (ο Μικρορινόλοφος, η Μωτίδα του Daubenton και ο Μεγάλος νυκτοβάτης), όπως και η βίδρα - ένα προστατευόμενο είδος παγκόσμιας σημασίας.
5	Σπήλαιο	χωριό Μπελοπόλιανε, περιοχή «Κοτζά Ντερέ»	Εντάσσεται στα φυσικά αξιοθέατα από το 1978. Έχει προστατευόμενη έκταση 80 εκταρίων.
6	Ενδιαιτήμα σπανίου είδους αγριομηλιάς (Eriolobus trilobata) - Ντάνεβα Τσοεμά (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μπελοπόλιανε	Η περιοχή «Ενδιαιτήμα Eriolobus trilobata - Ντάνεβα Τσοεμά» κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση ενός σπανίου είδους αγριομηλιάς (Eriolobus trilobata) και του ενδιαιτήματός του στα περίχωρα του χωριού Μπελοπόλιανε.
7	Ενδιαιτήμα σπανίου είδους αγριομηλιάς (Eriolobus trilobata) - Λιβάντιτε (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μπελοπόλιανε	Η περιοχή «Ενδιαιτήμα Eriolobus trilobata - Ντάνεβα Τσοεμά» κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση ενός σπανίου είδους αγριομηλιάς (Eriolobus trilobata) και του ενδιαιτήματός του στα περίχωρα του χωριού Μπελοπόλιανε.
8	Ενδιαιτήμα Γαλάνθου του Χιονώδη (Προστατευόμενη περιοχή)	Πόλη του Ιβήλοβγκραντ, περιοχή «Πέτοφ Μπαϊρ»	Φυσικά αξιοθέατα με συνολική έκταση 0,1 εκτάρια.
9	Ενδιαιτήμα Πατώνιας (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ζελεζίνο, περιοχή «Χαλκά Μπαϊρ», κορυφή Πομπέντα	Προστατευόμενο είδος με συνολική έκταση 15,5 εκτάρια.
10	Ενδιαιτήμα Πατώνιας (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Χούχλα	Προστατευόμενο είδος με συνολική έκταση 0,5 εκτάρια.
11	Ενδιαιτήμα φασκόμηλου (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Γκορνοσέλιτ, ποταμός Μαρσόνιτσα	Συνολική έκταση 10 εκτάρια.
12	Ενδιαιτήμα φασκόμηλου (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Γκόρνο Λούκοβο, ποταμός Λούντα Ρεκά	Συνολική έκταση 80 εκτάρια.

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω ξησινών και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΓ1 αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Γκλοχίτσε κάμνια» («Οι κουφές πέτρες»)	χωριά Ντάμποβτς και Μάλκο Γκραντίστε	Πρόκειται για ένα περίπλοκο συγκρότημα λατρείας, με πολιτιστικά στρώματα που ξεκινούν από την πρώτη εποχή του σιδήρου μέχρι τον 13ο αιώνα μ.Χ. Το μεγάλο ενδιαφέρον για τους «Κουφές πέτρες» οφείλεται κυρίως στις πολυάριθμες κόγχες κόμηνες στις καβέτες πλευρές των ψηλών 30 μέτρων βράχων. Οι πιο εντυπωσιακές είναι οι κόγχες στο πιο δυτικό και εξόχον πάνω από τους άλλους ορεινό όγκο. Μια βαθιά ορθογώνιο στέρνα για τη συλλογή και την αποθήκευση νερού οκαλιόθηκε στην επίπεδη κορυφή του. Σε αυτήν φτάνει κανείς με μια καλά οχηματομηνη διπλή σκάλα. Σ' αυτό το μέρος βρίσκεται ένα σπήλαιο με ορθογώνιο σχέδιο και θολωτό κάλυμμα, το οποίο έχει αποκτήσει το δημοφιλές όνομα «βραχώδης τάφος». Νότια, κάτω από το ορεινό όγκο, υπάρχει ένας πλατύς βράχος όπου χτίστηκε ένας ναός τον 5ο ή τον 6ο αιώνα.
2	Θρακικός θολωτός τάφος	Χωριό Βάλτοε Πολέ	Ο τάφος βρίσκεται κάτω από την κορυφή Σέινοβτς, κοντά στο χωριό Βάλτοε Πολέ και ανακαλύφθηκε στη δεκαετία του '30 από τον καθ. Μπόγκνταν Φίλοφ μέσα σε ένα τώβμο με διάμετρο περίπου 30 μ. και ύψος περίπου 6 μ. Αποτελείται από ένα ορθογώνιο προθάλαμο και ένα στρογγυλό θολωτό θάλαμο σε μια μορφή που συμπίπτει πλήρως με το θόλο του θαλάμου του τάφου του Μεξές. Χρονολογείται γύρω στο 4ο αιώνα π.Χρ. Ο τάφος έχει ληστέψει από την αρχαιότητα και τα τελευταία χρόνια έχει ανασκαφεί από κληρονομιάς ηθοσφρών. Η δομή της οροφής του προθάλαμου και η είσοδος σε αυτό καταστράφηκαν. Υπάρχει ένα αρχικό στάδιο καταστροφής του χώρου από τις ατμοσφαιρικές επιρροές. Μέχρι στιγμής δεν έχουν γίνει εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης. Εκτός από αυτό, υπάρχουν δύο ακόμα Θρακικοί τάφοι στο λόφο πάνω από το χωριό, σχεδόν ολοσχερώς καταστραμμένοι από τα καιρικά φαινόμενα και
3	Νεκρόπολη από ντολιμέν	χωριά Οριάχοβο και Βάσκοβο	Τα ντολιμέν είναι από τα πιο συνηθισμένα είδη μεγαλιθικών μνημείων στη Βουλγαρία. Η μεγάλη τους συγκέντρωση στο βουνό Σακάρ είναι ασυνήθιστη. Τέτοια είναι η νεκρόπολη από ντολιμέν ανάμεσα στα χωριά Οριάχοβο και Βάσκοβο. Έχει μελετηθεί ακόμη στα τέλη του 19ου αιώνα από τους αδελφούς Στέφαν και Γκεόργκι Μπόντσεφτ από βουλγαρικής πλευράς και τους Τσέχους αδελφούς Χέρμαν και Κάρελ Σκόρπιλ. Ο συνολικός αριθμός τους τότε ξεπερνούσε 70. Στην περιοχή «Καπακλίκατα» κοντά στο χωριό Οριάχοβο υπάρχει μια νεκρόπολη από 4 ντολιμέν (μεγαλιθικούς τάφους). Το όνομα της περιοχής προέρχεται πιθανότατα από τα ντολιμέν, τα οποία ο τοπικός πληθυσμός έμοιαζε με "καλοξημένα με καπάκι". Πολύ ενδιαφέρον είναι τα ντολιμέν στην περιοχή του «Εομετζίκα», στα οποία ανακαλύφθηκαν σπάνια οβάρ χτυπήματα στους εσωτερικούς τοίχους της πέτρας. Η περιοχή «Κερέξ Ντερέ» έχει ένα άλλο ντολιμέν και μια άλλη νεκρόπολη από 5 ντολιμέν που χρονολογείται από την πρόμηνη εποχή του σιδήρου - 10-9 αιώνα π.Χ.
4	«Γκόσποντεβα Στάπκα» («Το Βήμα του Κυρίου»)	χωριό Οριάχοβο	Το «Γκόσποντεβα Στάπκα» («Βήμα του Κυρίου») είναι ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον φυσικό και πολιτιστικό αξιοθέατο, που βρίσκεται στην περιοχή «Κερέξ Ντερέ», στην κοιτή ενός ποταμού. Γύρω του οι αρχαιολογοί έχουν σημειώσει μια σειρά ντολιμέν, μερικά από τα οποία είναι σε καλή κατάσταση. Πρόκειται για ένα φυσικό βαθούλωμα στο βράχο το οποίο είναι γεμάτο με νερό που στάζει μέσα από το βράχο καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Οι αρχαίοι Θράκες έχουν λατρεύει παρόμοιους τόπους, αποδίδοντας φόρο τιμής στις νυμφές του νερού. Αυτός είναι ο λόγος, με τα ντολιμέν γύρω, να πιστεύουμε ότι η περιοχή ήταν ένα αρχαίο ιερό. Μετά την υιοθέτηση του χριστιανισμού, η θρησκευτική σημασία του χώρου συνεχίζεται να υπάρχει. Γεννήθηκε ένας θρόλος, σύμφωνα με τον οποίο ο Κύριος μεταμφιέστηκε ως ταξιδιώτης, ζήτησε νερό από μια γυναίκα που εργάστηκε στο χωράφι της, αλλά αυτή δεν του έδωσε. Τότε το αλόγο του πάτησε πάνω στην πέτρα και το νερό ήρθε από εκεί. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι άνθρωποι αποκαλούν την ηγήη «Βήμα
5	Αρχιτεκτονικό μνημείο-obeliskos των πεόντων κατά τον Βαλκανικό πόλεμο (1912) - στην κορυφή Σέινοβτς	χωριά Βλατοο Πολέ και Μάλκο Γκραντίστε του Δήμου του Λιουμπιμίτς	Στην κορυφή Σέινοβτς, στην περιοχή μεταξύ των χωριών Βλατοο Πολέ και Μάλκο Γκραντίστε, το 1941 ανεγέρθηκε ένα αρχιτεκτονικό μνημείο -obeliskos στη μνήμη των θυμάτων του Βαλκανικού Πολέμου. Η κορυφή σχετίζεται με την έναρξη του Βαλκανικού Πολέμου του 1912. Σύμφωνα με τους Βούλγαρους ανιχνευτές την 4η Οκτωβρίου του 1912 στο οθωμανικό φρούριο που βρισκόταν στην κορυφή «Κούρτακα» υπήρχαν περίπου 100 στρατιώτες, και κοντά σε αυτούς άλλοι δύο λόχοι. Η βουλγαρική στρατιωτική διοίκηση που παρασκευάστηκε για την επίθεση της κορυφής η οποία αποτελούσε κύριο στόχος επειδή από εκεί μπορεί κανείς να παρατηρεί τις κολάδες των ποταμών Άρδας, Έβρου την κολιάδα της Λδριανούπολης. Η πρόσβαση στην κορυφή είναι εξαιρετικά δύσκολη. Η νότια και η βόρεια πλαγιές είναι απότομες και απρόσιτες, και η ανατολική κλίση είναι βραχώδης και απότομη. Η ανάβαση στην κορυφή ήταν δυνατή μόνο σε ένα μονοπάτι, που κολούσε μεταξύ βράχων και θάμνων.
6	Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου	Χωριό Μάλκο Γκραντίστε	Η εκκλησία είναι τρικλιτη, με μεγάλο τρούλο και ανοικτό νάρθηκα από τα δυτικά. Η κατασκευή της ξεκίνησε το 1840 και τα εγκαίνια έγιναν στις 27 Ιουνίου του 1844. Σύμφωνα με την επιγραφή στην εικόνα της Παναγίας το εικονίδιο ήταν ζωγραφισμένο το 1845. Οι οκτώ βασολικές και 19 αποστολικές εικόνες ζωγραφίστηκαν από τον ντόπιο εικονογράφο στη ζεστή χρωματική γκάμα. Η εικόνα του Ιησού Χριστού Παντοκράτορος σε καμβιά είναι επενδεδιμένη στο υψηλότερο σημείο του κεντρικού τόξου. Με το όνομα του εκφράζεται η ιδέα της ενότητας όλων των σμυταντών, εξαρτώμενη από την ιεραρχική αρχή. Στα άγια προσηγμένα βιβλία υπάρχουν τα ονόματα «Κύριος των δυνάμεων» ή «Παντοκράτωρ» ή «Μέγας Αρχιερέας». Ο όρος «δυνάμεις» σημαίνει ο ήλιος, το φεγγάρι και τα αστέρια που συνθέτουν το σύνολο των ουρανίων δυνάμεων. Η παράδοση λέει ότι ο εικονογράφος είναι από την Αδριανούπολη. Έφτιαξε το τέμπλο, το οποίο είναι ζύλινο, έγχρωμο σε πράσινο χρώμα, με κορώνα από σκαλισμένους σταυρούς και γρύπες. Στο ναό υπήρχε επίσης ένα κρυφό σχολείο, που άνοιξε κατά το 1862 και έκλεισε το 1883. Στην αρχή στα παιδιά δίδαξε ο Πατέρας Αθανάσιος Καβακλής /από το Τοπόλοβγκραντ/ στα ελληνικά. Μετά, στην περίοδο 1864-1865, ο ιερέας Φίλιου από Χιμπιμπασέβο /σημερινό Λιουμπιμίτς/ δίδαξε στους μαθητές στα εκκλησιαστικά ολαβικά.
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Κοβάν Καγιά	χωριό Βάλτοε Πολέ	Θρακικές βραχώδεις κόγχες
2	«Πτίτσι Κάμακ» (Πέτρα των Ποιλιών) ή «Κους Καγιά»	χωριό Βάλτοε Πολέ	Πρόκειται για ένας τεράστιος μεγαλοπρεπής βράχος σε σχήμα αετού που βρίσκεται βόρεια του χωριού Βάλτοε Πολέ. Σε πρόσφατες αρχαιολογικές ανασκαφές διαπιστώθηκε ότι ο βράχος ήταν ένα αρχαίο θρακικό συγκρότημα λατρείας, πιθανότατα συνδεδεμένο με το άλλο παρόμοιο συγκρότημα - «Κουφές πέτρες», που βρίσκονται μερικά χιλιόμετρα πάνω στο βουνό.
3	Ενδιαίτημα Λευκόιο του θερνιού - Ντόλνατα Οββα (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Λιουμπιμίτς	Διατήρηση του φυσικού ενδιατήματος του Λευκόιο του θερνιού.
4	Μπακαρλιά (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ιεροσαλιμφο	Μακροχρόνια διατήρηση των πληθυσμών παγκοσμίας και ευρωπαϊκώς απειλούμενων αμφιβίων, ερπετών, πτηνών, θηλαστικών και φυτών καθώς και τοπικών οικοτόπων και τοπίων του βουνού Σακάρ, καθώς και τμήματος σημαντικού ορνιθολογικού χώρου του νότιου Σακάρ. Διατήρηση τοπικών για το βουνό Σακάρ οικοτόπων, βραχώδων τοπίων και φρεσιών.
5	«Γκόσποντεβα Στάπκα» («Το Βήμα του Κυρίου»)	χωριό Οριάχοβο	Το «Γκόσποντεβα Στάπκα» («Βήμα του Κυρίου») είναι ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον φυσικό και πολιτιστικό αξιοθέατο, που βρίσκεται στην περιοχή «Κερέξ Ντερέ», στην κοιτή ενός ποταμού. Γύρω του οι αρχαιολογοί έχουν σημειώσει μια σειρά ντολιμέν, μερικά από τα οποία είναι σε καλή κατάσταση. Πρόκειται για ένα φυσικό βαθούλωμα στο βράχο το οποίο είναι γεμάτο με νερό που στάζει μέσα από το βράχο καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Οι αρχαίοι Θράκες

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Πρόωθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΦΙ αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program "Greece-Bulgaria 2014-2020", Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co-funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece - Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme.”

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Θρακικό μνημείο. Παρεκκλήσι «Αγία Πέτκα της Βουλγαρίας». Μνημείο-σύμβολο "Θράκη χωρίς σύνορα"	πόλη Ματζάροβο - 2 χλμ. ασφαλτοστρωμένη οδός βορειοανατολικά του κέντρου της πόλης σε κοντινή απόσταση από το Κέντρο Προστασίας της Φύσης "Ανατολική Ροδόπη"	Το θρακικό μνημειακό συγκρότημα με πάνθεν-οστεοφυλάκιο, το παρεκκλήσι «Αγ. Πέτκα της Βουλγαρίας» και το μνημείο-σύμβολο „Θράκη χωρίς σύνορα“ κηρύχθηκε ιστορικό μνημείο τοπικής σημασίας. Χτίστηκε στη μνήμη των δολοφονημένων κοντά στο χωριό Γιατατζικ (σημερινό Ματζάροβο) προσφώνων κατά τη μεγαλύτερη ήττα των Βουλγάρων στην Ανατολική Θράκη το 1913. Με πρωτοβουλία των τοπικών Θρακικών ενώσεων το 1928 για πρώτη φορά οργανώθηκε προσκόντημα στον τόπο εκτέλεσης κάτι που έγινε παράδοση που τηρείται ακόμη και σήμερα, και άρχισε η αναζήτηση για τα λείψανα των θυμάτων που συγκεντρώθηκαν σε έναν κοινό τάφο. Αργότερα το 1948, χτίστηκε το πανθέον, όπου μετακινήθηκαν τα οστά που βρέθηκαν. Ταεκαινία έγιναν παρουσίες του βοεβόδα Ντιμίταρ Ματζάροφ που κατά την ομιλία του πήγε πίσω τον τροχό της ιστορίας και αφηγήθηκε τις αναμνήσεις ενός απότιπη μάρτυρα και άμεσου συμμετέχοντα στα τραγικά γεγονότα του 1913. Στη συνέχεια χτίστηκε το μνημείο-σύμβολο «Θράκη χωρίς σύνορα» και το 1995 - το παρεκκλήσι «Αγία Πέτκα της Βουλγαρίας».
2	Θρακικό ταφικό-λατρευτικό σύμπλεγμα και οικισμός. Μεσαιωνικό φρούριο «Οκόπα»	πόλη Ματζάροβο - 2 ώρες με τα πόδια δυτικά από το κέντρο της πόλης μέχρι την περιοχή Χαριάν Καγιά	Πόλη Ματζάροβο - 2 ώρες με τα πόδια δυτικά από το κέντρο της πόλης μέχρι την περιοχή Χαριάν Καγιά (2 θρακικό τάφος), συμπεριλαμβανομένων του 1 χιλιόμετρου ασφαλτοστρωμένης οδού, των 0,5 χιλιομέτρων χωματόδρομου και του σηματοδοτούμενου μονοπατιού στα δάση, + 20 λεπτά με τα πόδια κατά μήκος ενός χωματόδρομου με τουριστική σήμανση νότια προς την περιοχή Οκόπα (θρακικό ιερό, θρακικός οικισμός, μεσαιωνικό φρούριο) + 40 λεπτά με τα πόδια κατά μήκος ενός χωματόδρομου χωρίς σήμανση βόρεια μέχρι την περιοχή Γκολέμα Μπουρούν κοντά στο εγκαταλελειμμένο χωριό Μπάλτζα (σαραπάνα). Από την πόλη Ματζάροβο μέχρι την σαραπάνα έχει δύο άμεσες διαδρομές: 1 ώρα με τα πόδια κατά μήκος ενός μονοπατιού με σήμανση μέχρι την περιοχή Οκόπα + 30 λεπτά με τα πόδια κατά μήκος ενός χωματόδρομου για το χωριό Μπάλτζα (το μονοπάτι του Μπάλτζα) ή 3 χιλιόμετρα ασφαλτοστρωμένη οδός δυτικά του κέντρου της πόλης, κατα μήκος του ποταμού Άρδα + 2 χιλιόμετρα σε χωματόδρομο με κατεύθυνση
3	Ρωμαϊκή Οδός	χωριό Ντόλνι Γκλαβανάκ	Το καλύτερο διατηρημένο στην Ανατολική Ροδόπη τμήμα μιας σημαντικής ρωμαϊκής οδού κατά μήκος της κοιλάδας του ποταμού Άρδα, που συνδέει την Αδριανούπολη με το εσωτερικό της Ροδόπης.
4	Μεγαλιθική εγκατάσταση λατρείας - κρόμλεχ	περιοχή "Μπουσάραλτα", χωριό Ντόλεν Γκλαβανάκ	Πολλοί δρόμοι περνούσαν από το έδαφος της σύγχρονης περιοχής του Χάσκοβο κατά την αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα. Ένας από αυτούς - ο κεντρικός δρόμος Βία Σινγκιντονούμο συνδέει τη Σέρντικα /τη Σόφια/ με την Κωνσταντινούπολη /το Τσαρνίκραντ/ είχε χρησιμοποιηθεί από τον 5ο αιώνα π.Χ. και είχε σημαντική στρατηγική σημασία. Κατά την περίοδο της ρωμαϊκής κυριαρχίας ήταν στρωμένος με πέτρα και κατά μήκος του χτίστηκαν πολλοί σταθμοί για τους ταξιδιώτες, οι αποστάσεις μεταξύ των
5	Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου	χωριό Ντόλνι Γκλαβανάκ	Το κρόμλεχ αποτελεί μια ειδωλολατρική εγκατάσταση από κάρβα μαρμαρινο λίθινα κομμάτια, τεθειμένα απευθείας στο βράχο χωρίς να προετοιμασθούν τρύπες για την τοποθέτησή τους. Ο περιφραγμένος ιερός χώρος όπου διεξαγόταν οι τελετές έχει μορφή κύκλου. Για παρόμοιους ειδωλολατρικούς τόπους στη Δυτική Ευρώπη υιοθετήθηκε ο όρος «κρόμλεχ», ο διασημότερος αντιπρόσωπος των οποίων είναι το Στόουνχεντζ στη Νότια Αγγλία.
6	Βραχώδες ανάγλυφο/ Ιερό	τα περιχώρα του χωριού Γκόρνο Πολέ	Χτίστηκε τη δεκαετία του 30 του 20ου αιώνα από τον τοπικό πληθυσμό.
7	Πέτρινο τάφος	περιοχή Φουρντζικα, χωριό Γκόρνο πολέ	Το Θρακικό μνημείο αυτό αποτελεί μια οβάλ πέτρα με σκαλιστό ανάγλυφο. Το πέτρινο μπλοκ πάνω στο οποίο σκαλίστηκε το ανάγλυφο, ως αποτέλεσμα της περαιτέρω επεξεργασίας, μοιάζει σε μεγάλο βαθμό με μια ανθρώπινη μορφή. Έχει πέσει σε μια από τις μακρές πλευρές του, αλλά στο παρελθόν στάθηκε ορθό. Πάνω από αυτό, σχηματίζεται ένα τραχύ πλαίσιο, στο οποίο σκαλίστηκαν δύο ανθρώπινες μορφές η μια δίπλα στην άλλη, με ανυψωμένα χέρια, επισημασμένα ονόματα και σηματοδομένα πόδια. Η μια είναι υψηλότερη από την άλλη. Το μνημείο είναι μοναδικό στο είδος του, διότι δεν έχει όμοιο του και αποτελεί ένα από τα παλαιότερα ανάγλυφα σε πέτρα στη βουλγαρική επικράτεια.
8	Θρακικές πέτρινες κόγχες - «Χαμπαρκαγιά»	χωριό Γκόρνο Πολέ - 7 χιλιόμετρα ασφαλτοστρωμένη οδός βορειοδυτικά από την πόλη Ματζάροβο στην κατεύθυνση προς το Ανατολική Ροδόπη.	Σκαλίστηκε σε ένα γυμνό από τη διάβρωση βράχο και βρίσκεται στην πλαγιά ενός λόφου. Ο βράχος έχει προβάλαμο, είσοδο και θάλαμο. Το ενδιαφέρον για αυτό το τάφο είναι ότι έχει άνοιγμα και πάνω από το κεντρικό θάλαμο.
9	Θρακικό φρούριο και ιερό Σίβρι Ντικμέ	κορσφή Σίβριντικμέ σε απόσταση 2,66 χλμ βορειοδυτικά από το χωριό Γκόρνο Πολέ.	Βρίσκεται μέσα στα όρια της προστατευόμενης περιοχής «Τσέρνα Σκαλά» («Μαύρη Πέτρα»). Μοναδικά θρακικά μνημεία τραπεζοειδούς μορφής, που βρέθηκαν μόνο στην Ανατολική Ροδόπη.
10	Σαραπάνα	περιοχή Γκολέμα Μπουρούν, στα περιχώρα του χωριού Μπάλτζα	Το Θρακικό φρούριο και το βραχώδες ιερό χρονολογούνται από τον 1ο αιώνα π.Χ. Διατηρούνται τα ερείπια των τοίχων του φρουρίου, σκάλες, βράχοι με σκαλισμένες λεκάνες για θρησκευτικές τελετές. Το φρούριο αποτελεί μέρος του αμυντικού φρουριακού συστήματος της κοιλάδας του ποταμού Άρδα. Το φρούριο και το ιερό λειτουργούσαν κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής εποχής και του Μεσαίωνα. Εκεί ανακαλύφθηκαν κεραμικά από την εποχή του Σιδήρου, μαρμαρίνο ανάγλυφο Θρακικού ιππία του 2-3ου αιώνα.
11	Εκκλησία του Αγίου Αρχαγγέλου Μιχαήλ	χωριό Σενοκλάς	Η Σαραπάνα βρίσκεται σε μια πλαγιά στο λόφο Γκολέμα Μπουρούν, κοντά στο εγκαταλελειμμένο χωριό Μπάλτζα. Το μνημείο αποτελεί μια ρηχή λεκάνη σκαλισμένη σε βράχο και συνδεδεμένες μαζί της δεξαμενές αποστράγγισης υγρών. Υπάρχουν άλλα παρόμοια μνημεία στην περιοχή διαφόρων μορφών και μεγεθών.
12	Θρακικό σύμπλεγμα λατρείας. Θρακικό μεσαιωνικό φρούριο "Χιούρια". Παρεκκλήσι „Αγιο Κύριλλος και Μεθόδιος“	χωριό Σενοκλάς - 9 χιλιόμετρα ασφαλτομένη οδός νοτιοανατολικά/ ανατολικά της πόλης Ματζάροβο + 6 χιλιόμετρα χωματόδρομος οπισωμένο με πέτρα μακάντζα στα αριστερά του	Η παλαιότερη εκκλησία του δήμου, που χτίστηκε το 1858, από τον μάστορα Γκεώργκι Μπουρουμούζα από το χωριό Ούδοβο του Δήμου του Σμόλιαν. Το 1913, η εκκλησία κήκη, η αποκατάστασή της πραγματοποιήθηκε το 1921.
13	Εκκλησία του Αγίου Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου Θεσσαλονίκης	χωριό Μπιορλιάβτσι	Ένα αξιόλογο αρχαιολογικό συγκρότημα, που περιλαμβάνει ένα θρακικό λατρευτικό κέντρο με πέτρινο ιερό, πέτρινες κόγχες και σπάνιο πέτρινο ήλιο. Κεντρική θέση σε αυτό καταλαμβάνουν τα ερείπια ενός μεγάλου θρακικού και μεσαιωνικού φρουρίου. Κοντά στο φρούριο βρίσκεται το παρεκκλήσι „Αγιο Κύριλλος και Μεθόδιος“.
14	Βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Γκολούχτε κάμαν» («Οι κουφές πέτρες»)	χωριό Εφρέμ	Χτίστηκε το 1936, σε εβελοντική βάση από τους ντόπιους Θράκες που κατοικούσαν το χωριό το 1914.
14	Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου	χωριό Εφρέμ	Πρόκειται για ένα περίπλοκο συγκρότημα λατρείας, με πολιτιστικά σπράγματα που ξεκινούν από την πρόμημ εποχή του σιδήρου μέχρι τον 13ο αιώνα μ.Χ. Το μεγάλο ενδιαφέρον για τους «Κουφές πέτρες» οφείλεται κυρίως στις πολυάριθμες κόγχες κόμμενες στις κάρβες πλευρές των ψηλών 30 μέτρων βράχων. Οι πιο εντυπωσιακές είναι οι κόγχες στο πιο δυτικό και εξέχον πάνω από τους άλλους ορεινό όγκο. Μια βαθιά ορθογώνια στέφνα για τη συλλογή και την αποθήκευση νερού σκαλίστηκε στην επίπεδη κορσφή του. Σε αυτήν φτάνει κανείς με μια καλά σχηματισμένη διπλή σκάλα. Σ' αυτό το μέρος βρίσκεται ένα σπλινο με ορθογώνιο σχέδιο και θολοτό κάλυμμα, το οποίο έχει αποκτήσει το δημοφιλές όνομα «βραχώδες τάφος». Νότια, κάτω από το ορεινό όγκο, υπάρχει ένας πλατύς βράχος όπου χτίστηκε ένας ναός τον 5ο ή τον 6ο αιώνα. Επεκτείνεται στα χωριά Ορσοές (του Δήμου Χάρμανλι), Ντάμποφets και Μάλκο Γκραντίστε (του Δήμου Λιουμπιμετς).
14	Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου	χωριό Εφρέμ	Χτίστηκε το 1887 από τον τοπικό πληθυσμό της εκκλησίας.

№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
---	---------------	-----------	-------------------

1	Θέσεις φωλεοποίησης σπάντων απειλούμενων ημεροβίων αρπακτικών (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Ματζάροβο - 3 χιλιόμετρα ασφαλτωμένη οδός στα βορειοανατολικά του κέντρου της πόλης προς το χωριό Μποριολάβτσι στην αριστερή όχθη του ποταμού Άρδα, χωριό Γκόρνο Πολέ, περιοχή Κοβάν Καγιά	Βρίσκονται στα περιχώρα του χωριού Γκόρνο Πολέ. Είναι η μόνη προστατευόμενη περιοχή του δήμου με την ιδιότητα φυσικών αξιοθεάτων που κηρύχθηκε με σκοπό την προστασία των τόπων φωλεοποίησης σπάντων και απειλούμενων ειδών πτηνών. Από τα είδη που περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας, σε κόγχες ηφαιστειακών βράχων φωλιάζουν οι μοναδικοί για τη Βουλγαρία και την Ευρώπη Ασπροπάρης και Ασπροκέφαλος γύπας. Μπορείτε επίσης να δείτε το Μαυρόγυπα που ακόμη καλείται Καρτάλι.Εδώ μπορούν να παρατηρηθούν και άλλα απειλούμενα και σπάνια είδη όπως ο Μαυροπελαργός, η Αετογερακίνα, ο Γαλαζοκότσφας, ο Πετροκότσφας και πολλά άλλα ενδιαφέροντα είδη πτηνών.
2	Οι μαιάνδροι του ποταμού Άρδα	πόλη Ματζάροβο - 3 χιλιόμετρα ασφαλτωμένη οδός στα βορειοανατολικά του κέντρου της πόλης προς το χωριό Μποριολάβτσι	Στο μέσο ρου του, ο ποταμός Άρδα σχηματίζει πολλούς όμορφους μαιάνδρους. Μερικοί από τους πιο εντοπιστικούς και εύκολα προσβάσιμους για τους λάτρεις των φυσικών φαινομένων είναι εκείνοι στην είσοδο του φράγματος «Ιβάλιογκραντ» μεταξύ της πόλης Ματζάροβο και του χωριού Μποριολάβτσι. Οι μαιάνδροι του ποταμού Άρδα μαζί με τις αμμώδεις παραλίες του, το φράγμα «Ιβάλιογκραντ», τα εντοπιστικά βράχια γύρω από το Ματζάροβο και η εξαιρετικά πλούσια γεωγραφία και βιοποικιλότητα αποτελούν ένα μοναδικό φυσικό συγκρότημα με μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης του οικολογικού και εξειδικευμένου τουρισμού.
3	Πατρόνκα (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Ματζάροβο, χωριό Μποριολάβτσι	Διατήρηση των φυσικών ενδιαιτημάτων των προστατευόμενων και σπάνιων ειδών πουλιών και φυτών που περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας, καθώς και στη Λίστα των απειλούμενων ειδών στην Ευρώπη.
4	Προστατευόμενη περιοχή "Γκιουγκένα"	πόλη Ματζάροβο - 4 χιλιόμετρα ασφαλτωμένη οδός στα νοτιοανατολικά του κέντρου της πόλης προς το χωριό Σενοκλάς, συμπεριλαμβανομένων των 0,5 χλμ. επέκταση	Βρίσκεται νότια της προστατευόμενης περιοχής "Πατρόνκα" στα περιχώρα του εγκαταλεημένου χωριού Γκαμπέροβο. Είναι η μικρότερη προστατευόμενη περιοχή του δήμου, η οποία έχει εθνική σημασία. Είναι χώρος διατήρησης ενδιαιτημάτων και πληθυσμών σπάνιων και απειλούμενων φυτικών ειδών, προστατευόμενων ειδών αμφιβίων, ερπετών, πτηνών και θηλαστικών. Διατήρησης της καταγεγραμμένης στο Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας Πορρομωστίδας. Διατήρησης ενός αξιοσημείωτου τοπίου.
5	Προστατευόμενη περιοχή "Μόμινα Σκαλά"	πόλη Ματζάροβο - 2,5 χλμ. με τα ποταμιά δυτικά από το κέντρο της πόλης, συμπεριλαμβανομένων των 1 χιλιομέτρων ασφαλτωμένης οδού + 0,5 χιλιομέτρων χωματόδρομο, στη δεξιά όχθη του ποταμού Άρδα.	Βρίσκεται νότια της προστατευόμενης περιοχής "Τορνάτα Σκαλά" στα περιχώρα της πόλης Ματζάροβο και του χωριού Μποριολάβτσι (του δήμου Κρουμογκραντ). Οικότοπος διατήρησης προστατευόμενων και απειλούμενων φυτών και ζώων, όπως: η Ανθεμής η ωτίομορφη, το Βομπλερο το Γεράρδιοτοξ, η Κλεόμη η ορνιθοποιοειδής, η Ποντιακή Φριτλάρια, το λιβαδικό είδος <i>Microgryum tenellum</i> , η Ορχιδέα η πεταλούδομορφη, ο ανατολικός πλάτανος, κλπ., εκατοντάδες πεταλούδες, χελώνες, ο Τυφλίτης, ο Χρυσσατέος και ο Πετρίτης. Οικότοπος διατήρησης πληθυσμών και οικοτόπων προστατευόμενων και απειλούμενων ειδών φυτών και ζώων, συμπεριλαμβανομένης της Ορχιδέας της πεταλούδομορφης, του ανατολικού πλάτανου, της Σκάνδις κτένιον της Αφροδίτης, της Στεφανόφιας του καρότου, του Βερμιάσκο <i>humile</i> . Διατήρηση του χαρακτηριστικού της του Ανατολικού Ροδόπη μοναδικού θρακικού τοπίου.
6	Προστατευόμενη περιοχή «Τορνάτα Σκαλά» (Ο Μάυρος Βράχος)	πόλη Ματζάροβο - 4 χιλιόμετρα ασφαλτωμένης οδός βορειοδυτικά του κέντρου της πόλης προς την κατεύθυνση του χωριού Γκόρνο Πολέ στην αριστερή όχθη του ποταμού Άρδα.	Βρίσκεται δυτικά του φυσικού αξιοθέατου "Κοβάν Καγιά" και περιχώρα των χωριών Γκόρνο Πολέ, Γκόρνο Γκλαβανάκ, Ρουμελία και Τοπόλοβο. Είναι η μεγαλύτερη περιοχή του δήμου που δηλώθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση των ενδιαιτημάτων και της σημαντικής ποικιλίας ειδών ζώων και φυτών που προστατεύονται και απειλούνται με εξαφάνιση σε εθνικό και ευρωπαϊκό κλίμακα. Κοντά σε αυτό το χώρο μπορείτε να δείτε τις χαρακτηριστικές για την Ανατολική Ροδόπη θρακικές βραχώδεις κόγχες. Είναι οικότοπος διατήρησης ενδιαιτημάτων και πληθυσμών προστατευόμενων και σπάνιων ειδών φυτών και ζώων, συμπεριλαμβανομένης της Ανθεμής της ωτίομορφης, της Ποντιακής Φριτλάριας, του Θρακικού γαιδοοράγκαθου, του ο Τυφλίτη, της Ελληνικής και της Μεσογειακής χελώνας κλπ.
<p>„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Πρόσωση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΠ αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co-funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”</p>			

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Θρακικό βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Αλτάν тепέ» και φρούριο από την εποχή της Όψιμης Αρχαιότητας στην περιοχή «Χιοσάρια»	χωριό Άγγελ Βοεβόδα	Ανάμεσα στα πολυάριθμα μεγαλιθικά μνημεία στο Δήμο Μινεράλνι Μπάνι, το θρακικό συγκρότημα λατρείας κοντά στο χωριό Άγγελ Βοεβόδα κατέχει ιδιαίτερη θέση. Το αρχαίο ιερό, ένα από τα μεγαλύτερα στη Βουλγαρία, έχει κηρυχθεί μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας. Το συγκρότημα βρίσκεται σε μια βραχώδη κορυφή γνωστή με το όνομα Αοσάρα. Στην κορυφογραμμή υπάρχει ένας ισχυρός τοίχος φρουρίου και πάνω από 50 (λατρευτικές) κόγχες έχουν σκαλισθεί στα
2	Προϊστορικό θρακικό φρούριο «Γκολιάμοτο Γκραντίστε»	1,5 χλμ. βόρεια του χωριού Γκόρνο Μπριάστοβο	Το φρούριο χτίστηκε από μεγάλες πέτρες χωρίς κονίαμα. Είναι ελλειπτικό και τα τείχη του, με πάχος 2,5 μέτρων περίπου, βρίσκονται σε κατάσταση διαρροής. Έχει μήκος 150 μ. και πλάτος 50 μ. Η έκτασή του είναι 5-6 στρέμματα και έχει δύο εσωτερικούς τοίχους.
3	Στάπκατα να Μπογορόντιτσα (Το Βήμα της Παναγίας)	χωριό Μινεράλνι Μπάνι	Το ίχνος της ρωμαϊκής εποχής διατηρείται ακόμα σε ένας χώρος, γνωστός ως το «Βήμα της Παναγίας», σκαλισμένο σε ένα φυσικό βράχο. Βρίσκεται 5 μέτρα από την πρώτη φυσική πηγή μεταλλικού νερού - στο κέντρο του χωριού Μινεράλνι Μπάνι, και είναι μήκους 2 μέτρων, βάθους 1 μέτρου και πλάτους 0,75 μ. Σύμφωνα με τους ιστορικούς, αυτή είναι μια αρχαία σαρκοφάγος και ο τοπικός πληθυσμός δημιούργησε ένα θρόλο που λέει αυτό είναι το βήμα της Παναγίας που
4	Ρωμαϊκό φρούριο "Άγιο Πνεύμα"	χωριό Μινεράλνι Μπάνι	Ιστορικά στοιχεία αποκαλύπτουν ότι στο έδαφος του σημερινού Μινεράλνι Μπάνι βρισκόταν η λεγόμενη πόλη Τοπλίτσος (ή Τοπλικά), η οποία αριθμούσε περίπου 12.000 κατοίκους. Πιστεύεται ότι μετά από μάχες, οι Ρωμαίοι στρατιώτες θεράπευαν τις πληγές τους εδώ, γύρω από τις θερμές ιαματικές πηγές. Έτσι, χάρη στις μοναδικές θεραπευτικές ιδιότητες του μεταλλικού νερού, δημιουργήθηκε η αρχαία πόλη, που ονομάστηκε από τους Ρωμαίους Τοπλίτσος. Οι
5	Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου	χωριό Μινεράλνι Μπάνι	Αυτός είναι ο νεώτερος και μεγαλύτερος χριστιανικός ναός του Αγίου Γεωργίου στο χωριό Μινεράλνι Μπάνι, το οποίο προσελκύει το ενδιαφέρον των επισκεπτών με την όμορφη αρχιτεκτονική του. /Χτίστηκε το 2006/
6	Φρούριο στην κορυφή Κούπενα / Βάργκα/ Λάτνιτσατα	χωριό Σαρνίτσα	Το θρακικό φρούριο της όψιμης αρχαιότητας και του μεσαίωνα στην κορυφή Κούπενα/ Βάργκα/ Λάτνιτσατα χτίστηκε στην ομόνημη κορυφή, σε απόσταση 2,67 χλμ. βορειοδυτικά κατά μήκος μιας ευθείας γραμμής από το κέντρο του χωριού Σαρνίτσα. Τα τείχη του φρουρίου είναι φτιαγμένα από πέτρα, κολλημένα με λευκό κονίαμα. Τα απολείματα του φρουρίου είναι ορατά μόνο στο βόρειο τμήμα της κορυφογραμμής.
7	Εκκλησία του Αγίου Νικόλα	χωριό Σαρνίτσα	Γύρω στο 1910, το Σαρνίτσα ήταν μεγάλο για εκείνα τα χρόνια χωριό. Ζούσαν σε αυτό εμπνευσμένοι άνθρωποι - χριστιανοί. Είχαν την ιδέα μιας εκκλησίας που θα ικανοποιούσε τις πνευματικές τους ανάγκες. Ήθελαν όμως μια ειδική εκκλησία - γι' αυτό βρήκαν μάλιστα από το μακρινό Καζανλάκ, και αυτός έκανε ένα όμορφο σχέδιο. Δύο χρόνια επεξεργάστηκε μεγάλες πέτρες για το κτίριο και όλοι οι κάτοικοι τον ταΐζαν με τη σειρά τους. Ήξερε κάθε πέτρα τόσο καλά
8	Καλέτο Σαρνίτσα - τοίχοι ενός θρακικού φρουρίου με πύργο από την εποχή της Όψιμης Αρχαιότητας και του Μεσαίωνα	κάτω από το χωριό Σαρνίτσα κοντά στο πέρασμα «Γιντίκα»	Οι τοίχοι του φρουρίου είναι φτιαγμένοι από μεγάλες πέτρες χωρίς συγκόλληση και σε μερικά μέρη η κατασκευή συμπεριλήφθηκε τα προεξέχοντα βράχια, συνδέοντάς τα δομικά με τον τοίχο. Η έκταση του φρουρίου είναι περίπου 2 στρέμματα. Στο κατώτερο βόρειο άκρο του φρουρίου, η ακρόπολη χωρίζεται από ένα επιπλέον τείχος. Στην επιφάνειά του υπάρχουν κεραμικά θραύσματα από την αρχή και το δεύτερο μισό της πρώτης χιλιετίας π.Χ. καθώς και την ρωμαϊκή περίοδο και τον μεσαίωνα. Εδώ βρέθηκε ένα οπάνιο πολύτιμο έγγραφο - ένα στρατιωτικό δίπλωμα του αυτοκράτορα Ελαγαμπάλ, με ημερομηνία 7 Ιανουαρίου του έτους 221. Το δίπλωμα φυλάσσεται στο πρώην μουσείο της αυτοκρατορικής αθλής στη Βιέννη.
9	Σαραπάνι (πέτρινες ποινές «Σαρ'απ Τας»)	χωριό Μπριάστοβο	Οι «σαραπάνι» είναι κοιλότητες στους βράχους που οι άνθρωποι έκαναν πριν 2600-2800 χρόνια. Οι αρχαιολογικές ανασκαφές χρονολογούν αυτά τα ευρήματα γύρω στα 8-12 π.Χ. Πρόκειται για τεχνητές κοιλότητες στα βράχια με βάθος 20-70 εκ. και διάμετρο 50-180 εκ. Κάθε «σαραπάνο» αποτελείται από ένα μικρό και μεγάλο κύπελλο με κεκλιμένο δάπεδο και ανοιχτό ή καλυμμένο κανάλι. Το όνομα «σαραπάνο» προέρχεται από την τουρκική λέξη «σαράπ» και σημαίνει κρασί. Υποτίθεται ότι οι αρχαίοι κάτοικοι αυτών των περιοχών είχαν επεξεργαστεί σταφύλια για την παραγωγή οίνων. Θεωρείται ότι οι «σαραπάνι» έχουν σχέση με τη λατρεία του Θεού Διονύσου. Σαραπάνι υπάρχουν στις περιοχές «Καρακάγια», «Γκάρβαντσα», «Ποζάριτετο» και «Αβράμος κάμακ» (Πέτρα του Αβράμ) στην περιοχή του χωριού

10	Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου	χωριό Σουσιάμ	Χτίστηκε το 1898. Αργότερα, το 1925, χτίστηκε το καμπαναριό του. Η εκκλησία κηρύχθηκε μνημείο καλλιτεχνικής πολιτιστικής αξίας λόγω της ζωγραφικής του μενταγιόν της αμίδας, των βασιλικών πωλών και της κορώνας, των εικόνων του βασιλικού και του εορταστικού κύκλου. Η αρχιτεκτονική του κτιρίου σημειώνεται επίσης ως μεγάλης αξίας.
11	Τζαμί	χωριό Κόλετες	Παρουσιάζει ενδιαφέρον με την αρχιτεκτονική και τις τοιχογραφίες του.
12	Τζαμί	χωριό Μπογιάν Μπίτεβο	Παρουσιάζει ενδιαφέρον με την αρχιτεκτονική και τις τοιχογραφίες του.
13	Τζαμί	χωριό Καραμάντσι	Παρουσιάζει ενδιαφέρον με την αρχιτεκτονική και τις τοιχογραφίες του.
14	Θρακικό φρούριο στην κορυφή «Ορλόβι Σκαλι» (Τα βράχια των αετών)	στην περιοχή Ορλόβι Σκαλι 3 χλμ. δυτικά σε ευθεία γραμμή από το κέντρο του χωριού Σαρνίτσα	Το Θρακικό φρούριο της Νέας Εποχής του Σιδήρου βρίσκεται στην περιοχή „Ορλόβι Σκαλι», 3 χλμ. δυτικά σε ευθεία γραμμής από το κέντρο του χωριού Σαρνίτσα. Τα επιφανειακά κεραμικά είναι από το 2ο μισό της πρώτης χιλιετίας π.Χ.
15	Ηλιακό ρολόι	χωριό Μινεράλνι Μπάνι	Αυτό το ρολόι είναι μοναδικό και δεν μετρά μόνο τις ώρες, αλλά επίσης τα λεπτά, τα δευτερόλεπτα και τις μέρες, έτσι ώστε να εκτελεί και τη λειτουργία ενός ημερολογίου. Ένα δεύτερο παρόμοιο υπάρχει στο Μεξικό με 5 σκαλοπάτια, ενώ αυτό στο Μινεράλνι Μπάνι έχει επτά σκαλοπάτια.
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΦΗ
1	Προστατευόμενη περιοχή «Αίντα»	τα περιχώρα του χωριού Σπαχίεβο	Η προστατευόμενη περιοχή έχει έκταση 3,5 εκταρίων. Πρόκειται για ένα φυσικό, αιωνόβιο δάσος οξιές.
2	Φυσικά αξιοθέατα "Ενδιατήματα Μιγκέ και Παιώνιας" (Προστατευόμενη περιοχή)	περιοχή Ντενράκα, χωριό Σπαχίεβο	Τα φυσικά αξιοθέατα έχουν έκταση 3 εκταρίων. Κηρύχθηκαν προστατευόμενα είδη με σκοπό να διατηρηθεί το πεδίο Μιγκέ και Παιώνιας.
3	«Ντικιλιτάς» (Προστατευόμενη περιοχή)	τα περιχώρα του χωριού Σαρνίτσα	Έχει έκταση 0,2 εκτάρια. Η περιοχή κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό την προστασία του καταρράκτη του ποταμού Χαρμανλίσκα.
4	Εθνικός δρόμος «Μποράκα»	τα περιχώρα του χωριού Σαρνίτσα	Ο δρόμος έχει έκταση 14,78 εκτάρια. Δηλώθηκε εθνικός δρόμος με σκοπό τη διατήρηση ενός αρχαίου, φυσικού, αυτοαναπαράγόμενου μαύρου πευκοδάσους. Η μέση ηλικία των δέντρων κυμαίνεται μεταξύ 120 και 150 ετών.
5	«Ορλόβι Σκαλι» ("Τα βράχια των αετών") (Προστατευόμενη περιοχή)	τα περιχώρα του χωριού Σαρνίτσα	Αυτό είναι ένα μοναδικό βραχώδες συγκρότημα από ενδιαφέρουσες και μεγαλοπρεπή βράχια, μερικά από τα οποία φτάνουν τα 30 έως 40 μ. ύψος. Το βραχώδες φαινόμενο μοιάζει με ένα μεσαιωνικό κάστρο με ισχυρούς πύργους. Τραπεζοειδείς κόγχες λατρείας έχουν σκαλισθεί σε πολλά από τα βράχια. Τα περισσότερα από αυτές έχουν τραπεζοειδή σχήμα, αλλά υπάρχουν επίσης κυλινδρικές και αμφοδείς. Δύο απότομα βράχια μεταξύ των βραχών (Ντογκάν Καγιτά – Ορλόβι Σκαλι) φυσικά προστατεύουν μια περιοχή περίπου 1,5 στρεμμάτων, που οχυρώνεται και από έναν τοίχο κατασκευασμένο από πέτρα χωρίς κονίαμα. Οι βραχώδεις σχηματισμοί αποτελούν προστατευόμενα φυσικά αξιοθέατα. Εδώ
6	Προμήπια Κάμακ (Η διάτρητη πέτρα) Προστατευόμενη περιοχή)	τα περιχώρα του χωριού Σαρνίτσα	Τα φυσικά αξιοθέατα έχουν έκταση 1 εκτάριο. Πρόκειται για ένα συγκρότημα από ενδιαφέροντες βραχώδεις σχηματισμούς. Ο βράχος έχει ύψος 4 μέτρα και το πλάτος του είναι πάνω από 12 μέτρα. Μοιάζει με τις θαυμάσιες γέφυρες της Ερκιουπρία, με τη διαφορά ότι βρίσκεται πάνω σε μια κορυφογραμμή και όχι πάνω σε μια κοιλάδα (ποταμιού). Εκτός από το άνοιγμα υπάρχει και μια μεγάλη σπηλιά
7	Φυσικά αξιοθέατα «Ογκλενταλινατά Σκαλα» (Ο κατοπιτικός βράχος)	τα περιχώρα του χωριού Μπριάστοβο	Τα φυσικά αξιοθέατα έχουν έκταση 1,5 εκταρίων. Κηρύχθηκαν προστατευόμενα είδη με σκοπό την προστασία των
8	Σπήλαιο "Γκολιάματα Εο Καγιτά" ("η Μεγάλη Εο Καγιτά")	χωριό Σπαχίεβο του Δήμου Μινεράλνι Μπάνι	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης, μήκος 18 μ και μετατόπιση 3 μ.
9	Σπήλαιο Λίποβιτσα	χωριό Σαρνίτσα του Δήμου Μινεράλνι Μπάνι	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης και μήκος 11 μ.
10	Σπήλαιο "Ιβάνοφ Κάμακ" ("Η πέτρα του Ιβάν")	χωριό Σαρνίτσα του Δήμου Μινεράλνι Μπάνι	Πάνω από τη νότια είσοδο του σπηλαίου, στον ομαλό βράχο, που έχει κόκκινο-καφέ χρώμα, υπάρχουν σκαλισμένα 7 τραπεζοειδείς λατρευτικές κόγχες - οποιδήποτε εθιμάτων των παλιών Θρακών. Ίσως το σπήλαιο χρησιμοποιήθηκε από αυτούς για ένα ιερό ή για κάποια λατρευτικά έθιμα. Στους γύρω βράχους και σε όλη την περιοχή υπάρχουν πολλές τραπεζοειδείς κόγχες και ίχνη θρακικού πολιτισμού. Καταγράφηκε στους χάρτες στις 22 Ιουνίου 1980 από τον Μπιορί Κόλεφ και τον Ζέτο Στάικοφ - «Αίντα» Χάσκοβο.
11	Σπήλαιο Ντοσκοβίτσα	χωριό Σαρνίτσα του Δήμου Μινεράλνι Μπάνι	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης, μήκος 14 μ και μετατόπιση 3 μ
12	Σπήλαιο Πετούρατα	χωριό Σαρνίτσα του Δήμου Μινεράλνι Μπάνι	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης και μήκος 28 μ.
13	Σπήλαια Καλέτο 1 και Καλέτο 2	χωριό Σαρνίτσα του Δήμου Μινεράλνι Μπάνι	Το σπήλαιο έχει μορφή διάκλασης και μήκος 18 μ.

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΡΠ αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020”

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Τοξωτή γέφυρα του Μουσταφά Πασά	πόλη Σβίλενγκραντ	Η γέφυρα αυτή είναι το μοναδικό απόλυτα διατηρημένο απομεινάρει ενός ολόκληρου οθωμανικού συμπλέγματος που αποτελούσε από ένα καραβάν σαράι (σημείο ανάπαυσης ταξιδιωτών), ένα ιωλχικό Τέμενος και ένα χαράμι. Χτίστηκε μετά από εντολή του Τσομπάν Μουσταφά Πασά, Βεζίρη του Σουλτάνου Σουλεϊμάν Α΄ ο Μεγαλοπρεπής /Σουλεϊμάν Ελ Κανουνί/. Έτος ολοκλήρωσης της κατασκευής της γέφυρας είναι το 1529, κάτι που φαίνεται στις αριθμητικές αναλογίες των αραβικών γραμμάτων στα δύο τελευταία λόγια της επιγραφής κάτω στη γέφυρα: Χαοσάνα Αρμπαντιέ, δηλαδή αιώνια καλό έργο. Έτσι, μαζί με τη κατασκευή της γέφυρας, ο Μουσταφά Πασάς θεωρήθηκε επίσης ως ο ιδρυτής του νέου οικισμού του Σβίλενγκραντ που ονομάστηκε στα τουρκικά Μουσταφά Πασάς Κοιπορουσού, δηλαδή «Η Γέφυρα του Μουσταφά Πασά». Το μήκος της γέφυρας είναι 295 μέτρα και το πλάτος 6 μ. Είναι καλυμμένη με οκαλιμένες πέτρες και την εποχή της είχε 20 όμορφες τόξους. Οι χειρολιθιές είναι κατασκευασμένοι από ολόκληρες πέτρες. Ο αριθμός όλων των μπλοκ παραπέτου στη γέφυρα είναι 706, 353 και στις δύο πλευρές. Η επιγραφή για την κατασκευή της γέφυρας είναι ένα ανάγλυφο σε μαρμάρινη πλάκα, τοποθετημένο σε κυκλίδωμα στη μέση της γέφυρας ύψους 6 μ. Η πλάκα με την επιγραφή αναφερόταν από τον ντόπιο πληθυσμό ως «ταρέχα», «ταρίχ», δηλ. ιστορία. Η μετάφραση της επιγραφής έχει ως εξής: «Η γέφυρα χτίστηκε - όταν ήταν χαλιέρης ο μεγαλύτερος Σουλτάνος εκ των Σουλτάνων ο Σουλεϊμάν Χαν, γιος του σουλτάνου Σελίμ Χαν - για να αποτελέσει συνέχεια της ασφάλειας και της προστασίας του από τον Βεζίρη Μουσταφά Πασά ,
2	Ιστορικό Μουσείο	πόλη Σβίλενγκραντ	Το Ιστορικό Μουσείο του Σβίλενγκραντ ιδρύθηκε το 2007 με βάση μια υπάρχουσα συλλογή μουσείων, που συλλέχθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1960. Περιείχε κυρίως φωτοεκθέσεις, αρχαία και μεσαιωνικά νομίσματα, αρχαιολογικά και εθνογραφικά αντικείμενα. Την δεκαετία του '70 τα εκθέματα φυλάσσονταν στο Ιστορικό Μουσείο του Ηασκονο. Την δεκαετία του '90 για τις ανάγκες του μουσείου είχε χορηγηθεί το ανακαινισμένο σπίτι του Δρ Τσοουκρόβοκι στο κέντρο της πόλης, το οποίο διακρίνεται με την χαρακτηριστική για τις αρχές του 20 αιώνα αρχιτεκτονική. Το Ιστορικό Μουσείο του Σβίλενγκραντ φροντίζει για τη διατήρηση και την προστασία της άυλης και εμπράγματης κινητής και ακίνητης πολιτιστικής κληρονομιάς του πληθυσμού κατά μήκος του κάτω ρου του Έσρου, στην Ανατολική Ροδόπη και στην περιοχή του βουνού Σακάρ. Το μουσείο έχει τρεις εκθέσεις: Ιστορία, Αρχαιολογία και Εθνογραφία, στα οποία εκτίθενται αντικείμενα μεγάλης ιστορικής, πολιτιστικής και επιστημονικής σημασίας, όπως έγγραφα, φωτογραφίες, χειρόγραφα, μετάλλια, εργαλεία, ρούχα και αντικείμενα που σχετίζονται με την καθημερινή ζωή και την παραγωγή μεταξίου, βαμβάκιου και μαλλιών, αγχέμαχα και πυροβόλα όπλα, προσωπικά αντικείμενα και πολλά άλλα.
3	Αρχαίοι και Μεσαιωνικοί Οικισμοί	πόλη Σβίλενγκραντ, περιοχή "Χιοσάρια", δίπλα στην γειτονιά Κανακλίτσα	Κατά τη διάρκεια της εποχής του Χαλκού και του Σιδήρου, τα εδάφη γύρω από το σημερινό Σβίλενγκραντ κατοικήθηκαν από τη θρακική φυλή των Οδρουών. Από την εποχή των Θρακών υπάρχουν ίχνη οικιών, ταφόπλακες, ιερά, ντολιμέν και άλλα. Στην παλιά γειτονιά της Κανακλίας υπήρχε η περιοχή της Μογκίλια, που ονομάστηκε έτσι με το όνομα ενός μεγάλου τάφου στην περιοχή του οποίου βρέθηκαν απομεινάρια αργμάτων. Ο αρχαίος συγγραφέας Προκόπιος Καισαρεύς έγραψε ότι επί του αυτοκράτορα Ιουστινιανού (483 έως 565 μ.Χ. Χρ.) εκεί χτίστηκε η ενισχύθηκε ένα φρούριο που ονομάστηκε Βουρδέππο. Πολλοί ιστορικοί συσχετίζουν αυτό το κτίριο με τα παλιά ερείπια στην περιοχή Χιοσάρια κοντά στην παλιά γειτονιά Κανακλίας του Σβίλενγκραντ.
4	Ντολιμέν	χωριό Στουντένα, περιοχή "Καπακλίας", 12 χλμ. Βοραιοανατολικά	Το ντολιμέν του χωριού Στουντένα του Δήμου του Σβίλενγκραντ βρίσκεται στην περιοχή «Καπακλίας» κοντά στο χωριό. Είναι μέρος του λεγόμενου «Μεγαλιτικού πολιτισμού» στα βουλγαρικά εδάφη, ιδίως στην περιοχή των βουνών Στράντζα και Σακάρ. Αποτελείται από δύο κατακόρυφα τοποθετημένες πέτρες μνημύων στο έδαφος σχηματίζοντας ένα θάλαμο, και μια τρίτη τοποθετημένη επίπεδα, η οποία σχηματίζει την οροφή. Τα μεγαλιθικά μνημεία είναι γνωστά ως τρία είδη - το Μενίρ - το Κρόμλεχ και το Ντολιμέν. Τα μεγαλιθικά μνημεία είναι αρχαίοι σχηματισμοί που προέρχονται από τη Νεολιθική Εποχή, την Εποχή του Χαλκού και την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου. Η επεξεργασία της πέτρας στα μνημεία αυτά είναι σχετικά ατελής, τραχιά. Αντίθετα με τις συντηρημένες τεχνικές κατασκευές, οι μεγαλιθικά δομές συναρμολογούνται από στοιχεία που αγγίζουν μόνο τα άκρα τους. Συνήθως αποτελούνται από τον ελάχιστο δυνατό αριθμό δομικών στοιχείων (πέτρινες πλάκες, στήλες).
5	Μνημείο των ηρώων πολέμου	πόλη Σβίλενγκραντ	Βρίσκεται στην πλατεία Σβίλενα. Κατασκευάστηκε στη μνήμη των ηρώων από το Σβίλενγκραντ και το δήμο που σκοτώθηκαν στους πολέμους. Στα τείχη του από γρανίτη έχουν γραφεί πάνω από 100 ονόματα ανθρώπων που θυσίασαν τη ζωή τους για την ελευθερία./2008/
6	Εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής	πόλη Σβίλενγκραντ	Ο ναός χτίστηκε γύρω στο 1860, κυρίως με δωρεές από τους κατοίκους της γειτονιάς «Γκεμπράν». Κατά τη διάρκεια του Β΄ Βαλκανικού Πολέμου (1913), η εκκλησία καταστράφηκε μέχρι τα θεμέλια της και μετά το τέλος των πολέμων άρχισε η ανοικοδόμησή της, η οποία ολοκληρώθηκε το 1924. Σε μια έκταση περίπου 4.000 τετραγωνικών μέτρων διαμορφώθηκε ένα όμορφο, πολύσσιο σε βλάστηση πάρκο, στο κέντρο του οποίου είναι η εκκλησία. Πλήρως ανακατασκευασμένο είναι το δίκτυο αλεών, όπου τοποθέτηκαν κίονια αναμνηστικά για τους κατοίκους της γειτονιάς. Οι αλές καλύφθηκαν με έγχρωμες πλάκες από σκυρόδεμα. Φυτρώθηκαν φυλλοβόλα και κωνοφόρα δέντρα, μεγάλες εκτάσεις αειθαλών ανθοφόρων θάμνων, όπως και αναρριχώμενοι θάμνοι. Υπάρχουν επίσης αρκετά εξωτικά είδη. Η πλούσια βλάστηση από δέντρα και θάμνους διατηρείται με αυτόματο σύστημα ποτίσματος. Στη θέση υπάρχουσας παιδικής χαράς σχεδιάστηκε και χτίστηκε μια νέα, εξοπλισμένη με σύγχρονες παιδικές εγκαταστάσεις και πάγκους. Υπάρχει ένας φράχτης με πλέγμα αζούρ και τρεις εισόδους, οι οποίες συνδέονται με τις κύριες πόρτες της εκκλησίας. Εγκαταστάθηκε νέο οδικό φωτισμό. Το τεράστιο κτίριο του ναού γίνεται εμφανές με το νυχτερινό φωτισμό.
7	Εκκλησία της Αγίας Τριάδας	πόλη Σβίλενγκραντ	Η εκκλησία χτίστηκε με δωρεές το 1834 στον τόπο όπου πιθανότατα ήταν το πολιτιστικό κέντρο του βουλγαρικού πληθυσμού της εποχής. Η κατασκευή της εκκλησίας έγινε από τους Βούλγαρους από τις τρεις γειτονιές της πόλης - Μπαγιαντάρ /Ευγενής/, Κανακλί /Προσώπο/ και Γκεμπράν /Αποτος, δηλαδή Χριστιανός/ και ίσως γι'αυτό ονομάστηκε Αγία Τριάδα. Όταν η πόλη κάηκε το 1913, η εκκλησία επίσης κάηκε, αλλά το σχήμα της διατηρήθηκε κατά την αποκατάστασή της. Το 1847-48 το πρώτο κοσμικό σχολείο της πόλης κτίστηκε στην εκκλησία. Σήμερα φέρει το όνομα ενός από τους ιδρυτές και επικεφαλής δάσκαλου Χρίστο Ποιμάρκοφ.
8	Προϊστορικό και Πρωτοϊστορικό λακκοειδές σύμπλεγμα	χωριό Καπιτάν Αντρέεβο, περιοχή «Χαούζα»	Το σύμπλεγμα αυτό, χρονολογούμενο στην περίοδο μεταξύ 5200 και 4800 χρόνων π.Χ., δεν έχει όμοιο του στην Νοτιοανατολική Ευρώπη και αποτελεί σημαντική συνεισφορά στη γνώση που έχουμε για τον πρώτο ευρωπαϊκό πολιτισμό που άνθησε στη βουλγαρική επικράτεια. Η δεύτερη περίοδος στην κατοικία της μελετημένης περιοχής ήταν κατά τη Μέση Εποχή του Χάλκου - περίπου στα έτη 1800 - 1700 π.Χ. Βρέθηκαν ακόμη μερικοί λάκκοι λατρείας που είναι σπάνιοι στα βουλγαρικά εδάφη. Η τρίτη περίοδος κατοίκησης της περιοχής είναι από την Πρώιμη και Υστερη Εποχή του Σιδήρου - την 1τη χιλιετία π.Χ. Μελετήθηκαν δεκάδες τελετουργικοί λάκκοι, μερικοί εκ των οποίων πολύ μεγάλων διαστάσεων. Χρονολογικά στο τέλος τοποθετούνται δύο μεσαιωνικά αμφιά και τουλάχιστον τρία τελετουργικά κολυβάματα με ανθρώπινες θυσίες από τον 8ο έως τον 9ο αιώνα.
9	Απομεινάρια της ρωμαϊκής οδού «Βία Διαγωνιάς»	χωριό Καπιτάν Αντρέεβο, περιοχή «Χαούζα»	Σύμφωνα με τα ευρήματα που βρέθηκαν στο μελετημένο τμήμα με μήκος περίπου 130 μέτρα, χρησιμοποιήθηκε από τον 2ο έως τον 6ο αιώνα. Η οδός είναι χτισμένη από μεγάλο βότσαλο και έχει πλάτος περίπου 18 μέτρα. Μέχρι τώρα, τα καταγεγραμμένα τμήματα αυτής της στρατιωτικής οδού σε όλο το μήκος της από την Κεντρική Ευρώπη ως την Κωνσταντινούπολη έχουν πλάτος 6-8 μέτρα. Στη Βουλγαρία, μέχρι σήμερα, τα τμήματα της Βία Διαγωνιάς που έχουν ανακαλυφθεί βρίσκονται κοντά στο Χάρμανλι και το Κόστινιμπροντ. Μόνο το τμήμα του Καπιτάν Αντρέεβο είναι τόσο μακρύ. Το ευρήμα στην περιοχή Χαούζα προκάλεσε γρήγορα την έκπληξη όλων των ειδικών στην Αρχαιότητα των βουλγαρικών εδαφών και λόγω του μεγάλου πλάτους 18 μέτρων που μπορεί να συγκριθεί με τις σημερινές εθνικές οδούς.

10	Βραχώδης εκκλησία	χωριό Μάτοτσινα, περιοχή «Ντελί Καγιά», 2 χλμ. Νοτιοδυτικά	<p>Η βραχώδης εκκλησία είναι σκαλισμένη σε ασβεστολιθικά βράχια και βρίσκεται 2 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του χωριού, στην περιοχή «Ντελί Καγιά» (Μπιγημένη πέτρα). Το πρόσωπο του βράχου έχει σκαλιστεί τέλεια και μια δεκαριά σκαλισμένα πλατιά σκαλοπάτια, που βρίσκονται στις δύο πλευρές της εισόδου, κατεβαίνουν σε ένα μικρό θολωτό διάδρομο με μήκος 4,40 μέτρα, πλάτος 3 μ και ύψος 3,5 μ. Το εσωτερικό του ναού είναι ορθογώνιο, με θόλο. Έχει διαστάσεις 7 x 9,85 μ, με σημερινό ύψος του θόλου 5 μέτρα. Στον ανατολικό τοίχο του ναού που δεν έχει καμία αψίδα, υπάρχουν τρεις κόγχες, οι οποίες βρίσκονται δύο μέτρα από το δάπεδο και πιθανότατα χρησιμοποιούν για την τοποθέτηση εικόνων.</p> <p>Υπάρχουν δύο τετράγωνα κόγχες και στις δύο πλευρές του διαδρόμου προς την έξοδο. Στο εσωτερικό, στα αριστερά, στο ίδιο ύψος υπάρχει και μια άλλη κόγχη. Πάνω στην εκκλησία βρέθηκαν μερικοί σκαλισμένοι στα βράχια τάφοι με προσανατολισμό ανατολικά-δυτικά. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση βραχώδων εκκλησιών βρίσκεται στην περιοχή του ποταμού Ρούοκι Λομ και στη Μικρά Ασία, στην περιοχή της Αρμείας και της Λίμνης Βαν. Η βραχώδης εκκλησία κοντά στο χωριό Μάτοτσινα, και αυτή κοντά στο χωριό Μιχάλιτς, σκαλιστήκαν από μοναχούς ασκητές γύρω από το 10 αιώνα. Εκκλησίες και μοναστήρια σκάλισαν στους βράχους επίσης οι λάτρες διαφόρων αιρέσεων, που ήταν πολλές σε εκείνη την εποχή.</p> <p>Το 1968, η βραχώδης εκκλησία κοντά στο χωριό Μάτοτσινα κηρύχθηκε μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας.</p>
11	Μεσαιωνικός πύργος (Φρούριο Μπουκελόν)	χωριό Μάτοτσινα, περιοχή «Κούλατα», 200 μ. Βόρεια	<p>Το χωριό Μάτοτσινα βρίσκεται κοντά στα βουλγαρο-τουρκικά σύνορα, στη δεξιά όχθη του ποταμού Τούντζα. Στο βόρειο άκρο του υπάρχει ένας απότομος λόφος, προσβάσιμος μόνο από το χωριό. Εκεί υπήρχε ένας διαχωριστικός τοίχος, από τον οποίο παραμένουν μόνο ίχνη. Σε απόσταση 50 μέτρων από αυτό, πάνω στο λόφο, χτίστηκε το φρούριο Μπουκελόν, η πλησιέστερη άμυνα της Αδριανούπολης από το βορρά. Είναι ένα από τα καλύτερα διατηρημένα στρατιωτικά κτίρια στη Βουλγαρία.</p> <p>Το φρούριο που περιβάλλει την κορυφή του λόφου έχει περίπου 65 μέτρα πλάτος και μήκος 150 μέτρα. Καλύτερα διατηρημένοι είναι ο προστατευτικός πύργος στην είσοδο και ένα μέρος του διπλού τοίχου του φρουρίου κοντά στην πόρτα. Ο πύργος και οι τοίχοι είναι κατασκευασμένοι από πέτρες και 4 σπέρς τοίχους κολημένες με λευκό κονίαμα. Κατασκευάστηκε σε τρεις μεγάλους ορόφους. Ο τελευταίος όροφος με ημικυλινδρικό σχήμα χρησίμευε ως ένα μικρό παρεκκλήσι στο οποίο προσευχόντουσαν οι πολιορκημένοι υπερασπιστές του φρουρίου. Τα όστρακα βρίσκονται σε όλες τις πλευρές και είναι προσβάσιμες από ξύλινες σκάλες. Το φρούριο χτίστηκε κατά τη Ρωμαϊκή εποχή. Εδώ, το 387, υπήρξε μια μεγάλη μάχη μεταξύ των στρατών του αυτοκράτορα Ουάλη και των Γότθων. Τελείωσε με την πλήρη ήττα του ρωμαϊκού στρατού και ο αυτοκράτορας σκοτώθηκε στη μάχη.</p> <p>Το φρούριο έχει ξαναχρησιμοποιηθεί και ξαναχτιστεί κατά τη διάρκεια των αιώνων. Η οικοδομική τεχνική - μικτή τοιχοποιία με διακοσμητικές ζώνες από τούβλα και λευκό κονίαμα μας λέει την εποχή - μεταξύ του 12-14του αιώνα. Στα πλάγια της μπροστινής πόρτας είναι χτισμένο ένα σταυροειδές μονόγραμμα από τούβλα του κυβερνήτη του από τον 14ο αιώνα. Τα γράμματα σχηματίζουν το όνομα Μιχαήλ. Είναι γνωστό ότι μέχρι το έτος 1328 ο Βούλγαρος τσάρος Μιχαήλ, που πολεμούσε εναντίον του Ανδρόνικου Γ, έφτασε στο Διδυμότειχο. Είναι δυνατόν κατά τη διάρκεια αυτής της πορείας ο Βούλγαρος Τσάρος να ξαναχτισε γρήγορα το φρούριο.</p> <p>Κοντά σε αυτό το φρούριο στις 14 Απριλίου του 1205 τα βουλγαρικά στρατεύματα, με επικεφαλής τον Τσάρο Καλογιάν, κατέστρεψαν τον στρατό των Λατινών Ιπποτών και κατέλαβαν τον αυτοκράτορα Μπάλντουιν των Φλάνδρες. Ο αρχιλόγος οδηγήθηκε στο Τίροβο, όπου πέθανε το 1206. Κατά την τουρκική κυριαρχία, το φρούριο έχασε τη σημασία του και ήταν έρημο. Το 1664 στην περιοχή κινήθηκε ο Σουλτάνος Μωάμεζ IV, και από το ημερολόγιο του μαβαίνουμε ότι το φρούριο και το χωριό πλέον ανήκαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.</p>
12	Μεσαιωνικό φρούριο	χωριό Μεζέκ, περιοχή «Καλέτο», 300 μ. Δυτικά	<p>Στα περίχωρα του χωριού Μεζέκ (του Δήμου Σβίλενγκραντ), στον λόφο Καλέτο, υπάρχουν τα ερείπια μεσαιωνικού βυζαντινού φρουρίου από τα τέλη του 11ου αιώνα. Αυτή είναι η πλέον διατηρημένη αμυντική μονάδα της Ροδόπης. Το φρούριο εκτελούσε τις λειτουργίες ενός φρουρίου συνοριακής φρουράς. Είχε προστατεύσει τα εδάφη μεταξύ των ποταμών Έβρου και Αρδα. Βρίσκεται στα περίχωρα του χωριού Mezek, 6 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του Σβίλενγκραντ και μόλις 1 χλμ. από τα ελληνικά σύνορα. Μερικοί ιστορικοί πιστεύουν ότι αυτό είναι το γνωστό από τις γραπτές πηγές φρούριο Νευτιζών και άλλοι επιστήμονες πιστεύουν ότι στον τόπο αυτό βρισκόταν το φρούριο της Βερνίκιας όπου το 813 ο χαν Κρούμος νίκησε το βυζαντινό στρατό και κατέλαβε τη Θράκη. Αρκετές αρχαιολογικές ανασκαφές αποκάλυψαν αντικείμενα από την περίοδο πριν από τον 11ο αιώνα. Η κατασκευή του φρουρίου χρονολογείται στην εποχή του βυζαντινού αυτοκράτορα Αλεξίου Α Κομνηνού (1081-1117 μ.Χ.). Τα τοιχώματα του φρουρίου εσοκλείουν μια περιοχή περίπου 7 στρεμμάτων στο σχήμα ακανόνιστου ορθογώνιου με διαστάσεις 110/60 μέτρα και είναι κατασκευασμένα από χοντρές πέτρες με λευκό κονίαμα διακοσμημένα με τρεις ζώνες τοίχους από την εξωτερική πλευρά. Ο τοίχος του φρουρίου τελείωνε με κορυφογραμμές που διατηρήθηκαν μέχρι το 1900. Η υπεράσπιση του φρουρίου ενισχύθηκε με εννέα πύργους, με στρογγυλεμένο σχήμα και ύψος 10 μ. Πέντε από τους πύργους βρίσκονται στο νότιο τοίχο του φρουρίου (δύο στη γωνία και τρεις στο μπροστινό μέρος), δύο στη δυτική (στη μέση και στην κύρια είσοδο) και από ένα στο βόρειο και στον ανατολικό τοίχο. Το φρούριο λειτουργούσε μέχρι την οθωμανική κατάκτηση στα τέλη του δέκατου τέταρτου αιώνα. Είχε σχεδιαστεί ως μια ισχυρή μονάδα οχύρωσης και μέσα του υπήρξε έντονη ζωή. Αποκαλύφθηκαν μερικές αποθήκες τροφίμων με καμμένο σιτάρι μέσα τους. Βρέθηκαν πολλές αιχμές σιδερένιων βελών, σπυρόνια και πέταλα, που αποτελούν μαρτυρίες για την καθημερινή ζωή των στρατιωτών της φρουράς. Πέτρινοι μύλοι, μεταλλικά εργαλεία και άλλα στοιχεία δείχνουν τον τρόπο ζωής των απλών ανθρώπων.</p> <p>Το φρούριο κοντά στο χωριό Μεζέκ διατηρήθηκε μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα. Μέρος του καταστράφηκε γύρω στο 1900, όταν από το φρούριο πήραν πέτρες για την κατασκευή τουρκικών στρατώνες στο Σιβιάνγκραντ. Το βόρειο τοίχο του φρουρίου υπέστη περισσότερες ζημιές. Διατηρείται μόνο μέχρι το επίπεδο του εδάφους στο εσωτερικό του μέρος. Η νότια, η δυτική και η ανατολική πλευρά έχουν διατηρηθεί στο ύψος της πλατφόρμας πάνω από την οποία είχαν στήσει οι τοίχοι.</p>
13	Θρακικός θολωτός τάφος	χωριό Μεζέκ, 600 μ. Νοτιοδυτικά	<p>Ανήκει σε μια από τις πιο μεγάλες μνημειακές εγκαταστάσεις αυτού του τύπου που βρέθηκαν στα εδάφη της αρχαίας Θράκης. Ο τάφος είναι μια εντοπισοακή εγκατάσταση, με προσανατολισμό ανατολής-δύσης και είσοδο από την ανατολή, χτισμένη από μεγάλα, καλά επεξεργασμένα πέτρινα τετράγωνα. Η κατασκευή αποτελεί "ξηρή τοιχοποιία", χωρίς κονίαμα. Τα μπλοκ συνδέονται μεταξύ τους με σιδερένιους και ξύλινους αρμούς. Έχει συνολικό μήκος 29,95 μ. Ο δρόμος /δηλ. Ο διάδρομος/ έχει μήκος 20,65 μ, πλάτος 1,55 μ και ύψος 2,40 έως 2,60 μ. Από αυτό διαδοχικά εισέρχεται σε δύο θαλάμους / προθαλάμους / με ορθογώνια κάτοψη που ακολουθούνται από ένα κυκλικό θάλαμο με κυψελωτή θόλο. Ο τάφος χρησιμοποιήθηκε επανειλημμένα, ο αριθμός των κηδεών δεν ήταν μικρότερος από 4. Εκεί τάφηκαν μέλη της θρακικής αριστοκρατίας. Σε αυτό βρέθηκαν πολλά αντικείμενα από χρυσό, ασήμι, χαλκό, σίδηρο, γυαλί, φαγεντινα και πηλό. Χρονολογούνται από το 4ο έως το 3ο αιώνα π.Χ.</p>
14	Βραχώδης εκκλησία	Χωριό Μιχάλιτς, 3 χλμ. Ανατολικά	<p>Η βραχώδης εκκλησία στο χωριό Μιχάλιτς είναι η μόνη στην Βουλγαρία που έχει το μοναδικό σχήμα τριών κογχών. Ολόκληρη η εκκλησία κόπηκε/σκαλιστηκε σε ασβεστολιθικό βράχο. Σύμφωνα με το σχήμα της είναι μια πραγματική θροναία εκκλησία τριών κογχών σαν να είχε κατασκευαστεί από απλά οικοδομικά υλικά. Ο εσωτερικός της χώρος φαίνεται ως σταυροειδής θροναίος ναός. Οι κόγχες είναι σχεδόν πανομοιότυπες διαστάσεις, οι δύο πλαγιές έχουν βάθος 4 μέτρα και πλάτος 3,60 μέτρα από την κορυφή του Στίνοβets (704 μ. ΜΣΘ) υπάρχει ένας άλλος θρακικός θολωτός τάφος. Ο προθάλαμος του είναι μικρός και σχεδόν καταστραμμένος, ο θολωτός θάλαμος διατηρείται για την ώρα, αλλά το δάπεδο καταστράφηκε εντελώς από τους κολληγούς θησαυρών.</p>
15	Θρακικός θολωτός τάφος	Κορυφή Στίνοβets	Κάτω από την κορυφή του Στίνοβets (704 μ. ΜΣΘ) υπάρχει ένας άλλος θρακικός θολωτός τάφος. Ο προθάλαμος του είναι μικρός και σχεδόν καταστραμμένος, ο θολωτός θάλαμος διατηρείται για την ώρα, αλλά το δάπεδο καταστράφηκε εντελώς από τους κολληγούς θησαυρών.
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Ενδιαίτημα του Λευκού του θερνιού - Λόζενκι πατ (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Σβίλενγκραντ	Φοσικό ενδιαίτημα του Λευκού του θερνιού.
2	Ενδιαίτημα Άγριας Παπώνιας (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Κοστούρ, Τουσάν Μπαίρ	Φοσικό ενδιαίτημα Άγριας Παπώνιας.
3	Ενδιαίτημα της Βερνίκιας μακροκάλυκας (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Στιο	Διατήρηση του φυτικού είδους - Βερνίκια η μακροκάλυξ (Veronica multifida L.) και του οικοτόπου του.

4	Ντερβίσκα Μογκίλα ("Ο τόμβος του δερβίση") (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ντερβίσκα Μογκίλα	Πετρώδεις σχηματισμοί.
5	Καλέτο ("Το κάστρο") (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μεζέκ	Πετρώδεις σχηματισμοί γύρω από ένα μεσαιωνικό φρούριο.
6	κορυφή Σέινοβets	Νοτιοδυτικά του χωριού Μεζέκ	Το ύψος της είναι 703,6 μέτρα. Η κορυφή είναι γνωστή στον τοπικό πληθυσμό ακόμη και με το τουρκικό όνομα «Κουρτ Καλέ» που μεταφράζεται ως «το Φρούριο των Λύκων». Εδώ στις 5 Οκτωβρίου του 1912 έγινε η πρώτη μάχη στον Βαλκανικό πόλεμο. Σε αυτή, προστατεύοντας το υψόμετρο, σκοτώθηκαν 14 στρατιώτες του 30ου συντάγματος Σέινοβets, που έδωσε το όνομα της κορυφής. Στην κορυφή στήθηκε ένα μνημείο στη μνήμη των χαμένων. Σήμερα, στην κορυφή υπάρχει επίσης ένας πύργος τηλεόρασης με ύψος άνω των 100 μέτρων που είναι ορατός από μεγάλη απόσταση. Με καλό και αίθριο καιρό από την κορυφή μπορείτε να δείτε το Αιγαίο στην Ελλάδα καθώς και ένα τμήμα του βραχίονα του φράγματος του «Ιβάλιοβγκραντ». Η κορυφή είναι προσβάσιμη με αυτοκίνητο, διέρχοντας από το χωριό Μεζέκ. Ο δρόμος είναι σε καλή κατάσταση, το μόνο μειονέκτημα του είναι ότι σε ορισμένα σημεία είναι απότομο και αρκετά στενό.

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BFI αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Μεσαιωνική νεκρόπολη	πόλη Σιμεόνοβγκραντ, περιοχή Μπελάνα, 2 χλμ. Ανατολικά	Κηρύχθηκε αρχιτεκτονικός και κατασκευαστικός χώρος από την Αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα εθνικής σημασίας.
2	Φρούριο Κωνσταντία	πόλη Σιμεόνοβγκραντ	Η πόλη της Κωνσταντίας από την Όψιμη Αρχαιότητα και το Μεσαίωνα βρίσκεται στο ύψος «Λοάαρ» βόρεια της γειτονιάς Ζλάτι Ντόλ, στη δεξιά όχθη του ποταμού Έβρου, 2,46 χλμ ανατολικά σε ευθεία γραμμή από το κέντρο της πόλης Σιμεόνοβγκραντ. Η πραγματική μεσαιωνική πόλη του 11ου-12ου αι., βρισκόταν στην αριστερή όχθη του ποταμού Έβρου στην περιοχή Γκραντίστετο απέναντι από το κάστρο. Το φρούριο αυτό διαμορφώθηκε ως μία από τις μεγαλύτερες και αρχαιότερες πόλεις στη Βόρεια Θράκη που υπήρχε από τον 4ο αιώνα έως τις αρχές του 13ου αιώνα. Εδώ ακόμη είναι εμφανείς οι ισχυροί τοίχοι, πάχους περίπου τριών μέτρων. Η είσοδος του φρουρίου είναι από το βορρά. Υπόγειες σήραγγες με διακλάδωση βρέθηκαν κατά τις ανασκαφές του φρουρίου.
3	Εκκλησία της Θεοτόκου	γειτονιά Ζλάτι Ντόλ, πόλη Σιμεόνοβγκραντ	Από την εκκλησία της Θεοτόκου σήμερα σώζονται μόνο τμήματα των εξωτερικών τοίχων. Χτίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 50' του 19ου αιώνα.
4	Ορθόδοξος ναός του Αγίου Νικολάου του Θαυματουργού	πόλη Σιμεόνοβγκραντ	Χτίστηκε την δεκαετία του 40 του 19ου αιώνα. Ο προσάτης της εκκλησίας δεν επιλέχθηκε τυχαία. Η πόλη του Σιμεόνοβγκραντ, η οποία βρίσκεται κατά μήκος του ποταμού Έβρου, φημίζεται για τον ανεπιτυγμένο πλου με σχέδια και ο προσάτης των ναυτικών και των πλοιάρχων είναι ο άγιος Νικόλαος ο Θαυματουργός. Σύμφωνα με τη χρονολογία στα βιβλία του, μια άλλη εκκλησία χτίστηκε στην αωλή του το 1856, η οποία όμως κατεδαφίστηκε γύρω στο 1866-1867, επειδή ήταν μικρή για τον αυξανόμενο οικισμό. Ο καινούριος ναός χτίστηκε το 1868. Σχεδόν όλες οι εικόνες του περίφημου Γεώργκι Ντάντσοφ του Ζωγράφου διατηρούνται. Κάθε εικονίδιο περιέχει τα ονόματα των δωρητών. Η επιγραφή στην κύρια εικόνα του ναού του Αγίου Νικολάου λέει «Ρούκα Β. Στ. Κ. Μόσκοφ το 1868».
5	Ρωμαϊκή Οδός	χωριό Τρογιάν	Ένας παλιός ρωμαϊκός δρόμος περνάει από το χωριό Τρογιάν και στα 1,5χλμ. του χωριού, καθώς και στο ίδιο το χωριό βρέθηκαν μεγάλες σαρτιωτικές στήλες χωρίς επιγραφή. Στην περιοχή Μαναστίρτετο, κοντά στο χωριό, σώζονται παλιά ρωμαϊκά κτίρια. Από το χωριό Καλούγκεροβο ως το χωριό Τιάνεβο περνούσε η ρωμαϊκή οδός Βία Σινγκιντόνοουμ ή Βία Μιλτάρις, η οποία συνέδεε την Κεντρική Ευρώπη με το Βαλκανικό Χερσόνησο και τη Μικρή Ασία, όπου βρήκαν έξι κίονες, τρία από τα οποία βρίσκονται στο Ιστορικό Μουσείο της πόλης Χάσκοβο.
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	-	-	-

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒF1 αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Ταφικός Τύμβος	χωριό Μαρτζάρι	Αυτός ο χώρος έχει μελετηθεί εν μέρει. Το οπαθί σιδηρό και τα κεραμικά, που προέρχεται από τον τύμβο που ληστεύτηκε από τους κρητικούς θησαυρών, ανήκουν στην ύστερη εποχή του σιδηρού.
2	Αρχαιολογικό συγκρότημα που περιλαμβάνει τα μνημεία: 1. Θρακικός οικισμός, 2. Θρακικός τόπος λατρείας, 3. Βραχώδεις κόγχες, 4. Βραχώδεις τάφοι.	χωριό Ντόλνο Τσεκρόβιτσε	Οι πιο αξιοσημείωτες είναι οι βραχώδεις κόγχες («Καβανλάτι», «Κοβάν Καγιά»), στις οποίες υποτίθεται ότι έβαλαν τα τέφρα των νεκρών. Εδώ είναι η διάσημη «Τρόνια του Ποι Μαρτίν» - ένας αρχαίος θρακικός βασιλικός τάφος. Η τρόνια βρίσκεται κάτω από μια σειρά από 12 τραπεζοειδείς κόγχες, σε ύψος 3,8 μ. από τη βάση ενός βράχου. Υπάρχουν επίσης αρκετοί τάφοι γύρω από το βράχο. Η «Τρόνια του Ποι Μαρτίν» έχει ορθογώνιο σχήμα, μήκους 2,75 μ., πλάτους 1,50 μ. και ύψους 1,80 μ. Ο άξονας της δείχνει βορρά-νότο. Στη νότια πλευρά, ακριβώς έξω από την είσοδο σκαλιστήκε μια κόγχη. Η είσοδος έχει τραπεζοειδές σχήμα με ύψος 1 μ., πλάτος 90 και 65 εκ. Στο μπροστινό μέρος - πάνω και κάτω από την είσοδο - χαραχτηκε ένα ορθογώνιο ανάκλι για το κλείσιμο του τάφου με πέτρινη πλάκα. Εδώ υπάρχουν πολλοί τύμβοι, οι περισσότεροι εκ των οποίων δυστυχώς, λεηλατήθηκαν από κρητικούς θησαυρών. Ένα άλλο χαρακτηριστικό για τον πολιτισμό των Θρακών σημάδι, που μας έχουν αφήσει εδώ, είναι τα ιερά τους, όπως αυτό που ανακαλύφθηκε στην περιοχή Αούλ Καγιά (βρίσκεται στους πρόποδες του Βράχου του Λέωντα). Κατά τη διάρκεια αρχαιολογικών ανασκαφών μεταξύ των θρασομάτων κεραμικής και άλλων κεραμικών δοχείων βρέθηκαν και ίχνη εστίας και τέφρας, όπου είχαν και τα θύματα. Υπάρχουν ίχνη από διάφορη πέτρινη περιφραγή ξηρής τοιχοποιίας. Η νεκρόπολη στο χωριό Ντόλνο Τσεκρόβιτσε είναι μια από τις μεγαλύτερες στην Ανατολική Ροδόπη. Οι τραπεζοειδείς βραχώδεις κόγχες (πάνω από 80) συγκεντρώθηκαν στην περιοχή Κοβάν Καγιά και στο απέναντι βράχο Σαρακαγιά. Ο ίδιος ο τάφος βρίσκεται στο χωριό Ορεσάρι, στη δεξιά όχθη του ποταμού Άρδα. Κοντά στο χωριό, κατά τη διάρκεια της κατασκευής του φράγματος «Στουτέν Κλάντεντετ», ανακαλύφθηκε ένας αρχαίος Θρακικός οικισμός από τη ρωμαϊκή εποχή, δίπλα σε παλιά ρωμαϊκή οδό. Στις όχθες του ποταμού Άρδα υπάρχουν απομεινάρια δύο φρουρίων, ένα στην κορυφή του Καρτλα Καγιά (του Αγίου Γεωργίου) και το άλλο στην περιοχή Σαρλάκα (Χιοσαρλάκα). Το φρούριο της Χιοσαρλάκα βρίσκεται 500 μ. ανατολικά του χωριού, χτισμένο πάνω στη βραχώδη κορυφή του Αγ. Ηλία, στην αριστερή όχθη του ποταμού Άρδα. Το φρούριο έχει τραπεζοειδές σχήμα και περιβάλλει μια περιοχή ελαφρώς μεγαλύτερη από 1 στρέμμα. Οι τοίχοι του είναι πάχους 2 μέτρων και είναι κατασκευασμένοι από τοπική πέτρα, κολλημένοι με λευκό κονίαμα. Ο χώρος στον οποίο είναι χτισμένο το φρούριο έχει έντονη κλίση προς τα βόρεια. Οι τοίχοι του φρουρίου είναι χτισμένοι στη βόρεια, στη δυτική και σε τμήμα της ανατολικής πλευράς. Στη νότια και την ανατολική πλευρά υπάρχουν ψηλά, διασπρόσιτα βράχια ύψους μέχρι 30 μ., που χρησιμοποιούν ως φυσική προστασία. Οι τοίχοι γκρεμίστηκαν στο επίπεδο του διαπέδου, μόνο στη νοτιοδυτική πλευρά διατηρούνται 3 μέτρα πάνω από το έδαφος. Σε αυτό το μέρος υπάρχουν εμφανή ίχνη του τετραγώνου πύργου με διαστάσεις 5x5 μ. Στο φρούριο και στις πλαγιές της κορυφής υπάρχουν θραύσματα από μεσαιωνικά αγγεία. Έξω από το κάστρο, στα δυτικά, υπάρχουν τα θεμέλια ενός μικρού ορθογώνιου κτιρίου, με προανατολισμό ανατολικά-δυτικά - κατά πάσα πιθανότητα εκκλησία. Στα 100 μέτρα ανατολικά του φρουρίου, μετά το διάσελο, οι ντόπιοι έχουν ανασκάψει χριστιανικούς τάφους σχηματισμένους από πέτρινες πλάκες. Στους πρόποδες του φρουρίου, στα ανατολικά του χωριού, υπάρχουν ίχνη ενός σχετικά καλά διατηρημένου παλαιού λιθόστρωτου δρόμου που προέρχεται από την πεδιάδα της Αδριανούπολης, μέσω των χωριών Ντόλνο Γκλαβανάκ και Τοπόλβο, κατά μήκος της αριστερής όχθης του ποταμού Άρδα προς το φρούριο κοντά στο χωριό Ράμπβο, μέχρι τον τοίχο της τεχνητής λίμνης Στουτέν Κλάντεντετ, στην περιοχή της οποίας πιθανότατα ο δρόμος διέσχισε τον ποταμό, αλλάζοντας την κατεύθυνση του προς τα νότια.
3	Εθνογραφικό Μουσείο	χωριό Ζάλτι Μριάγκ	Παρουσιάζει τον πολιτισμό και τον τρόπο ζωής του τοπικού πληθυσμού αυτής της περιοχής. Το εθνογραφικό μουσείο στο χωριό Ζάλτι Μριάγκ, που ιδρύθηκε το 1980, διατηρεί μια πλούσια έκθεση, η οποία σχετίζεται κυρίως με την πολιτιστική παράδοση των Βουλγάρων στην περιοχή του Σταμπόλοβο, τη Θράκη και τις οροσειρές της Ροδόπης, την πολιτιστική και οικονομική τους ανάπτυξη κατά τα χρόνια της Αναγέννησης. Στις συλλογές του, η γεωργία και η κτηνοτροφία παρουσιάζονται ως τα κύρια μέσα διαβίωσης του πληθυσμού της περιοχής. Ξεχωρίζουν οι λαϊκές φορεσές, τα χάλια, τα χάλκινα αγγεία, τα κεραμικά, οι
4	Εκκλησία του Αγίου Δημητρίου	χωριό Ζάλτι Μριάγκ	Η κατασκευή του ναού του Αγίου Δημητρίου της Θεσσαλονίκης διάρρηκε τέσσερα χρόνια. Αιγίστηκε στις 3 Μαΐου 1859, γεγονός που αποδεικνύεται από ένα κείμενο στην πλάκα του θρόνου. Η λαϊκή παράδοση λέει ότι ολόκληρος ο πληθυσμός συγκεντρώθηκε πριν από το πρώτο σκάμμα. Ο μάστορας, με ένα καμάκι στο χέρι του, έκανε τους ανθρώπους να σταθούν σε μια γραμμή κοντά το φράχτη. Πέρασε μπροστά από τη γραμμή τρεις φορές και τελικά έσκασε το χώμα μπροστά σε μια νεαρή γυναίκα, την Ντόννα, από την οικογένεια Γκιουργκιντέλτσεβι. Η νεαρή έτρεξε στο σπίτι της με τα κλάμματα. Μετά από 40 ημέρες πέθανε. Αυτή η παράδοση συνδέεται με την λαϊκή πίστη ότι για να είναι ένα κτίριο ή μια γέφυρα σταθερά, πρέπει να οικοδομηθεί μια "ανθρώπινη οκιά" μέσα τους.
5	Βραχώδης τάφος	χωριό Γιοπορτζε, περιοχή "Χαμπάρ Τας" 2 χλμ. Βορειοδυτικά	Θεωρείται ότι δημιουργήθηκε από τους Οδρούσες (θρακική φυλή) στο τέλος της πρώτης χιλιετίας π.Χ.
6	Ταφικός Τύμβος	χωριό Πόποβετς	Μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας.
7	Θρακικό φρούριο "Χαμπάρλάκ Τελεσί"	χωριό Πόποβετς	Μνημείο πολιτισμού τοπικής σημασίας. Ένας ασφαλτωμένος δρόμος περνά στα 1,50 χλμ. από την περιοχή, ενώ μέσω χωματόδρομου μπορεί να φτάσει κανείς στους πρόποδες του βράχου.
8	Τύμβος σε αρχαίο οικισμό	χωριό Σταμπολόβο, περιοχή "Μπιέσκοβα και Μάσκοβα Ρεκά", 1,5 χλμ. Νότια του χωριού	Προϊστορικός οικισμός από την ύστερη Νεολιθική Εποχή και την Λιθική Εποχή (5η-4η χιλιετία π.Χ.).
9	Νεκρόπολη των τύμβων	χωριό Σταμπολόβο, περιοχή «Νιτβέτε Τσοόκν», 1,2 χλμ. Ανατολικά του χωριού	Το 1966 στην περιοχή Νιτβέτε Τσοόκι, απέναντι στην περιοχή Γκλέντκα, κατά την αναστροφή του εδάφους των αμπελώνων, λίγα μέτρα από ένα ύψωμα, ανακαλύφθηκε θρακικό άρμα από το 2ρο αι. Το άρμα και ο ζυγός είναι διακοσμημένα είναι διακοσμημένα με περίτεχνα χάλκινα διακοσμητικά με αζούρ πλέξιμο και μικρές χάλκινες φυγοτόρες του Πήγασου, κεφαλές αγριοουρσίνων και μάσκες ηθοποιών. Στο πίσω μέρος του άρματος μεταξύ των δύο μικρών χάλκινων στηλών ιονικού ρυθμού, τυλιγμένες με κισόο και έλικες του αμπελιού και διακοσμημένες με κόκκινες πέτρες, κεντρική θέση έχει το άγαλμα του Απόλλωνα που παίζει λύρα. Το 1985 είχε ανασκαφεί και ο παρακείμενος τύμβος, στον οποίο ανακαλύφθηκαν περίπου 30 κεραμικά αγγία από την ίδια εποχή, τοποθετημένα στον τάφο του νεκρού κατά μια τελετουργική κηδεία και το καύσιμό του. Υπάρχουν ίχνη ρωμαϊκών και μεσαιωνικών οικισμών γύρω από την τεχνητή λίμνη Γκλέντκα.
10	Νεκρόπολη των τύμβων	χωριό Σταμπολόβο, περιοχή «Ιλιάρσκα Γκορά», 2,5 χλμ. Βόρεια του χωριού	Η νεκρόπολη καταγράφηκε τον Ιούλιο του 2008 μετά από πληροφορίες για παρέμβαση από κρητικούς θησαυρών. Είναι από την πρώιμη Εποχή του Σιδηρού. Οι τύμβοι χτίστηκαν σε χαμηλή φυσική κορφοφωση στην κορφογραμμή ενός υδροκρίτη, που είναι καταφύγιος από φελλοβόλο δάσος. Τα αναχώματα τους είναι κυρίως από πέτρες - κομμάτια τοπικών ηφαιστειακών πετρωμάτων, ασβεστολιθό και ψαμίτη, όπως και πέτρες ποταμών. Έχουν καταγραφεί 6 τάφοι.

11	Εκκλησία των Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου	χωριό Σταμπολόβο	Η εκκλησία στο Σταμπολόβο είναι ένας από τους πρώτους χριστιανικούς ναούς στην περιοχή του Χάσκοβο - χτίστηκε το 1849. Φέρνει το όνομα των αποστόλων Πέτρου και Παύλου.
12	Εκκλησία των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης	χωριό Τάνκοβο	Η εκκλησία χτίστηκε το 1874 από πατριωτικούς κατοίκους του χωριού. Το οικοπέδο δωρήθηκε από τον Λένκο Καραϊβάνοφ. Οι εικόνες ακολουθούν τους κανόνες της ρωσικήεξονογράφησης. Ο αγιασμός της εκκλησίας έγινε το 1874 με το όνομα "Άγιοι Κωνσταντίνος και Ελένη".
13	Αρχαιολογικό συγκρότημα, το οποίο περιλαμβάνει 3 βραχώδεις τάφους	χωριό Πτοελάρι, 2,5 χλμ. Νοτιοδυτικά του χωριού, περιοχή "Χαμπάρ Καγιά"	Στα περίχωρα του χωριού Πλαλάρι υπάρχουν διάσπαρτα πολλά μνημεία πολιτισμού από την Αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα. Παρόμοια μνημεία είναι οι τάφοι που σκαλιώθηκαν σε διαβρωμένα βράχια στις περιοχές Χαμπάρ Καγιά, Ακ Καγιά, Καρά Ιν, Μαλ Καζάν, Χοτζάς... Στην περιοχή Χαμπάρ Καγιά υπάρχουν εμφανή ίχνη από 6 τάφους που ήταν μνημνεύοι στο πάνω μέρος του ορεινού όγκου και καλυμμένοι με μεγάλες πέτρινες πλάκες.
14	Βραχώδης τάφος	χωριό Πτοελάρι, περιοχή "Καρά Ιν", 2,5 χλμ. Νότιο-νοτιοανατολικά	Περίπου 2 χλμ. νότια από το χωριό Πτοελάρι στην κοιλάδα του ποταμού Άρδα, στην αριστερή του όχθη, υπάρχουν μερικές υπόλευκες βράχοι, που φέρνουν τα ονόματα Ακκαγιά, Χαμπάρκαγιά, Μαλ Καζάν, Χοτζάς και άλλα. Πολλές ομάδες τραπεζοειδών κόγχων λατρείας μπορούν να παρατηρηθούν στους τοίχους αυτών των βράχων. Στο βράχο Ακκαγιά, περίπου 10 μέτρα κάτω από το υψηλότερο σημείο, μπορείτε να δείτε το τραπεζοειδές άνοιγμα του βραχώδους τάφου του Καράν. Το άνοιγμά του είναι τραπεζοειδές και βρίσκεται στα νοτιοδυτικά στα 700-800 μέτρα βόρεια του ποταμού Άρδα, ακριβώς απέναντι από το στόμα του ποταμού Κρούμφοιτσα. Ο τάφος αποτελεί ένα θάλαμο με σχεδόν τραπεζοειδές σχέδιο, με μήκος 2,40 μέτρα και πλάτος των πλευρών 1,80 και 2,30 μ. Το ύψος του είναι 1,80 και η εισόδος του έως 1,95 μ. Στη μέση της οροφής σκαλιώθηκε ένας ρηχός θόλος. Το δάπεδο του τάφου είναι επίπεδο και οι γωνίες στρογγυλεμένες. Περίπου 70 μέτρα δυτικά του Τάφου του Καράν, στη βάση του βράχου Ακκαγιά υπάρχει ένας άλλος με σχήμα σπηλαίου και τοξωτή είσοδο. Πρόκειται για ένα θάλαμο με πλάτος και βάθος 2,10 μ. και ύψος 1,50 μ. Το δάπεδο του είναι επίπεδο, η αψίδα καμπυλωμένη στο κάτω μέρος και η οροφή θολωτή. Η εισόδος επίσης είναι θολωτή, με νότιο προσανατολισμό. Στους τοίχους και στην οροφή του τάφου υπάρχουν τοιχογραφίες - πολλές εκ των οποίων ζωγραφίστηκαν αργότερα: κύκλοι (σύμβολα του ήλιου), ακτίνες, κύκλοι κοκκίδων, σταυροί, διαμάντια, τετράπλευρα και άλλα σύμβολα και πινακίδες. Το χριστιανικό βαπτιστικό σύμβολο έχει σκαλιωθεί περισσότερο από δέκα φορές.
15	Μεσαιωνικό φρούριο	χωριό Ράμποβο, περιοχή «Καλέτο» / «Ασάρα», / 1,5 χλμ. Δυτικά	2 χλμ δυτικά του χωριού Ράμποβο, κοντά στο φράγμα «Στιουνέν Κλάντεντες, υπάρχουν υπολείμματα του μεσαιωνικού φρουρίου „Ασάρα». Το φρούριο εντοπίζεται με τη στρατηγική του θέση και το επιδέξιο χτίσιμό του στους απρόσιτους βράχους, από τους οποίους είχε εξαιρετική ορατότητα σε ολόκληρη την περιοχή. Το «Ασάρα» διαδραμάτισε ηγετικό ρόλο στο Βυζάντιο για τον έλεγχο και την προστασία των εδαφών του στην Ανατολική Ροδόπη. Η οχύρωση είχε τοίχους ύψους 6 μέτρων και πάχους 2 μέτρων, φτιαγμένους από πέτρινους όγκους, κολημένους με κονίαμα. Υπήρχαν επίσης τέσσερις τεράστιοι πέτρινοι πύργοι που τον περιβάλλουν. Σε έναν από αυτούς τους πύργους βρέθηκε μια μικρή σπηλιά και υπήρχαν τάφοι δίπλα της. Το εσωτερικό του φρουρίου χωρίστηκε σε δύο μέρη από έναν άλλο τοίχο. Το πάνω μέρος ήταν μικρότερο σε μέγεθος και είχε πύργους ασφαλείας. Σήμερα έχουν πέσει τμήματα του τείχους του φρουρίου, αλλά παρέμειναν υγιείς στο έδαφος. Στο κάτω μέρος βρίσκονται διατηρημένα θεμέλια ενός κτιρίου, χτισμένο με μεγάλες ορθογώνιες πέτρες.
16	Βραχώδεις Ονιποσειοί /σαραπάνα/	χωριό Καραλέβο, περιοχή Καϊριάκα /Το Λατομείο/, / 1 χλμ. Νότια	Στην κατεβήθση προς την περιοχή Ντόλνο Μπίτεβο βρέθηκε μια καλά διαμορφωμένη σαραπάνα με δύο στρογγυλές κοιλιότητες από τα τέλη της 2ης έως τις αρχές της 1ης χιλιετίας π.Χ.
17	Νεκρόπολη των τύμβων	χωριό Καραλέβο, περιοχή Καϊριάκα /Το Λατομείο/, / 0,5-1 χλμ. Νότια του χωριού	Πρόκειται για δύο Θρακικούς πέτρινους τάφους που έχουν χαραχθεί στους βράχους. Η πρώτη, γνωστή ως «Πετεράτα» («Η Σπηλιά») έχει το σχήμα ενός φούρνου με ελλειπτική είσοδο με νότιο προσανατολισμό, 1,85 μέτρα ύψος και πλάτος 2,5 μέτρα. Μέσα ο θάλαμος διατελλεται και φθάνει διάμετρο μέχρι τα 4 μ και ύψος 1,70 μ. Τα ίχνη του σκαλιώματος της οροφής και των τοίχων του τάφου είναι σαφώς ορατά. Το πάτωμα είναι επίπεδο. Στη δυτική πλευρά του υπάρχει μια κυκλική τρύπα με διάμετρο 17 εκατοστών, που ίσως χρησιμοποιήθηκε για την τοποθέτηση ενός τελετουργικού σκάφους. Στο ανατολικό τμήμα υπάρχει μια άλλη τρύπα φυσικής προέλευσης (ρήγμα στον βράχο), με ίχνη επιπέδων σκαλιώματος και υπολείμματα κόγχης. Το μέγεθος του τάφου και το ύψος του αντιστοιχούν στο ανατολικό άκρο δείχνουν ότι χρησιμοποιήθηκε ως φυσική σπηλιά.
18	Θρακικό φρούριο "Κράλεφ Βραχ"	χωριό Κράλεβο	Διάσπαρτα και κακώς διατηρημένα υπολείμματα φρουριακών τοίχων. Το φρούριο έχει κυκλικό σχήμα με διάμετρο περίπου 70 μέτρων. Εν μέρει, είναι ορατό ένα δεύτερο τείχος (ή αόζονα) που περιβάλλει τον τόπο. Πλήρως καταστραμμένο. Δεν υπάρχουν κεραμικά. Εδώ νομίζω ότι πρόκειται για έναν οχυρωμένο Θρακικό οικισμό. Η κορυφή είναι χαμηλή με κεκλιμένες πλαγιές. Στην πράξη, βρίσκεται σε έναν απολύτως επίπεδο τόπο.
19	Θρακικό συγκρότημα στο λόφο Τσάλα της Ανατολικής Ροδόπης	χωριό Κράλεβο	Μεγαλύτερο ενδιαφέρον έχει ένα συγκρότημα λατρείας του Θρακικού συγκροτήματος (που αποτελείται από φρούριο, ιερό, νεκρόπολη) στο μεγάλο λόφο της Ανατολικής Ροδόπης Τσάλα. Μελέτες έχουν δείξει ότι στο υψηλότερο τμήμα του Τσάλα, περίπου 2 χλμ ανατολικά της περιοχής Κράλεβο, υπάρχουν εμφανή κατάλοιπα από τρεις τοιχογραφίες Θρακικού φρουρίου, που αποτελούν πέτρινους τοίχους (φράχτες) από ξηρή τοιχοποιία (χωρίς συγκόλληση). Στην περιοχή του φρουρίου βρέθηκαν σιδερένιες αιχμές αρχαίων και μεσαιωνικών βελών. Εδώ υπήρχε ένα Θρακικό ιερό από τους ρωμαϊκούς και προ-ρωμαϊκούς χρόνους. Τα κατάλοιπα της ρωμαϊκής εποχής είναι από τον 3ο αιώνα - βρέθηκαν αρκετοί καθρέφτες μολύβδου, μερικοί από αυτούς με επιγραφές, δοξάζοντας την ομορφιά. Περίπου 1 χιλιόμετρο νοτιοανατολικά του Κράλεβο, κάτω από το 'Αι Μπιουνάρ, στις δυτικές πλαγιές του Τσάλα, υπάρχουν αρκετά γραφικά βράχια, πλούσια σε βλάστηση και δύσκολα προσβάσιμα. Οι βράχοι είναι μαλακοί, και οι σκάλες που έχουν σκαλισθεί σ'αυτές είναι σε μεγάλο βαθμό διαβρωμένες από το νερό. Στο νοτιότερο βράχο υπάρχουν 12 κόγχες με νότιο και νοτιοδυτικό προσανατολισμό. Οι καλύτερα διατηρημένες είναι ψηλά. 60 εκ. έχουν πλάτος 35 εκ. και βάθος 15 εκατοστά. Σε κοντινή απόσταση βρίσκεται ένας ημιτελής βραχώδης τάφος. Περίπου 100 μ. βόρεια, στα άλλα βράχια, εκτός από τις σχεδόν καταστραμμένες τραπεζοειδείς κόγχες λαξεύθηκαν δύο Θρακικοί βραχώδεις τάφοι. Η πρώτη, γνωστή ως «Πετεράτα» («Η Σπηλιά») έχει το σχήμα ενός φούρνου με ελλειπτική είσοδο με νότιο προσανατολισμό, 1,85 μέτρα ύψος και πλάτος 2,5 μέτρα. Μέσα ο θάλαμος διατελλεται και φθάνει διάμετρο μέχρι τα 4 μ και ύψος 1,70 μ. Τα ίχνη του σκαλιώματος της οροφής και των τοίχων του τάφου είναι σαφώς ορατά. Το πάτωμα είναι επίπεδο. Στη δυτική πλευρά του υπάρχει μια κυκλική τρύπα με διάμετρο 17 εκατοστών, που ίσως χρησιμοποιήθηκε για την τοποθέτηση ενός τελετουργικού σκάφους. Στο ανατολικό τμήμα υπάρχει μια άλλη τρύπα φυσικής προέλευσης (ρήγμα στον βράχο), με ίχνη επιπέδων σκαλιώματος και υπολείμματα κόγχης. Το μέγεθος του τάφου και το άνοιγμα στο ανατολικό άκρο δείχνουν ότι χρησιμοποιήθηκε ως φυσική σπηλιά. Εκτός από την γενικά δύσκολη προσβασιμότητα των βράχων, η εισόδος του τάφου τοποθετήθηκε πάνω σε ψηλό βράχο και υπάρχει λαξευμένο ένα κατώφλι ύψους περίπου 1,5 μέτρων - δηλαδή ο κάθετα κομμένος βράχος το χωρίζει από την υπόλοιπη απότομη πλαγιά. Γύρω από την είσοδο είναι ακόμα ορατά τα λαξευμένα που έπρεπε να κρατήσουν την πέτρινη θύρα (πλάκα). Στα 4-5 μέτρα από την Σπηλιά υπάρχει δεύτερος τάφος - "Μάλκατα Πετερά" ("Η Μικρή Σπηλιά") - ένας πλήρως τεχνητός τάφος με τρύπα περίπου 1 μ. Τώρα είναι μισοκαταστραμμένος.
20	Ταφικός Τύμβος	χωριό Ντόλνο Μπίτεβο, 2,5 χλμ. Βορειοδυτικά από το κέντρο του χωριού, περιοχή "Τουπλι"	Στην περιοχή Τομακλί υπάρχει ένας ρωμαϊκός οικισμός που χρονολογείται από τη Ρωμαϊκή Εποχή (1ο - 3ο αι.). Τα κεραμικά του χώρου αυτού είναι κόκκινα, ωραία, με κόκκινο λάκα και άλλα - τοπικά και πιο χοντρά. Η ρωμαϊκή αγγειοπλαστική βρίσκεται στην επιφάνεια και στην περιοχή Ακμάρα, 1 χλμ βόρεια του χωριού, όπου το 1958 ανακαλύφθηκε μια καλά διατηρημένη ρωμαϊκή πηγάια εγκατάσταση λήψης με δεξαμενή γύρω από την οποία, εκτός από τα κεραμικά της Ρωμαϊκής και της Οψιμής Ρωμαϊκής εποχής, υπάρχουν κεραμικά από τον Μεσαίωνα - προφανώς η πηγή και η
21	Θρακικά "σαραπάνι"	χωριό Ντόλνο Μπίτεβο	Στους πρόποδες του λόφου Τσάλα, από τη μεριά του χωριού Ντόλνο Μπίτεβο, ανακαλύφθηκαν θρακικά σαραπάνι (κυλιότητες για την ονιποαγωγή), και στην καρστική πηγή της περιοχής Ακμάρα - μια εντελώς διατηρημένη πηγάια εγκατάσταση λήψης νερού με δεξαμενή του 4ου αιώνα. Από αυτή την περιοχή παρουσιάζει επίσης ενδιαφέρον το μεγάλο ερμητά των Θρακικών απομιμήσεων αργύρων τετράδραχμων από τη Θάσο από τον 1ο αιώνα π.Χ., στην περιοχή Τερφλικά, περίπου 2,5 χλμ. από το Ντόλνο Μπίτεβο, προς την κατεβήθση του χωριού Κλάντεντες ανακαλύφθηκε ένας ασήμιος

22	Φρούριο "Τοάλα" της εποχής της Όψιμης Αρχαιότητας και του Μεσαίωνα	χωριό Γκολιάμ Ιζβόρ	Το φρούριο είναι μια από τις σημαντικότερες οχυρωμένες μονάδες μεταξύ των ποταμών Χάρμανλιουκα και Άρδα, με απομεινάρια από τους τοίχους και αγγεία από τη Νεολιθική Εποχή (5η χιλ. π.Χ.), τη Ρωμαϊκή Εποχή (1ο - 4ο αι. π.Χ.), την Πρώιμη Βυζαντινή Εποχή (5ο - 6ο αι.) και τον Μεσαίωνα (11ο - 14ο αι.). Μέρος των τειχών του φρουρίου είναι κατασκευασμένο από μεγάλους ογκολίθους, ενώ άλλο - από μεγάλες πέτρες και λευκό κονίαμα. Στο φρούριο ανακαλύφθηκαν μεσαιωνικές σιδερένιες αιγιές από δόρατα και βέλη (του 9ου - 14ου αι.), καθώς και μαγαίρια, ενδιαφέροντα διακοσμήματα, επενδύσεις και αγράφα ζώνης, πόρπες, ένα χρυσο νόμισμα του αυτοκράτορα Ανδρόνικου Β' (1282-1328), χάλκινο νόμισμα του αυτοκράτορα Μιχαήλ Δ' (1034-1041), ένα δαχτυλίδι με μονόγραμμα και αρκετές μολύβδινες σφραγίδες του Βασιλείου Αγαπητού, ένας πατριόσιος του 11ου αιώνα, του Αλεξίου Α' Κομνηνού, επίσης από τον 11ο αιώνα, και του Σταφάνου Βατάτζη, ένας σεβαστός από τον 12ο - 13ο αιώνα. Βρέθηκαν επίσης νομίσματα του δου
23	Τουρμπές	χωριό Λιάσκοβετς	Ο Τουρμπές «Ντεμίρ Μπαμπάς» βρίσκεται στην περιοχή ενός μεσαιωνικού οικισμού ακριβώς κάτω από τη μεσαιωνική νεκρόπολη, δίπλα σε μια βρύση - μια ιερή πηγή. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι είναι ο διάδοχος ενός παλαιού χριστιανικού τόπου λατρείας.
24	Νεκρόπολη των τούρβων	χωριό Τσαρέβα Πολιάνα, υ,σ χλμ. Ανατολικά-βασανιστικό	Πρόκειται για ένα χώρο από την Εποχή της Αρχαιότητας που δεν έχει ερευνηθεί καλά ακόμα.
25	Εκκλησία του Αγίου Ηλία	χωριό Τσαρέβα Πολιάνα	Η εκκλησία στο Τσαρέβα Πολιάνα χτίστηκε το 1858. Η άδεια κατασκευής λήφθηκε από το σουλτάνο με την προϋπόθεση ότι ο ναός θα στηθεί σε χαμηλό μέρος και θα κατασκευαστεί σε μικρό χρονικό διάστημα. Γι' αυτό το σύνολο του πληθους συμμετέχει στην κατασκευή. Ο θρόλος λέει ότι χτίστηκε στα θεμέλια μιας παλιάς εκκλησίας. Ο ναός πήρε το όνομά του από τον άγιο Ηλία και είναι
26	Παρεκκλήσι του Αγίου Γεωργίου	χωριό Τσαρέβα Πολιάνα	Στην περιοχή Γκιουργκιντένια, στο δρόμο μεταξύ των χωριών Τσαρέβα πολιάνα και Σταμπόλοβο, υπάρχουν ιαματικές πηγές και ένα παρεκκλήσι με το όνομα του Αγίου Γεωργίου. Πρόκειται για ένα τετράγωνο πέτρινο κτίριο χτισμένο πάνω από την πηγή με χωματένιο δάπεδο (460-360 εκ.) και ανοιχτό τσαρδάκι (στεγασμένο εξώστη) στη δυτική πλευρά του. Στον ανατολικό τοίχο υπάρχει μια ημικυκλική κόγχη με μια προεξοχή. Πάνω από αυτό - ένα ημικυκλικό παράθυρο. Στο βόρειο και νότιο τοίχο υπάρχει ένα μικρό παράθυρο με ορθογώνιο σχήμα. Στα δυτικά βρίσκεται η πόρτα και ένα ορθογώνιο παράθυρο. Η δομή της στέγης είναι ξύλινη, το τσαρδάκι επίσης. Δεν υπάρχει οροφή. Τρία σκαλιά οδηγούν σε μια μεγάλη πέτρινη πλάκα μπροστά από την ιερή πηγή. Για την πηγή χτίστηκε μια μικρή ημιοφαιρική τοξωτή κόγχη με μια τρύπα (90-60 εκ.) προς τα δυτικά. Στα πέτρινα τοιχώματα στα βόρεια, ανατολικά και νότια υπάρχει από μια κόγχη (30-35 εκ.). Μέχρι πρόσφατα εκεί υπήρχε
27	Παρεκκλήσι της Αγίας Τριάδας	χωριό Ζάλτι Μπριάγκ	Στο νοτιανατολικό μέρος του χωριού, κάτω από τους δύο λόφους, είναι το "Τιάμιτοκατα". Σύμφωνα με τη λαϊκή παράδοση περίπου 150 χρόνια πριν, ένα κορίτσι που ονομαζόταν Μπόζκα Κανράκοβα ονειρεύθηκε ένα όνειρο τη νύχτα του Αγίου Πνεύματος. Ήταν ένας άνθρωπος που του είπε να πάει στην περιοχή Γιαμάτσα κάτω από τα δύο βράχια και να σκάψει με το τοσπί - εκεί θα βρει ιαματικά νερά για τα μάτια της. Το φοβισμένο κορίτσι δεν έκανε τίποτα, ούτε είπε σε κανένα. Την επόμενη χρονιά, την ίδια νύχτα, το όνειρο επαναλήφθηκε, αλλά με το σύνθημα: "Αν δεν πεις σε κανέναν και δεν κάνεις τίποτα, θα είσαι τυφλή". Το κορίτσι τότε είπε στον παππού Γκούρκο, ο οποίος πήγε στον τόπο, έσκαψε και το νερό βγήκε. Έχτισε τη βρύση και αργότερα ένα παρεκκλήσι χτίστηκε από τους σταριώτες που γύρισαν από τους Βαλκανικούς Πολέμους. Το παρεκκλήσι βρίσκεται πάνω από την άγια πηγή. Αποτελείται από ένα μικρό εκκλησιαστικό δωμάτιο με εικόνες και τοιχογραφίες. Παρακάτω χτίστηκε ένα θολωτό πηγάδι για τα ιαματικά νερά. Η εορτή της είναι την Ημέρα του Αγίου Πνεύματος, την πενήντα πρώτη ημέρα του Πάσχα. Στο χωριό Ζάλτι Μπριάγκ είναι γνωστή ως «Στα Τρούιτσα». Στην ιερή πηγή κάθε χρόνο γίνονται προσευχές και κουρμπάνι για υγεία. Εκείνοι που την χρειάζονται έρχονται όλο το χρόνο, όχι μόνο από το χωριό αλλά και από τα γύρω χωριά. Πλένουν τα μάτια τους και δέουν ένα νήμα από το ρούχο τους σε ένα θάμνο μπροστά από την είσοδο της βρύσης. Μετά τη δεκαετία του 60 του 20ού αιώνα, αυτός ο ιερός χώρος εγκαταλείφθηκε, δε διατηρείται. Οι εικόνες είναι λεηλατημένες, οι τοιχογραφίες καταστράφηκαν και οι τοίχοι σχεδόν έπεσαν. Το 1977, για σύντομο χρονικό διάστημα, η τοπική κομηγετική ένωση γύρισε το παρεκκλήσι σε μια καλόβα - με τζάκι, τραπέζια, καρέκλες. Το 2000, έγιναν έργα ανακαίνισης και αποκατάστασης, με μέσα ολόκληρου του χωριού. Αγιάστηκε την Ημέρα του Αγίου Πνεύματος. Δεν συμμετείχαν μόνο οι κάτοικοι του χωριού, ήρθαν και κάτοικοι του Χάσκοβο, γεννημένοι στο Ζάλτι Μπριάγκ. Τώρα το
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Στουεντ Κλάντεντς ("Κρύο Πηγάδι") (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Μπαλ Κλάντεντς Ράμποβο και Σβετοσλάβ	Είναι μια ειδική προστατευόμενη περιοχή που συμπεριλήφθηκε στο Πανευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο NATURA 2000. Η περιοχή καλύπτει την τεχνητή λίμνη «Στουεντ Κλάντεντς», που βρίσκεται στο βραχώδες φαράγγι του ποταμού Άρντα, περικυφισμένη από απόκρημνους βράχους, απότομες όχθες με λιγοστά βλάστηση και όπως και τις γειτονικές κορυφές των βουνών. Μέρος της επικράτειας του Δήμου Σταμπόλοβο επίσης εμπίπτει στην προστατευόμενη ζώνη. Η συνολική έκτασή της είναι 159 956 στρέμματα. Πρόκειται για έναν από τους σημαντικότερους τόπους για τη διατήρηση των ειδών πουλιών που απειλούνται με εξαφάνιση που ζουν στην Ανατολική Ροδόπη. Οι περισσότερες βουνοπλαγιές γύρω από τη λίμνη καλύπτονται από μικτά φυλλοβόλα δάση που αποτελούνται από Γαύρο ανατολικό, Φράξο Μελιά, Μεσέ και Δρο την Άμιχο. Λιγότερο κοινά στην περιοχή είναι τα καθαρά δάση από Δρο την Άμιχο ή αυτά που αναμειγνύονται με το απλό γαύρο. Δεν είναι επίσης λίγες οι θέσεις κατά μήκος του φράγματος της τεχνητής λίμνης που καλύπτονται από δάση και θάμνους από Γαύρο ανατολικό, Παλιούρι και Άρκευθο την οζυκεδρο. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα συγκροτήματα βράχων που καταλαμβάνουν σημαντικό τμήμα της προστατευόμενης περιοχής. Απίστευτη είναι η θέα των βραχώδων συμπλεγμάτων όπου μόνιμες πέτρες εναλλάσσονται με τρύχαλους. Σε όλη την περιοχή υπάρχουν ανοιχτοί χώροι που καταλαμβάνονται από γεωργικές εκτάσεις και λιβάδια, όπου κυριαρχούν τα ξηροφιλά γρασίδια, όπως τα θερμόβια πολυετή αγρωστώδη και η Πόα τη βολβόδη. Συνολικά 219 είδη πτηνών βρέθηκαν στην προστατευόμενη περιοχή "Στουεντ Κλάντεντς". Από αυτά, 91 περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας. Από τα είδη που εμφανίζονται, 103 είναι ευρωπαϊκής σημασίας διατήρησης και 12 απειλούνται από παγκόσμια εξαφάνιση. Ο χώρος, που καλύπτει περιοχές γύρω από τη τεχνητή λίμνη Στουεντ Κλάντεντς, έχει επίσης παγκόσμια σημασία ως αντιπροσωπευτική περιοχή για το Μεσόγειο. Εδώ μπορεί κανείς να παρατηρήσει 7 από ένα σύνολο 9 ειδών περιορισμένων μεγαοικοσυστημάτων που εντοπίστηκαν στη χώρα μας. Αυτά είναι η Ασπροκλώβια, η Λιοστριτίδα, ο Κόκκινοτορφοβάκος, ο Βραχοτοοπανάκος, ο Παρδαλοκεφαλάς και ο Μαυροτορφοβάκος. Η περιοχή της λίμνης είναι υψίστης σημασίας για τη διατήρηση των ενδιαιτημάτων 69 ειδών πουλιών που φωλιάζουν εδώ και 21 ειδών υδρόβιων μεταναστευτικών ή διαχειμαζόντων πτηνών. Ο τόπος είναι μοναδικός στο ότι μια από τις δύο αποικίες των ορνίων στη Βουλγαρία φωλιάζει στις βραχώδεις ακτές του φράγματος. Εδώ έρχονται τακτικά για να ψάχνουν φαγητό επίσης οι μαυρογόπες που φωλιάζουν στο Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς της Ελλάδας. Η περιοχή του φράγματος "Στουεντ Κλάντεντς" είναι ένας από τους πιο σημαντικούς στη Βουλγαρία τόπους φωλοποίησης του μαυροπελαργού, του ασπροπάρη, του σβλίουρα, του μπουφου, της λιοστριτίδας και του παρδαλοκεφαλά. Η περιοχή διατηρεί επίσης ένα σημαντικό πληθυσμό αναπαραγωγής του γαλαζοκότσουφα σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

2	«Γκολέμιαι Σίπει» («Ο Μεγάλος Τροχός») (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Μπιάλ Κλάντεντες και Ράμποβο	<p>Η προστατευόμενη περιοχή «Γκολέμιαι Σίπει» βρίσκεται στη βόρεια όχθη της τεχνητής λίμνης «Στουτέν Κλάντεντες» και βρίσκεται στα περικόρα των χωριών Μπιάλ Κλάντεντες και Ράμποβο. Η έκτασή της είναι 653,9 εκτάρια. Καλύπτει μια δόκοκα προσβάσιμη περιοχή που βρίσκεται μεταξύ του οράγγιατος του «Στουτέν Κλάντεντες» και του Κατολάμποουκ Ντερέ. Περιλαμβάνει αξιοσημείωτα συμπλέγματα βράχων, τροχούς, θάμνους και δάση. Αναμένεται να συμπεριληφθεί στο Πανευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο NATURA 2000. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από εξαιρετικά υψηλή βιοποικιλότητα και έχει δηλωθεί σημαντικός ορνιθολογικός χώρος παγκόσμιας σημασίας. Εδώ υπάρχει ποικίλη βλάστηση και ξηρόφιλα δάση αποτελούμενα κυρίως από Μεσέ (Quercus frainetto), Δρο χνοώδη (Q.rubescens) και Δρο την κηρρίδα (Q.cerris). Η βλάστηση θάμνων αποτελείται από Γαύρο ανατολικό (Carpinus orientalis), Παλιούρι (Paliuros spina-christii), Αρκευδο την οξυκέδρο, (Juniperus oxycedrus), Κράταιγο (Crataegus monogyna), Αγριοτριανταφυλλιά (Rosa sp.div.). Μεγάλες εκτάσεις καταλαμβάνουν τα ξηρόφιλα γρασίδια, όπως τα θερμόβια πολυετή αγρωστώδη (Dichanthion ischaemum), η Πόα τη βολβώδη (Roa bulbosa) και τα αυτοφυή αγρωστώδη (Crysopodon gryllus).</p> <p>Η περιοχή έχει δηλωθεί σημαντικός ορνιθολογικός χώρος παγκόσμιας σημασίας με πιθανή θέση στο δόκτυο του Natura 2000. Η προστατευόμενη περιοχή «Γκολέμιαι Σίπει» είναι μια από τις δύο πιο σημαντικές θέσεις φωλοποίησης του Γυπός καφεκίτρινο (Gyps fulvus) στη Βουλγαρία. Εδώ φωλιάζουν μεταξύ 9 και 14 ζευγάρια από τα συνολικά 30 για τη χώρα. Οι εξειδικευμένοι ειδικοί φροντίζουν για τη διατροφή των γυπιών και την προστασία των εκκολαφθέντων ιπηνών. Η παρατήρηση των γυπιών σε φυσικές συνθήκες τους καθιστά ελκυστικούς για τους λάτρεις της ορνιθολογικής ποικιλομορφίας.</p> <p>Η παρουσία ενός συνόλου περίπου 87 ειδών πουλιών καθιστά την περιοχή ιδιαίτερα πλούσια και ενδιαφέρουσα για τους λάτρεις της φύσης. Από αυτά τα είδη, 38 είναι σε ευάλωτη κατάσταση διατήρησης στην Ευρώπη. Από τα είδη που περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο, εδώ φωλιάζουν μεταξύ 6 και 9 ζευγάρια μαυροπελαργοί (Cicinia nigra), 1-2 ζεύγη χρυσαετοί, 3-4 ζεύγη αποροπάρηδες (Neorhion percnopterus), φιδασετοί (Circus gallicus), σταυραετοί και σφηκιάρηδες. Εδώ βρίσκονται επίσης ο Φιδασετός, ο Κραυγαετός (Aquila pomarina) και ο Τοίφτης (Milvus migrans).</p> <p>Στην προστατευόμενη περιοχή εμφανίζεται επίσης η μόνο αποικία στη χώρα των Σταχτοτσικνιών (Ardea cinerea), που ζουν πάνω στα βράχια. Είναι ενδιαφέρον ότι σε αυτή την περιοχή φωλιάζουν 7 εκ των 9 ιπηνά στη Βουλγαρία περιορισμένων μεγαοικοσυστημάτων που είναι χαρακτηριστικά της περιοχής της Μεσογείου: η Ασπροκωλίνα (Oenanthe hispanica), η Λιοστριτοίδα (Hippolais olivetorum), ο Μαυροτοροβιάκος (Sylvia melanocephala), ο Κοκκινοτοροβιάκος (S. cantillans), ο Παρδαλοκεφαλός (Lanius nubicus) και ο Βραχοτοοπανάκος (Sitta neumayer), όπως και άλλα σπάνια είδη ιπηνών.</p> <p>Σε κατάσταση διατήρησης και ρυθμιζόμενης χρήσης βρίσκονται σημαντικοί αριθμοί ειδών άγριων φυτών και ζώων που παρατίθενται στα προσαρτήματα του νόμου περί της βιοποικιλότητας.</p>
3	Ενδιαίτημα του Ασπράγαλου του Θράκα (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Βοντέντσι	Ενδιαίτημα του Ασπράγαλου του Θράκα.
4	Ενδιαίτημα της Χαμπερλέας της Ροδόπης (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ράμποβο, περιοχή Σεϊτάν Κιοσιρς	Ενδιαίτημα της Χαμπερλέας της Ροδόπης.
5	"Ντιάβολοκι Μοστ" ("Γέφυρα του διαβόλου") (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ράμποβο	<p>Η προστατευόμενη περιοχή αυτή βρίσκεται στα περικόρα του χωριού Ράμποβο του Δήμου Σταμπολόβο. Ως φυσικά αξιόθετα αυτού του είδους στη Βουλγαρία δηλώνονται χαρακτηριστικά ή αξιόλογα αντικείμενα μη ζωντανής φύσης, όπως πετρώδεις σχηματισμοί, πυραμίδες, σπηλιές, πονόρι, καταρράκτες, κοιτάσματα απολιθωμάτων και ορυκτών, αμμοθίνες και άλλα.</p>
6	Ανατολική Ροδόπη		<p>Μέρος του Δήμου Σταμπολόβο εμπίπτει στην προστατευόμενη περιοχή «Ανατολική Ροδόπη», η οποία προτάθηκε να γίνει μέρος του ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου Natura 2000. Είναι μια περιοχή που θα πρέπει να δηλωθεί προστατευόμενη και μέρος του δικτύου σύμφωνα με την Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, γνωστή εν συντομία ως „Οδηγία των οικοτόπων». Αυτή η προστατευόμενη περιοχή καλύπτει το μεγαλύτερο τμήμα της Ανατολικής Ροδόπης, και η συνολική της έκταση ανέρχεται σε 2 173 530 στρέμματα. Εντός των ορίων της βρίσκονται και τις δύο υψηλότερες κορυφογραμμές της Ανατολικής Ροδόπης - η κορυφογραμμή Γκιουμορτζίνσκι Σνέζνικ με υψός 1 463 μ. και Μάγκλενικ με υψός 1266 μέτρα.</p> <p>Στην προστατευόμενη περιοχή υπάρχουν δάση από το ενδημικό για τα Βαλκάνια Φραζό ο Κοινό, που δεν έχουν υποστεί επεξεργασία από τους ανθρώπους. Η περιοχή είναι επίσης σημαντική για την προστασία των διαφόρων τύπων παρόχθιων δασών που αποτελούνται από Άλνο, Ανατολικό Πλάτανο, λεύκες και ιτιές. Άλλοι σημαντικοί βιότοποι είναι τα μικτά δάση δρυός. Αποτελούνται από Κηρρίδα, Μεσέ και Δρο Χνοώδη και εδώ κατέχουν μια σημαντική περιοχή.</p> <p>Η προστατευόμενη περιοχή "Ανατολική Ροδόπη" είναι μία από τις τέσσερις περιοχές της Βουλγαρίας όπου βρίσκεται το ενδημικό βουλγαρικό έλατο, γνωστό ως Έλατο του Βασιλιάς Μπορίς.</p> <p>Η προστατευόμενη περιοχή "Ανατολική Ροδόπη" είναι η σημαντικότερη περιοχή για την προστασία των πληθυσμών των δύο τύπων χερσαίων χελωνών που υπάρχουν στη Βουλγαρία: η Ελληνική και η Μεσογειακή χελώνα.</p> <p>Στο παρελθόν, οι δύο τύποι χερσαίων χελωνών ήταν ευρέως διαδεδομένοι. Σήμερα, όμως, απειλούνται με εξαφάνιση σε παγκόσμιο επίπεδο και περιλαμβάνονται στην Κόκκινη Λίστα της Διεθνούς Ένωσης για τη Διατήρηση της Φύσης.</p> <p>Και τα δύο είδη αποτελούν προτεραιότητα για τη διατήρηση σύμφωνα με ορισμένα διεθνή έγγραφα διατήρησης:</p> <p>Η Σύμβαση της Βέρνης για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης</p> <p>Η σύμβαση για το διεθνές εμπόριο των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας που απειλούνται με εξαφάνιση</p> <p>Η Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας</p> <p>Σύμφωνα με τη βουλγαρική νομοθεσία οι χελώνες είναι υπό την προστασία του νόμου περί της βιοποικιλότητας, σύμφωνα με τον οποίο οι παραβάτες υπόκεινται σε πρόστιμο έως και 10.000 λέβα και αποζημίωση για κάθε άτομο που σκότωσαν, και υπό την προστασία του ποινικού κώδικα της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας σύμφωνα με τον οποίο οι λαθροθήρες τιμωρούνται με πρόστιμο μέχρι 5.000 λέβα, φυλάκιση έως 5 ετών και καταβολή αποζημίωσης για κάθε σκοτωμένο άτομο.</p> <p>Από τα ερπετά ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης τα ενδιαίτηματα της Γραμμώτης νεροχελώνας. Η περιοχή έχει εξαιρετική σημασία για τη διατήρησή της. Το άλλο είδος χελώνας γλυκού νερού - η συνηθισμένη Στικτή νεροχελώνα, μπορεί να παρατηρηθεί στις υδάτινες λεκάνες της περιοχής. Από τα 30 είδη νυχτερίδων που υπάρχουν στη Βουλγαρία, στην προστατευόμενη περιοχή «Ανατολική Ροδόπη» έχουν εντοπιστεί 19 είδη. Οι σπηλιές κατά μήκος του Άρδα και κοντά στο χωριό Ρίμνινο παρέχουν ενδιαίτημα σε δεκάδες χιλιάδες από αυτά τα υπάμενα θηλαστικά. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται στην Παγκόσμια Κόκκινη Λίστα ο Ρινόλοφος του Μεχέλι, ο Ρινόλοφος του Μπλάζιους, ο Μικρορινόλοφος και ο Τρανορινόλοφος, όπως και η Ποδαρομοστίδα, η Τρανομοστίδα και η Πορρομοστίδα.</p>

7	Γέφυρα Άρντα	-	<p>Πρόκειται για μια περιοχή που εγκρίθηκε για να συμπεριληφθεί στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο NATURA 2000. Μέσα στα όρια αυτής της προστατευόμενης ζώνης που καλύπτει μια έκταση 150 224 εκταρίων συμπεριλαμβάνονται περιοχές του Δήμου Σταμπολόβο. Η προστατευόμενη ζώνη „Γέφυρα Άρντα“ βρίσκεται στο νοτιοανατολικό τμήμα της Βουλγαρίας, στην Ανατολική Ροδόπη. Η περιοχή αποτελεί μέρος της κοιλάδας του ποταμού Άρδα μεταξύ των φραγμάτων «Στουντέν Κλάντεντς» και «Ιβάλιοβγκραντ» που περιβάλλεται από τις δασώδεις πλαγιές των βουνών και των βραχώδων όγκων. Η μεγαλύτερη περιοχή αυτής της ζώνης καταλαμβάνεται από μικτά φυλλοβόλα δάση που αποτελούνται από κηρρίδα, μεσέ και δρυ χνοώδη. Συναντούνται επίσης μεσογειακά είδη, όπως ο Άρκυθος οξυκέδρος και η Κολουτέα η δενδρώδης. Επιμέρους περιοχές της προστατευόμενης περιοχής καλύπτονται με κράταιγο και γίασεμι. Τα δάση κατά μήκος του ποταμού Άρδα στην προστατευόμενη περιοχή εναλλάσσονται με τεράστιες λιβαδες με ξηρόφιλα γρασιδία και παρόχθια βλάστηση με υγροφιλικά ποσλίβαδα. Μεγάλες εκτάσεις καταλαμβάνουν οι γεωργικές εκτάσεις που βρίσκονται στην ίδια την κοιλάδα και τις πλαγιές και στρογγυλεμένες κορυφές. Η κοίτη του Άρδα σε αυτή την περιοχή είναι πολύ όμορφη, με αμμόδη και βραχώδη βόθο και τις με τις κατάφυτες από ιτιές όχθες. Στην προστατευόμενη περιοχή βρέθηκαν 142 είδη πουλιών. 31 είδη περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο της Βουλγαρίας και 65 από τα είδη είναι σημαντικά για την προστασία της ευρωπαϊκής φύσης. Εδώ, μπορούν να παρατηρηθούν 5 είδη που απειλούνται από την παγκόσμια εξαφάνιση. Η προστατευόμενη ζώνη «Γέφυρα Άρντα» είναι παγκόσμιας σημασίας για τη διατήρηση ορισμένων ειδών πτηνών εκπροσώπων του Μεσογειακού Μεγαοικοσυστήματος. Επί από τα 9 βιολογικά απειλούμενα είδη που συναντούνται στη Βουλγαρία και είναι τοπικά του Μεσογειακού Μεγαοικοσυστήματος, εμφανίζονται εδώ. Αυτά είναι η Ασπροκάλινα, η Λιοστριτοίδα, ο Παρδαλοκεφαλάς, ο Κοκκινότοροβάκος, ο Μαυροτοροβάκος, ο Βραχοτοπανάκος και Αρπιελοργός. Ο τόπος είναι μοναδικός και είναι ένας από τους λίγους στη Βουλγαρία, ο οποίος έχει παγκόσμια σημασία για τη διατήρηση του Μαυρόγοπα, καθώς το είδος αυτό επισκέπτεται τακτικά την περιοχή σε αναζήτηση τροφίμων. Εδώ συναντάται επίσης ο απειλούμενος σε όλο τον κόσμο Βασιλαετός. Ο προστατευόμενος χώρος «Γέφυρα Άρντα» είναι ένας από τους σημαντικότερους στη χώρα μας και είναι μεγάλης σημασίας επίσης για την Ευρωπαϊκή Ένωση στην προστασία ειδών όπως η Πετροτρίλιδα, ο Μαυροπελαργός, ο Ασπροπάρης, ο Γκιώνης και ο Γαλαζοκότοσφας. Άλλα είδη αντιπροσωπευτικών πληθυσμών στην περιοχή είναι το Βλαχοτσιχλονο και Γερακοτοροβάκος.</p>
---	--------------	---	--

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΠ1 αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Δημοτικό Ιστορικό Μουσείο	πόλη Τοπόλοβγκραντ	Μια συλλογή μουσείου υπήρχε στο Τοπόλοβγκραντ ήδη από τη δεκαετία του 1930. Ιδρύθηκε από τον Επιστημονικό και Αρχαιολογικό Σύλλογο «Ντολμέν» - Τοπόλοβγκραντ, και σταμάτησε την ύπαρξή της το 1943. Το 1970 δημιουργήθηκε μια συλλογή μουσείου στο τοπικό αναγνωστήριο, το οποίο το 1982 μετακόμισε στο σημερινό του κτίριο - ένα από τα πιο όμορφα στην πόλη. Χτίστηκε στις αρχές του εικοστού αιώνα από την πλούσια οικογένεια Βλαϊκίδη από το Καβακλί (σήμερα μετανάστες στην Θεσσαλονίκη). Μετά τον εκπορισμό των Ελλήνων από την περιοχή κατά την περίοδο 1923-1926, στο κτίριο βρισκόταν τα παραρτήματα της ΒΖΚΒ (Βουλγαρική Γεωργικής και την Συνεταιριστικής Τράπεζας) και της Βουλγαρικής Εθνικής Τράπεζας. Η σύγχρονη έκθεση βρίσκεται σε δύο ορόφους και παρουσιάζει πολύτιμα αντικείμενα, έγγραφα και εικόνες που αποδεικνύουν την ιστορική εξέλιξη της περιοχής. Η ιστορία της περιοχής από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα παρουσιάζεται στον πάνω όροφο. Στον κάτω όροφο υπάρχει μια εθνογραφική συλλογή.
2	Εκκλησία της Παναγίας, μνημείο του Χριστού Σωτήρος	πόλη Τοπόλοβγκραντ, κεντρική περιοχή της πόλης	Αυτός είναι ο μεγαλύτερος και πιο αντιπροσωπευτικός ορθόδοξος ναός στην περιοχή. Η σημερινή εκκλησία βρίσκεται σε ένα μέρος όπου ακόμα το 18ο αιώνα υπήρχε ένα ορθόδοξο παρεκκλήσι. Με την άδεια των τουρκικών αρχών, το 1800 οι κάτοικοι του Καβάκλι (το παλιό όνομα του Τοπόλοβγκραντ) έχτισαν μεγαλύτερο ναό για να ικανοποιήσουν τις θρησκευτικές τους ανάγκες. Η παλιά εκκλησία υπήρχε μνημηνί λίγα μέτρα στο έδαφος. Το 1934 το εκκλησιαστικό συμβούλιο, μαζί με το δημοτικό συμβούλιο και την ιθαγένεια, αποφάσισαν να χτίσουν ένα νέο, ακόμα μεγαλύτερο και πιο όμορφο κτίριο στη θέση της παλιάς εκκλησίας. Υπό την ηγεσία του ιερού Γιάννη Πόπριτοφ και του πρωτομάστορα Μπoζίν Πέντοφ για δύο χρόνια 1936-1937, ο ναός χτίστηκε, μαζί με τη στέγη, σφραγίστηκε μέσα, και επιπλώθηκε ώστε να μπορέσουν να εκτελεστούν λειτουργίες. Στην εκκλησία της Παναγίας από το 1934 έως το 1987, έχει υπηρετήσει ο καλός-σεβαστός πατέρας σε όλη την περιοχή, ο Γιάννη Πόπριτοφ. Μετά το θάνατό του το 1987, ο πατέρας Ιβάν Γιάντοσεφ Μιχάλεφ, ο οποίος είναι επίσης αντιπρόεδρος της Αρχιεπισκοπής διορίστηκε ιερέας. Κάτω από την ηγεσία του, η εκκλησία ανακαινίστηκε, χτίστηκε ένας περίβολος εκκλησίας, σχηματίστηκε εκκλησιακή αυλή με οντριβάνι. Το αντιπροσωπευτικό εσωτερικό του ναού οφείλεται κυρίως στο όμορφο ξυλόγλυπτο τέμπλο (κατασκευασμένο το 1966 από τον Πέταρ Κούσεφ και τοπικές ξυλουργοί) και τους πλούσια ζωγραφισμένους τοίχους (έργο του Άγγελ Μαλάεφ και του Τομά Πονγιάντοφ). Τα τελευταία χρόνια, τοπικοί καλλιτέχνες και μάστοροι έχουν αποκαταστήσει τις τοιχογραφίες και έχουν κάνει ένα νέο σκαλιστό θρόνο.
3	Μονή της Αγίας Τριάδας	12 χλμ. νοτιοανατολικά της πόλης Τοπόλοβγκραντ, 4χλμ. από το χωριό Μράφορ και 6 χλμ. από το χωριό Ούστρεμ (απόκλιση 1,5 χλμ. από το δρόμο Τοπόλοβγκραντ - Ούστρεμ)	Είναι ενεργό γυναικείο μοναστήρι - ένα από τα μεγαλύτερα πνευματικά κέντρα σε αυτό το τμήμα της χώρας. Θεωρείται ότι μοναστήρι σε αυτό το χώρο χτίστηκε ακόμη στις αρχές του 14ου αι. επί του τσάρου Ιβάν Αλεξάντερ και τότε ονομάστηκε Μονή των Αγίων Πρωτοκορρυφαίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου. Η μονή πιθανότατα καταστράφηκε το 1373 από τις εισβαλλόμενες προς το βορρά τουρκικές ορδές υπό την ηγεσία του Τιμουρτάς Μπέη. Και πάλι, ξαναχτίστηκε στο 18ο αιώνα. Η ιστορία της μονής συνδέεται στενά με την κίνηση των ανταρτών και των κλεφτών, και αυτός είναι ο λόγος που μέχρι σήμερα είναι γνωστή ως «Χαϊντούσκι Μοναστήρι» («Κλέφτικο Μοναστήρι»). Στο μοναστήρι έμειναν και κρυβόντουσαν οι θηρικοί ηγέτες και αντάρτες: ο βοεβόδας Βαλοάν, ο βοεβόδας Ιντζέ, ο Καρά Κόλιτ, ο βοεβόδας Χρίστο, ο Δάγλα Στογιάν, ο Καρά Ντόμρι, ο Γκαράμπιτσι Γκιόργκι και άλλοι. Μετά την αποχώρησή του από τη ζωή των κλεφτών το 1812 ο βοεβόδας Χρίστο πήρε το μοναχισμό και έγινε ηγούμενος της Μονής με το όνομα Χριστιάνης. Έκανε πολλές επισκοπές για την ανακαίνιση του μοναστηριού. Το 1818, λόγω της τρομερής μάστιγας της πανούκλας, στεγάστηκαν στο μοναστήρι και βρήκαν τη σωτηρία τους πολλοί άνθρωποι από τα γύρω χωριά. Δείχνοντας ευγνωμοσύνη δώρισαν πολλά χρήματα με τα οποία κατασκευάστηκαν νέα κτίρια (ο αχυρώνας, η κουζίνα και τα κάτω δωμάτια της μονής). Το 1870, κατά τις θρησκευτικές συγκρούσεις, το μοναστήρι άρχισαν να διαχειρίζονται Έλληνες κληρικοί και ο Έλληνας επίσκοπος της Αδριανουπόλης. Αυτό οδήγησε σε έντονη αντίδραση του βουλγαρικού πληθυσμού της περιοχής του βοουνού Σακάρ, που άρχισε τον αγώνα για την αποκατάσταση της Μονής ως Βουλγαρικό πνευματικό κέντρο. Αυτός ο αγώνας στέφθηκε με επιτυχία το 1898, όταν το μοναστήρι πέρασε υπό της Μητρόπολης του Σλίβεν. Το 1909 το μοναστήρι μετατράπηκε σε γυναικείο μοναστήρι και εγκαταστάθηκαν περίπου 50 μοναχές από τη Μονή του Αγίου Θεοδώρου Στουδίτη (στο σημερινό χωριό Στουντένα). Σήμερα εκεί μένουν δύο καλόγριες και λίγους υπαλλήλους. Κεντρικό σημείο στο μοναστηριακό συγκρότημα το σήμερα καταλαμβάνει η εκκλησία της Αγίας Τριάδας που χτίστηκε το 1836. Βρίσκεται στην περιοχή της παλιάς εκκλησίας των Αγίων Πρωτοκορρυφαίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου, η οποία ενσωματώθηκε στη νέα κατασκευή. Το νέο τέμπλο επίσης είναι ίδιο με εκείνο του παλαιού ναού. Η εκκλησία της Αγίας Τριάδας είναι τρίκλιτη, με μια αψίδα, χωρίς τρούλο, πέτρινη βασιλική. Με τις διαστάσεις της (12 μέτρα x 18 μέτρα), είναι μια από τις πιο ευρύχωρες μοναστικές εκκλησίες στη Βουλγαρία. Η αρχιτεκτονική διαμόρφωσή της και το σχέδιο κατασκευής της διακρίνονται για τα απλά και καθαρά σχήματα. Οκτώ κυλινδρικές στήλες με τόξα διατηρούν το ξύλινο θόλο, οι τοίχοι είναι ασβεστομένοι ομαλά, χωρίς τοιχογραφίες. Τα εικονίδια στην εκκλησία είναι από το 18, το 19 και το 20ο αιώνα.

4	Βραχώδης ναός	Η εκκλησία βρίσκεται 500 μ. πάνω από τη μονή της Αγίας Τριάδας. Βρίσκεται στη βόρεια πλαγιά ενός ασβεστολιθικού οροπεδίου που ξεκινάει από το ίδιο το μοναστήρι και ανεβαίνει απότομα προς τα πάνω.	Η Παλιά Εκκλησία είναι ένα σπήλαιο με ακανόνιστο σχήμα με πληθώρα εσοχών και κόγχες στους τοίχους και τις καμάρες, το οποίο το 10 ^ο αιώνα χρησιμοποιήθηκε ως εκκλησία. Οι κατά προσέγγιση διαστάσεις του είναι 8 μ x 6 μ. Η εκκλησία δεν έχει διαμορφωθεί περαιτέρω, έχει διατηρηθεί η φυσική διαμόρφωση των βράχων και σχεδόν όλοι οι κόγχες και τοίχοι βάφτηκαν απευθείας σε γιμνό βράχο. Εικόνες αγίων και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ελληνικές επιγραφές ξεχωρίζουν στις καμάρες και τις ψηλές κόγχες. Δοστογός, λόγω της διεύθυνσης του νερού και της διάβρωσης, πολλές εικόνες και επιγραφές είναι μόλις ορατές και μόνο ένα μικρό μέρος των εικόνων διατηρούνται καλά. Μεταξύ αυτών είναι οι τρεις άγιοι ζωγραφισμένοι σε ένα από τους θόλους. Στη μέση βρίσκεται η Αγία Παρασκευή, και στα δεξιά είναι ένας νέος άγιος. Αυτές οι δύο εικόνες διατηρούνται καλύτερα από καλλιτεχνική άποψη. Στα δεξιά τους υπάρχει μια εικόνα σε προτομή της «Παναγίας Οράντας» (Προσευχή και Προστάτις). Η εικόνα του Αρχαγγέλου Μιχαήλ βρίσκεται στο πάνω δεξί μέρος, απέναντι από την είσοδο του σπηλαίου. Όλες οι εικόνες δημιουργήθηκαν με πινέλο, με γήινη άχρα, σε ένα τόνο, σε μερικά σημεία ποικνότερα και σε μέρη ελαφρώτερα και διαφανή (π.χ. στα φωτοστέφανα γύρω από τα κεφάλια). Άλλα ίχνη εικόνων (μόνο εικόνες, ποικνότερα ολόκληρες οκνήδες) μπορούν να εντοπιστούν με προσεκτική προσήλωση του βλέμματος. Υπάρχουν πολλές διαφορετικές υποθέσεις σχετικά με την ιστορία και τη μοίρα της Παλαιάς Εκκλησίας. Ίσως το σπήλαιο κατοικήθηκε από την Αρχαιότητα, καθώς και κατά τον πρώιμο Χριστιανισμό, παρόμοια με τα μοναστικά κελιά της Μονής Αλαντζά. Από το πέτρινο τόξο της «Παλαιάς Εκκλησίας» έσταξε νερό, το οποίο στο παρελθόν θεωρούνταν ιερό και θεραπευτικό. Κατά τη διάρκεια των μεγάλων εορτών Σπύσοβντεν, του Αγίου Γεωργίου, της Αγίας Τριάδας, των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου κλπ. εδώ ερχόνταν άνθρωποι από όλες τις άκρες της χώρας για να πλύνουν τα άρρωστα σώματα τους και να λάβουν θεραπεία.
5	Λατρευτικό Θρακικό Σηκρότημα "Παλιόκαστρο" και Θρακικό Φρούριο	πόλη Τοπόλοβγκραντ, 3 χλμ. δυτικά	Είναι ένα ενδιαφέρον λατρευτικό σηκρότημα της εποχής των Θρακών σε περιφερειακή και εθνική κλίμακα. Βρίσκεται στην κορυφή Παλιόκαστρο από την οποία υπάρχει καλή ορατότητα προς όλες τις κατευθύνσεις και η οποία έχει φυσική προστασία από τα νότια με τις απότομες πλαγιές και τους γκρεμούς ύψους έως και 14 μ. Η καλή στρατηγική θέση εκτιμήθηκε από τους Θρακούς. Εδώ έχτισαν ένα ιερό, και αργότερα ένα φρούριο και έναν οικισμό. Στους βράχους των δύο γειτονικών κορυφών και στις βάσεις τους έκαναν πάνω από 150 κόλτες, κύκλους και κυρτά σχήματα που μοιάζουν με το ηλιακό δίσκο. Θεωρείται ότι το πέτρινο ιερό του ηλίου υπήρχε από τον 10 ^ο έως τον 5 ^ο αιώνα π.Χ. Το ίδιο το φρούριο μοιάζει στο σχήμα του με ένα δόρυ με την αιχμή του στραμμένη προς τα νοτιοανατολικά. Από τα ανατολικά, βόρεια και δυτικά το κάστρο προστατευόταν από ένα ψηλό, ανθεκτικό τείχος, μήκους περίπου 350 μέτρων. Τα βράχια στη νότια πλευρά είχαν επίσης συνδεθεί με το τείχος του φρουρίου. Η πέτρινη τοιχοποιία συνδέεται με κονίαμα. Στο βόρειο τοίχο του φρουρίου, το οποίο είναι πιο προβάσιμο για επίθεση, χτίστηκαν δύο αμυντικοί πύργοι. Ο ένας βρισκόταν στη βορειοδυτική γωνία του φρουρίου, όπου ήταν και η πόλη και ο άλλος στα βορειοανατολικά. Το εσωτερικό μέρος του φρουρίου έχει διαστάσεις 200 μ. μήκος και πλάτος 20 έως 60 μ. Βόρεια του κάστρου βρέθηκαν τα ερείπια ενός μεγάλου οικισμού - θεμέλια κτιρίων, κεραμικά θραύσματα, οικοδομικά υλικά, λεπίδες από δόρατα και βέλη, αζουσαρά, πανοπλίες, αγία και διακοσμητικά, χάλκινα νομίσματα από τη Μεσημβρία, του Αλέξανδρου Γ' της Μακεδονίας και άλλα. Νομίσματα από τον Σαπτιμίρι Σεβήρου, της Ιουλίας Δόνας, του Καρακάλλα, του Φιλίππου του Άραβα, του Γορδιανού Γ', του Αλεξάνδρου Σεβήρου, του Μαξιμιανού Δάδα, του Διοκλητιανού, του Γέτα, του Μάρκου Αυρηλίου και άλλων. Βρέθηκαν επίσης πρώιμα βυζαντινά νομίσματα του Θεοδοσίου Β', του Αναστασίου Α', του Ιουστινιανού Α', του Ιουστινιανού Α', ενώ τα πιο όψιμα είναι της εποχής του Μανουήλ Α' Κομνηνού (1143-1180). Οι - τα κοιλώματα χάλκινα νομίσματα. Από τα ερημικά νομισμάτων, τα παλαιότερα εκ των οποίων χρονολογούνται στον 5 ^ο αιώνα π.Χ., και τα νεότερα στο 13 ^ο αιώνα, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι σε αυτό το μέρος υπήρχε ζωή στη διάρκεια 1600 ετών. Χτισμένο από τους Θρακούς, το κάστρο χρησιμοποιήθηκε από τους Ρωμαίους, τους Βυζαντινούς και τους Βούλγαρους. Ίσως κατακτήθηκε και καταστράφηκε το 12 ^ο αιώνα από τους Κορμάνους και τους Πετσενέγους κατά τις εισβολές τους στην περιοχή.
6	Ερείπια του φρουρίου του Βιοεγκραντ	πόλη Τοπόλοβγκραντ, 6-7 χλμ. νότια	Το Κάστρο του Βιοεγκραντ/ "Παπαρικότο Καλέ" βρίσκεται στην υψηλότερη κορυφή του βουνού Σακάρ, σε απόσταση 10,28 χιλιομέτρων νοτιοδυτικά, σε ευθεία γραμμή από το κέντρο του Τοπόλοβγκραντ. Προς το φρούριο υπάρχει ένας ασφαλτοστρωμένος δρόμος που ξεκινάει από
7	Ντολμέν (δύο θαλάμους) και Μεγαλιθικός Κύκλος - απομεινάρια	χωριό Μπάλγκαροκα Πολιάντα, περιοχή Σλάβοβα Κορία, 5,5 χλμ. ανατολικά - βόρειοανατολικά και περιοχή Μανγκάαρ	Ο μεγαλιθικός κύκλος βρίσκεται κοντά στο Τοπόλοβγκραντ στο βουνό Σακάρ. Σύμφωνα με τους επιστήμονες, είναι ένας Θρακικός τάφος. Θεωρείται ότι χρονολογείται από την Εποχή του Χαλκού. Οι πλάκες του έχουν πάχος 25-40 εκ. και έχουν υποβληθεί σε χοντρή επεξεργασία.
8	Οχυρωμένη αρχοντική κατοικία από την Ελληνιστική εποχή	Χωριό Κνιάζεβο, περιοχή «Τατάρ Μασά»	Η «Τατάρ Μασά» είναι μια περιοχή στη Νότια Βουλγαρία που βρίσκεται πολύ κοντά στο χωριό Κνιάζεβο του Δήμου Τοπόλοβγκραντ, Περιφέρειας Χάσκοβο. Υπάρχει μια υπόθεση ότι στην περιοχή αυτή βρισκόταν η αρχαία Θρακική πόλη «Δρογγιλόν». Στην «Τατάρ Μασά», στο έδαφος του σημερινού χωριού Κνιάζεβο, πάνω σε ένα φυσικό λόφο πριν από αιώνες υπήρχε ένα ανάκτορο που κάηκε, απόδειξη για το οποίο είναι τα απανθρακωμένα ξύλινα δοκάρια που βρέθηκαν εκεί. Οι τελευταίες ανακαλύψεις υπό την ηγεσία της Ντανιέλας Αγκρέ ανακάλυψαν αντικείμενα που δείχνουν ότι στο χώρο αυτό έρχονταν σημαντικοί επισκέπτες και αντιπροσωπείες για την υπογραφή εμπορικών και πολιτικών συμβάσεων. Οι αρχαιολόγοι διαθέτουν επίσης στοιχεία για την ύπαρξη πύργου στην ανατολική πλευρά, τα θεμέλια του οποίου έχουν διατάσεις 6,20 μ και 6,20 μ. Οι οικοδομοί επωφελήθηκαν από τη φυσική προστασία του λόφου και στήθηκαν μια κατοικία στην κορυφογραμμή του. Τα θεμέλια της χτίστηκαν από μεγάλες επεξεργασμένες πέτρες και πάνω τους κατασκευάστηκαν οι τοίχοι από τούβλα, ορισμένα από αυτά με πάχος 2,40 μ. Για τους αρχαιολόγους ήταν μια έκπληξη η ανακάλυψη μιας βαθιάς και μεγάλης τάφου, δίπλα στον οχυρωματικό τοίχο. Επίσης, στη δυτική πλευρά του ανακτόρου βρέθηκε ένας μεγάλος διπλός αμυντικός τοίχος. Τα νεότερα νομίσματα που ανακαλύφθηκαν στην περιοχή είναι του Αντίοχου Β' από τα μέσα του 3 ^{ου} αιώνα και τα παλαιότερα νομίσματα προέρχονται από το τρίτο τέταρτο του 4 ^{ου} αιώνα π.Χ. Στο αρχαιολογικό χώρο βρέθηκε επίσης μεγάλη ποσότητα ελληνικής κεραμικής - πιάτα ψαριών, γλάστρες και αμφορές με σφραγίδες από τον κατασκευαστή.
9	Ντολμέν (δύο θαλάμους)	Το Ντολμέν βρίσκεται περίπου 3 χλμ. νότια από το χωριό Σακάρτσι ανάμεσα σε δάση βελανιδιάς. Στην περιοχή υπάρχουν πολλές πηγές και όμορφα μέρη για ξεκούραση.	Ντολμέν δυο θαλάμους με καλά διατηρημένο οπίσθιο θάλαμο. Υπάρχει ένα μικρό κομμάτι που απομένει από την μπροστινή κάμερα. Το ντολμέν είναι προσανατολισμένο κατά μήκος του διαμήκους άξονα του βορρά-νότου, με είσοδο από το νότο. Οι διαστάσεις του πίσω θαλάμου είναι: πλάτος και μήκος 2 μ x 2 μ, ύψος 1,5 μ, άνοιγμα 0,60 μ x 0,40 μ. Κοντά στο σηκρότημα μπορεί να επισκεφθεί κανείς τις περιοχές «Ρεντένιτε Κάμανι», «Γκάρβανοφ Κάμακ», «Μανγκάρα», «Γκολιάμα Ρεκά».
10	Ντολμέν (δύο θαλάμους)	Βρίσκεται περίπου 3 χιλιόμετρα νότια από το χωριό Σακάρτσι σε δασικό λιβάδι, μέσα σε ένα αραίο δρόμο δάσος.	Είναι ένα ημι-οπισθό ντολμέν δυο θαλάμους. Ο μπροστινός θάλαμος καταστράφηκε σε μεγάλο βαθμό. Δεν υπάρχει η οροφή ολόκληρης της εγκατάστασης. Η είσοδος του ντολμέν είναι από το νότο. Κοντά στο σηκρότημα μπορεί να επισκεφθεί κανείς τις περιοχές «Γκάρβανοφ Κάμακ», «Χαντιούτ Μπουνάρ», «Σεντεμτέ Γκάμπαρα», «Μπόνκοβες».

11	Ντολμέν (δوو θαλάμων - απομεινάρια)	Στα 4 χλν. νοτιοανατολικά του χωριού Σακάρτσι	Ντολμέν δوو θαλάμων με δρόμους, σχεδόν χωρίς πρόσοψη και ανάχωμα. Με ποιοτικά επεξεργασμένες πέτρινες πλάκες. Χωρίς οροφή, το κάλυμμά του δεν διατηρείται.
12	Ντολμέν (δوو θαλάμων)	χωριό Σακάρτσι, μεριοχή "Γουοργκάκοφ Τγκρεκ", 3 χλμ. νότια	Είναι ένα ημι-οπισμένο ντολμέν δوو θαλάμων. Ο μπροστινός θάλαμος καταστράφηκε σε μεγάλο βαθμό. Δεν υπάρχει η οροφή ολόκληρης της εγκατάστασης. Η είσοδος του ντολμέν είναι από το νότο.
13	Βραχώδες Ιερό «Κάμεννα Μογκίλα» («Πέτρινος Τύμβος»)	Το ιερό απέχει 9 χλμ. νοτιοδυτικά από το Τοπόλβγκραντ και 3 χλμ. νότια από το χωριό Χλιάμποβο. Βρίσκεται στην κορυφογραμμή, η οποία χωρίζει τις λεκάνες απορροής των ποταμών Σοκολίτσα και Σινάποβσκα. Έχει καλή ορατότητα προς το βορρά και προς την κεντρική κορυφογραμμή του βουνού Σακάρ.	Ο χώρος είναι ακόμα λίγο γνωστός και ανεπαρκώς διερευνημένος, αλλά είναι ένα ενδιαφέρον μέρος για επισκέψεις. Θεωρείται ότι στην κορυφή, που ονομάστηκε Πέτρινος Τύμβος, υπήρχε ένα αρχαίο ιερό. Κοντά στο ιερό βρέθηκαν πολλά θρακικά, μακεδονικά, κελτικά και ρωμαϊκά νομίσματα και θραύσματα οικιακής κεραμικής. Γύρω του βρίσκονται μερικά από τα γνωστά ντολμέν - Μπιλάτα Τρεβά, Ειτζικά, Κράλεβα Σαγιά και άλλα. Η κορυφή αποτελεί έναν πέτρινο σωρό από διάσπαρτα, περίεργα γρανιτένια μπλοκ. Σε μερικούς από αυτούς υπάρχουν ενδείξεις που δεν έχουν μελετηθεί μέχρι τώρα.
14	Ντολμέν δوو θαλάμων - απομεινάρια	4,5 χλμ. νότια του χωριού Χλιάμποβο, περιοχή «Μπιλάτα Τρεβά» («Λευκό Χορτάρι»)	Τα λεγόμενα «Βασιλικά Ντολμέν» βρίσκονται στην περιοχή "Μπιλάτα Τρεβά", μερικά χιλιόμετρα νότια από το χωριό Χλιάμποβο. Είναι μέρος αρχαίας θρακικής νεκρόπολης. Τα ντολμέν είναι τα πρώτα δείγματα της μνημειακής ταφικής αρχιτεκτονικής στη βουλγαρική επικράτεια. Σε αυτά οι αρχαίοι Φράοκι έβαλαν τα σώματα των νεκρών. Παρόμοιος τύπος τάφου χρησιμοποιήθηκε σε αυτά τα εδάφη κατά την περίοδο μεταξύ του 13ου και του 6ου αιώνα π.Χ. Σε κοντινή απόσταση βρίσκονται η περιοχή Κάμεννα Μογκίλα (Πέτρινος Τύμβος), όπου θεωρείται ότι υπήρχε ένα πέτρινο ιερό, και το φράγμα Κασσιάνοβο.
15	Ντολμέν (δوو θαλάμων)	χωριό Χλιάμποβο, περιοχή Μανγκάρα, ακίνητο 151002 σύμφωνα με το Χάρτη Αποκατεστημένων Ακινήτων	Ντολμέν δوو θαλάμων. Ο μπροστινός θάλαμος είναι σχεδόν οπισμένος. Η πέτρα της οροφής του πίσω θαλάμου έχει πέσει στο εξωτερικό της εγκατάστασης. Διαστάσεις: μπροστινός θάλαμος 1.30 x 1.70 x 1.80 μμ και ανοίγματα 0.65 x 0.50m. Στον διαμήκη άξονά του το ντολμέν προσανατολίζεται από βορρά προς νότο με είσοδο από το νότο.
16	Ντολμέν (δوو θαλάμων)	Στα περίχωρα του χωριού Χλιάμποβο. Στο δρόμο Τοπόλβγκραντ - Χάρμανλι, σε περίπου 3 χλμ. νοτιοδυτικά του χωριού Χλιάμποβο, στα 200 μ. Από την οδό για το χωριό Μπάλγκαρσκα πολιάνα (περιοχή «Νάτοφτι Τσεϊρι»)	Είναι ένα καλά διατηρημένο ντολμέν δوو θαλάμων. Το ανατολικό τμήμα του καταστράφηκε εν μέρει. Διαστάσεις - μπροστινή κάμερα: μήκος και πλάτος 1,40 σε 1,40 μ. ύψος 1,25 μ., πίσω θάλαμος: μήκος 2 μ., πλάτος 1,40 μ., ύψος 1,50 μ. ανοίγματα: 0,55 - 0,65 μέτρα. Είναι προσανατολισμένο κατά μήκος του διαμήκους άξονά του σε κατεύθυνση βορρά-νότο με είσοδο από το νότο.
17	Ντολμέν (δوو θαλάμων)	στα 2 χλμ. νοτιοδυτικά του χωριού Χλιάμποβο, βρίσκεται σε κήπο αμυγδαλιάς, κοντά στον ποταμό Σοκολίτσα (περιοχή του Σπηλαίου Γκαϊντάροβα)	Αυτό είναι ένα καλά διατηρημένο ντολμέν δوو θαλάμων. Λείπουν μόνο οι πέτρες της οροφής που γκρεμίστηκαν μέσα στο ντολμέν. Γύρω του υπάρχουν μπηγμένες μεγάλες πέτρες - η κρηπίδα.
18	Ντολμέν (συγκρότημα)	Στα περίπου 1.0 - 1.5 χλμ. νότια του χωριού Χλιάμποβο, σε ένα μικτό φυλλοβόλο δάσος (περιοχή Ειτζικά)	Σκαλιστό στους βράχους, μπηγμένο ντολμέν - το ντολμέν αυτό είναι σκαλισμένο στο μονολιθικό βράχο με διαστάσεις 1,40 x 1,40 μ. Στο εσωτερικό υπάρχουν πολλά τεχνητά σκαλιστές τρύπες, πιθανότατα για διακόσμηση. Το ντολμέν στην Ειτζικά είναι ένα μονοθάλαμο ντολμέν, από το οποίο λείπουν οι δύο κοντές πλευρές. Διαστάσεις: μήκος 2,80 μ, πλάτος 0,80 μ, ύψος - 1 μ.
19	Ντολμέν (συγκρότημα)	χωριό Χλιάμποβο, περιοχή "Στόβα Κρούσα" και "Μπεκίρ Σοβάτ", 1,5 χλμ. νότια	Ο αρχαιολογικός χώρος βρίσκεται νότια του χωριού Χλιάμποβο, στην περιοχή Στόβα Κρούσα, που απέχει νοτιοδυτικά από την περιοχή Αιτζικά. Στον χώρο είναι εμφανή τα ερείπια ενός μεγάλου καταστρεφόμενου μεγαλιθικού μνημείο (πιθανότατα ντολμέν). Πάνω από το έδαφος είναι εμφανείς επίσης οι κορυφές των κάρβανα μπηγμένων πλακών με στρωγυλεμένες άκρες, χαρακτηριστικές για τα τοπικά ντολμέν, αλλά μπορεί επίσης να είναι στοιχεία μιας κρηπίδας.
20	Συγκρότημα από ντολμέν - απομεινάρια 4 ντολμέν δوو θαλάμων και ένα κρόμλεχ	Στα 2 χλμ. βορειοανατολικά του χωριού Πλανίνοβο, περιοχή "Πιάσσιτσε" (Οι Άρμιοι)	Αυτό το ντολμέν βρέθηκε σε κρόμλεχ χωρίς κάλυμμα τύμβου.
21	Ντολμέν - απομεινάρια	Τα ντολμέν βρίσκονται στα 3-4 χλμ. ανατολικά και βορειοανατολικά του χωριού Ράντοβετς στις περιοχές Καπακλίας και Τσερβένιτε Βαβρόουκι	Στην περιοχή Καπακλία υπάρχουν υπολείμματα 17 ντολμέν (κυρίως μονοθάλαμα), αλλά κανένα από αυτά δεν διατηρείται εντελώς. Υπάρχουν κυρίως πέτρες μπηγμένες στο έδαφος, και όχι από όλα τα ντολμέν.
22	Συλλογή μουσείου	χωριό Ράντοβετς	Η συλλογή βρίσκεται στο Κοινοτικό Αναγνωστήριο "Βασίλ Λέβσκι 1934".
23	Μεσαιωνικό φρούριο Καλέτο	χωριό Ορλόβ Ντολ	Το μεσαιωνικό φρούριο καταστράφηκε στα 1,2 χλμ βορειοδυτικά σε ευθεία γραμμή από το κέντρο του χωριού Ορλόβ Ντολ. Καταίρει μια έκταση περίπου 8-9 στρεμμάτων. Από τα ανατολικά, δυτικά και νότια κατεβαίνουν απόκρημνα βράχια. Το φρούριο είναι πιο προσβάσιμο από το βορρά. Τα ερείπια του τείχους του φρουρίου και άλλων κτιρίων βρίσκονται σχεδόν εντελώς κάτω από ένα ανάχωμα. Ο νότιος τοίχος του
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Περιοχή «Καζάνκτε»	χωριό Ορλόβ Ντολ	Τοπολόβγκραντ - Βισεγκράντ, μετά την κορυφή Καρτάλκα, παίρνεται το αριστερό δασικό δρόμο προς το χωριό Πλανίνοβο και μετά που αρχίζει να κανειναιται προς τον ποταμό Ζντράβτσεβοκο Ντερέ, στρίβεται πάγιαριστερά και παίρνεται ένα δασικό δρόμο. Από το χωριό Μραμορ μπορείτε επίσης να φτάσετε στην «Καζάνκτε». Το χωριό βρίσκεται στον ποταμό Ζντράβτσεβοκο Ντερέ. Εδώ, ο ποταμός περνάει από το γρανίτη του βουνού Σακάρ, σχηματίζοντας μερικούς όμορφους μικρούς καταρράκτες, ροάκια και κοιλότητες. Την άνοιξη και τις αρχές του καλοκαιριού αυτός είναι ένας θαυμάσιος και όμορφος, ιδανικός για χαλάρωση και απόδραση από την καθημερινή ένταση χώρος. Δυστυχώς, τον Ιούλιο, τον Αύγουστο, τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο ο ποταμός στερεύει.
2	Σπηλαίο «Μπάμπιτι Μπόσκι»	Χωριό Μράμορ του Δήμου του Τοπόλβγκραντ	Έχει μήκος 324 μέτρα. Το σπηλαίο δεν είναι κοινωνικοποιημένο. Αν αποφασίσετε να μπειτε μέσα, θα χρειαστείτε τουλάχιστον καλό φωτισμό και μπότες. Στην αρχή του ο διάδρομος του σπηλαίου είναι πολύ στενός, αλλά σύντομα επεκτείνεται και μπορείτε να απολαύσετε τις αίσθησες. Στην σπηλιά δεν υπάρχουν πολλοί σπηλαιώδεις σχηματισμοί, από αυτή περνάει ένας μικρός ποταμός, για τα νερά του οποίου οι ντόπιοι λένε ότι βγαίνουν στις κρήνες της Μονής Αγίας Τριάδας.
3	Μνησινάρσκιτ Στόλ (Η κάρεκλα του κουρέα) (Προσπερνάμεν προσιτά)	πόλη Τοπόλόβγκραντ	Είναι ένας βραχώδης σχηματισμός.

4	"Καρακολοβιτά Ντομπκά" ("Η Γροπιά του Καρα Κολμο") <i>(Προστατευόμενος τοπίος)</i>	χωριά Ούστρεμ και Μράμορ	Είναι μια σπηλιά που περιβάλλεται από δάση. Εκεί βρίσκεται επίσης η λεγόμενη Παλιά εκκλησία.
5	Κρατικό δάσος γύρω από τη Μονή της Αγίας Τριάδας (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριά Ούστρεμ και Μράμορ	Πρόκειται για ένα αιωνόβιο δάσος γύρω από τη Μονή της Αγίας Τριάδας και για βραχώδεις πλαγιές
6	Το φαράγγι του ποταμού Τούντζα (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ράντοβετς	Προστατευόμενη περιοχή με σκοπό τη διατήρηση 149 ειδών πτηνών, 8 αμφιβίων, 21 ερπετών και άλλων προστατευόμενων και σπάνιων φυτικών και ζωικών ειδών, καθώς και των των οικοτόπων τους και του χαρακτηριστικού τοπίου της περιοχής.
7	Ενοιατήμια του κερμασκού πορφυρού (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μπάλγαροκα Πολιάνα	Διατήρηση του φυτικού είδους (<i>Verbascum purpureum</i>) και του οικοτόπου του.
8	Το βουνό Σακάρ	-	Το Σακάρ είναι ένα ορεινό βουνό με σχήμα κούπας στη νοτιοανατολική Βουλγαρία κοντά στους ποταμούς Εβρο, Τούντζα Σκόλιτσα και Σαζλίτσα. Το υψηλότερο σημείο του είναι η κορυφή Βισεγκράντ. Από το Σακάρ περνάει η εθνική οδός Τοπόλβγκραντ - Σβίλενγκραντ. Με την αφανία της γλωρίδας και της πανίδας του, το βουνό παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον για τους επιστήμονες και τους οικόλογους. Εδώ

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση ΒΦΗ αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”

№	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	«Ιζβορατ να Μπελονόγκατα» («Η Πηγή της Νύφης με τα λευκά πόδια»)	πόλη Χάρμανλι	<p>«Υπάρχει μια κρήνη στο δρόμο μεταξύ Ιμπίντα και Χαρμανλί, που λέγεται Ακ Μπαλντάρ Τσεομεσί...» Αυτή είναι η αρχή ενός από τα διασημότερα ποιήματα της βουλγαρικής λογοτεχνίας "Η πηγή της νύφης με τα λευκά πόδια". Το 1873 ο Πέτρο Σλαβέικοφ έγραψε αυτό το έργο, επαινώντας την δύναμη του πνεύματος της βουλγαρικής γυναίκας και την ομορφιά του βουλγαρικού χωριού. Η ιστορία λέει ότι ο Σλαβέικοφ πέρασε λίγο καιρό στο Χάρμανλι και είχε την ευκαιρία να εξερευνησει την περιοχή. Ήταν πρόθυμος να ανακαλύψει πού βρισκόταν ο τάφος του Βαλκασίν. Ήταν αυτή η επιθυμία που τον οδήγησε αργότερα στην κρήνη, η οποία έγινε γνωστή χάρη στο έργο του.</p> <p>«Ακ Μπαλντάρ Τσεομεσί» ή όπως εμείς σήμερα ονομάζουμε την κρήνη «Ιζβορατ να Μπελονόγκατα» («Η Πηγή της Νύφης με τα λευκά πόδια») χτίστηκε στα τέλη του 16ου αιώνα από τον Σιαβόδ Πασά. Είχε στηθεί ένα άγαλμα της ηρωίδας Γκεργκάνια με τα λευκά πόδια την οποία θαύμαζε ο μεγάλος βεζίρης για την αξιοπρεπή συμπεριφορά της. Οι άνθρωποι λένε ότι παλαιότερα στην κρήνη υπήρχαν τρεις επιγραφές στο μάρμαρο, από τις οποίες σήμερα σώζεται μόνο μια: «Χάρη στο νερό, όλα είναι ζωντανά. Ο ευεργέτης αξιοσεβαστός Σιαβόδ Πασά, το 1585.» Κατά τη διάρκεια ανασκαφών που πραγματοποιήθηκαν το 1960 από το Ινστιτούτο Αρχαιολογίας της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών έχει επιβεβαιωθεί ότι η κρήνη κοντά στο Χάρμανλι χτίστηκε στα τέλη του 16ου αιώνα, μαζί με την περίφημη γέφυρα Ολούντερε και τα ήδη κατεστραμμένα карабан саράи, тζарѝ και χαма̀и. Κατά τη διάρκεια των ανασκαφών ανακαλύφθηκε Θρακική κεραμική από την προ-ρομαϊκή εποχή που μαρτυρεί την ύπαρξη οικισμού πριν από 2.500 χρόνια. Η με άλλα λόγια, γύρω από την πηγή πάντα υπήρχε ζωή.</p>
2	Η καμπουρωτή γέφυρα	πόλη Χάρμανλι	<p>Χτίστηκε το 1585 πάνω από τον ποταμό Ολοΰ Ντερέ (ποταμός Χαρμανλίτσκα). Κοντά στη γέφυρα χτίστηκε και ο Карабан са́раи - πάνω στα ερείπια της βυζαντινής εποχής, τα οποία σήμερα βρίσκονται κάτω από το επίπεδο του χώρου στάθμευσης του ξενοδοχείου «Χέμπος».</p>
3	Εκκλησία του Μέγα Αθανασίου	πόλη Χάρμανλι	<p>Χτίστηκε το 1834. Αργότερα ένα ξύλινο καμπαναριό χτίστηκε στην αυλή, το οποίο το 1931 αντικαταστάθηκε με ένα νέο μεγαλύτερο καμπαναριό προστιθέμενο στη δυτική πρόσοψη της εκκλησίας. Την ίδια χρονιά, η εκκλησία ήταν σε μεγάλο βαθμό επισκευασμένη, και σχεδόν έχασε την αρχική της εμφάνιση.</p> <p>Πιθανώς το 1834, η εκκλησία ήταν τρίκλιτη βασιλική χωρίς τρούλο, με νάρθηκα που εντάχθηκε στο κοινό κτίσμα του κτιρίου. Σήμερα η θέση του νάρθηκα αντικαθίσταται από το σώμα του καμπαναριού. Οι στήλες που χωρίζουν τις κλίτες είναι ξύλινες και οι οροφές είναι επίπεδες, με σανίδες. Η εμπορεία (ο εξώστης πάνω από το νάρθηκα) στο δυτικό τμήμα τροποποιήθηκε επίσης σε μεγάλο βαθμό το 1931. Το τέμπλο φτιάχθηκε από καρεκλοποιούς και οι λεπτομέρειες είναι φτωχές.</p>
4	Ιστορικό Μουσείο	πόλη Χάρμανλι	<p>Η ιδέα δημιουργίας ενός ιδρύματος που να ασχολείται με τη συλλογή, τη μελέτη, τη διατήρηση και την προώθηση εκθεμάτων γεννήθηκε στην τοπική πολιτιστική κοινότητα στα τέλη της δεκαετίας του 1950. Η συλλογή εγκαινιάστηκε στις 18 Ιανουαρίου του 1968. Αρχικά βρισκόταν στο πρώτο σχολικό κτίριο της πόλης, που χτίστηκε μετά το 1835. Το 2000 η συλλογή του μουσείου μετατρέπεται σε Ιστορικό Μουσείο. Το κτίριο στο οποίο βρίσκεται σήμερα το μουσείο κτίστηκε το 1884 ακολουθώντας ένα σχέδιο του Ιταλού αρχιτέκτονα Πιέτρο Μοντάνι. Το κτίριο διαθέτει 350 τ.μ. εκθεσιακό χώρο, υπάρχουν ξεχωριστά ταμεία, ένας διοικητικός χώρος και ένα δωμάτιο κατάλληλο για βιβλιοθήκη με πάνω από 1000 τόμους λογοτεχνίας. Το μουσείο έχει τρία τμήματα - Αρχαιολογία, Εθνογραφία και Νέα και Νεώτερη Ιστορία.</p>
5	Βραχώδες συγκρότημα λατρείας «Γκλούχτε κάμανι» («Οι κουφές πέτρες»)	χωριό Ορεσέτς	<p>Πρόκειται για ένα περίπλοκο συγκρότημα λατρείας, με πολιτιστικά στρώματα που ξεκινούν από την πρώιμη εποχή του σιδήρου μέχρι τον 13ο αιώνα μ.Χ. Το μεγάλο ενδιαφέρον για τους «Κουφές πέτρες» οφείλεται κυρίως στις πολυάριθμες κόγχες κόμηνες στις κάθετες πλευρές των ψηλών 30 μέτρων βράχων. Οι πιο εντοπισματικές είναι οι κόγχες στο πιο δυτικό και εξέχον πάνω από τους άλλους ορεινό όγκο. Μια βαθιά ορθογώνιο στέρνα για τη συλλογή και την αποθήκευση νερού οκαλίστηκε στην επίπεδη κορυφή του. Σε αυτήν φτάνει κανείς με μια καλά σχηματισμένη διπλή σκάλα. Σ 'αυτό το μέρος βρίσκεται ένα σπήλαιο με ορθογώνιο σχέδιο και θολωτό κάλυμμα, το οποίο έχει αποκτήσει το δημοφιλές όνομα «βραχώδης τάφος». Νότια, κάτω από το ορεινό όγκο, υπάρχει ένας πλατύς βράχος όπου χτίστηκε ένας ναός του 5ο ή του 6ο αιώνα.</p> <p>Βρίσκεται στις περιοχές των χωριών Ορεσέτς (Δήμος του Χάρμανλι), Ντάμποβets και Μάλκο Γκραντίιτε (Δήμος του Λιουμπίμετς), χωριό Εφρέμ (Δήμος του Ματζάρβο).</p>
6	Ρωμαϊκή οδός	χωριό 'Ιζβοροβο, περιοχή "Καλνταράμα", 2 χλμ. νότια	<p>Στο Δήμο Χάρμανλι, σε διάφορα σημεία, παρέμειναν όχι μόνο απομεινάρια, αλλά και ολόκληρα τμήματα της ρωμαϊκής οδού. Οι Ρωμαίοι κατασκεύαζαν τους δρόμους τους σύμφωνα με ορισμένους κανόνες - τοποθετούσαν μερικά στρώματα διαφορετικής σύνθεσης εδάφους και πετρωμάτων για την αποστράγγιση του νερού, ενώ η επιφάνεια έστρωναν με πέτρινες πλάκες, κάτι που καθιστά τους δρόμους ανθεκτικούς και υγιείς - έτσι ώστε να επιζήσουν μέχρι σήμερα.</p> <p>Το κατώτατο στρώμα ήταν από γη, χαλίκι και ασβέστη και ονομαζόταν Pavimentum. Το δεύτερο στρώμα ήταν το πέτρινο θεμέλιο - Statument. Το τρίτο στρώμα κατασκευαζόταν από πέτρες και απόβλητα κατασκευών - Rudus. Το τέταρτο, ανώτερο στρώμα, ο πραγματικός δρόμος, ονομαζόταν Summum Dorsum. Και στις δύο πλευρές του υπήρχαν χαντάκια - Fossa.</p> <p>Σε όλο το μήκος του δρόμου, κατά τη διάρκεια της ρωμαϊκής εποχής, βρίσκονται σταθμοί για τους ταξιδιώτες - άλλοι χρησιμοποιούν μόνο για να αλλάξουν τα αλόγα τους και να ξεκουραστούν, άλλοι - για διανυκτέρευση. Τις περισσότερες φορές εκεί υπήρχε μια οχύρωση, συχνά με στρατιωτική φρουρά, η οποία χρησιμοποιεί για την προστασία του σταθμού και των ταξιδιωτών. Σε περίπου 7 χλμ από το χωριό, βρισκόταν ο σημαντικός οδικός σταθμός Κάστρα Ρούμπρα, που χτίστηκε τον 2ο αιώνα και χρησιμοποιούνταν από τους ταξιδιώτες της ρωμαϊκής οδού ως ένα μέρος όπου άλλαζαν τα αλόγα, ξεκουράζονταν ή περνούσαν τη νύχτα. Στη συνέχεια αναπτύχθηκε ως φρούριο στα όρια του Βοζαντίου. Πριν φτάσετε σε αυτό, γίνεται μια παροοίαση για το πώς κατασκευάστηκε ο ρωμαϊκός δρόμος.</p>

7	Αρχαιολογικό συγκρότημα Κάστρα Ρούμπρα	Χωριό Ιζβόροβο, περιοχή «Καλέτο»	Το φρούριο «Κάστρα Ρούμπρα» της εποχής της Όψιμης Αρχαιότητας και του Μεσαίωνα βρίσκεται στην περιοχή «Καλέτο», 6 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του χωριού Ιζβόροβο. Ολόκληρη η περιοχή «Καλέτο» αποτελεί ένα τεράστιο συγκρότημα που κατοικήθηκε από τη Νεολιθική εποχή. Από το φρούριο αποκαλύφθηκαν τμήμα του τείχους, δύο πύργοι και η πόλη εισόδου. Τουλάχιστον δύο περίοδοι είναι ασπώς εμφανείς στο φρούριο. Η μία είναι η πρόιμη βυζαντινή, η οποία διακρίνεται από τα ανακαλυμμένα νομίσματα του αυτοκράτορα Αναστασίου Α' (491-518), ενώ ο πύργος είναι του Μεσαίωνα. Το φρούριο πιθανότατα υπήρχε μέχρι την εποχή του αυτοκράτορα Ηρακλείου (610-641). Στο φρούριο βρέθηκε μεσαιωνική δεξαμενή. Η τύχη του συγκροτήματος είναι ακόμη ασαφής. Το φρούριο αποτελεί μια πολύ σταθερή εγκατάσταση, μοναδική στο είδος της στη Νότια Βουλγαρία και μία από τις πιο αργές στα Βαλκάνια κατά την πρόιμη βυζαντινή περίοδο. Το «Κάστρα Ρούμπρα» ή το «Κόκκινο Φρούριο» έχει επίμηκες ακανόνιστο τραπεζοειδές σχήμα. Οι τοίχοι του φρουρίου περικλείουν μια έκταση περίπου 11 στρεμμάτων και έχουν κατασκευαστεί από μεγάλες πέτρες και κόνιαμα αναμιγμένο με κομμάτια τούβλων. Σε κάθε γωνία υπήρχε ένας ορθογώνιος πύργος. Η είσοδος του φρουρίου επίσης γινόταν από έναν ισχυρό ορθογώνιο πύργο. Ο πύργος είχε δύο πόλες – εσωτερική και εξωτερική. Το κάστρο χτίστηκε στα τέλη του 5ου ή τις αρχές του 6ου αιώνα. Υπήρχε μέχρι την αρχή του 7ου αι., όταν, κατά τη διάρκεια των επιδρομών των Σλάβων και των Αβάρων κήπη.
8	Η πέτρα Μενίρ Τσουτούλ	χωριό Οβτοάρβο	Η πέτρα Μενίρ Τσουτούλ κοντά στο Οβτοάρβο είναι το μοναδικό θρακικό μνημείο του είδους του στον κόσμο. Πρόκειται για μια χονδροκομμένη, κωνική, ελικοειδή στήλη, που μοιάζει με φάλιο. Έχει ύψος 2,10 μ. και η διάμετρος της στο ευρύτερο τμήμα είναι περίπου 1 μ. Το όνομα «μενίρ» είναι βρετανικής καταγωγής (men - πέτρα και hir - υψηλός). Αυτός ο τύπος κατασκευών ανήκει στους λεγόμενους μεγαλίθους, οι οποίοι στα βουλγαρικά εδάφη χρονολογούνται από την Πρόιμη Εποχή του Σιδήρου (12-6 αι. π.Χ.) και συνδέονται με τους Θρακούς. Η ονομασία «μεγάλιθος» προέρχεται από τα αρχαία ελληνικά και σημαίνει κυριολεκτικά μεγάλες πέτρες. Το φαινόμενο αυτό περιλαμβάνει κατασκευές που κόβονται σε φυσικούς βράχους ή είναι χτισμένες από μεγάλες πέτρες εντοπισσικού μεγέθους και βάρους. Περιλαμβάνει μερικά θρακικά φρούρια, ντολμέν, πέτρινους τάφους, πινίτες, κόγχες, κρόμλεχ και άλλα. Τα Μενίρ εξοικειώσαν λατρευτικούς σκοπούς. Η φαλλιστική τους μορφή συνδέεται με τη διαδεδομένη μεταξύ των Θρακικών φυλών λατρεία της θεάς της γονιμότητας και της ολόένα ανανεωμένης φύσης.
9	Ρωμαϊκή οδός	χωριό Οβτοάρβο, περιοχές "Γκερένα", "Τούροκοτο Γκρόμπε", Κοβανλάκα" και "Γουρούοκι; Κλάντενιτς"	Από εδώ περνούσε η Βία Διαγωνάλης - η πιο σημαντική οδός προς τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία που συνέδεε τη Ρώμη με την Κωνσταντινούπολη.
10	Ντολμέν	Χωριό Τσερεπόβο	Το χωριό Τσερεπόβο βρίσκεται σε μια μικρή κοιλάδα στις δυτικές πλαγιές του βουνού Σακάρ. Στα περίχωρα του χωριού βρέθηκαν ίχνη έντονης ζωής στη διάρκεια χιλιετιών. Υπάρχουν μερικά μεγαλιθικά μνημεία, τα περισσότερα από τα οποία είναι ντολμέν, πέτρινοι τάφοι, κρόμλεχ. Το 1903 υπήρχαν πάνω από 28 ντολμέν και κρόμλεχ. Κάποιοι από αυτά ήταν στο ίδιο το χωριό. Σήμερα σώζονται περίπου 18 ντολμέν. Η νεκρόπολη από ντολμέν βρίσκεται νότια του χωριού, στην περιοχή «Μπιλάτα Πραστ». Τουλάχιστον 3 ντολμέν είναι εμφανή, αλλά δεν είναι καλά διατηρημένα. Παρόλο που ήταν μονοθάλαμα, χωρίς δρόμους και πρόσοψη, είχαν σχετικά σύνθετες τεχνικές κατασκευής. Πιθανώς όλα τα ντολμέν είχαν επικλινείς εμπροσθίους και οπίσθιους τοίχους δηλαδή τα διαμήκη τοιχώματά τους αποτελούνταν από δύο πλάκες, η κάτω πλάκα ήταν μπηγμένη κάθετα στο έδαφος και η επάνω είχε ελαφρά κλίση προς τα μέσα. Μάλλον όλα είχαν μπροστινές πλάκες με όμορφα ανοίγματα με διακοσμητικό σάλακι: στο ντολμέν 1 η μπροστινή πλάκα είναι διαθώπη, αλλά χτίστηκε κάτω και είναι οπισμένη σε δύο, στο ντολμέν 3 υπάρχει μόνο το κάτω τμήμα της μπροστινής πλάκας, μπηγμένη στο έδαφος, παρουσιάζοντας την τομή του ανοίγματος.
11	Ντολμέν	Χωριό Οσταρ Κάμακ, περιοχή «Σιβρί Καγιά»	Ένα από τα πιο σημαντικά και ενδιαφέροντα μνημεία είναι το ντολμέν «Κάμενα Κάστα» («Πέτρινο Σπίτι»), το οποίο βρίσκεται στα δεξιά του δρόμου προς το χωριό, περίπου 500-700 μ. από την κορυφή του Οσταρ Κάμακ. Σώζονται μόνο τρία τοιχώματα του ντολμέν, ενώ η πλάκα προσώπου λείπει ήδη από τη δεκαετία του 1950. Τα ντολμέν είναι αξιόλογα μνημεία του θρακικού πολιτισμού και στα βουλγαρικά εδάφη βρίσκονται μόνο στα βουνά Στράντζα, Σακάρ και λίγα στην Ανατολική Ροδόπη, στην περιοχή της κορυφογραμμής Χούλιτσα, κοντά στα χωριά
12	Καραβάν σαράι	πόλη Χάρμανλι	Κατασκευάστηκε (περίπου το 1510) για να φιλοξενήσει τους ταξιδιώτες κατά τη διάρκεια της διαδρομής τους από και προς την Κωνσταντινούπολη. Γύρω του σχηματίστηκε σταδιακά ένα χωριό και ένα «χαρμάνλι» - επίπεδος χώρος όπου γινόταν το αλώνισμα του σιταριού. Οι άνθρωποι που εργαζόταν στο χαρμάνι ονομάζονταν «χαρμανλίοι, από όπου προέρχεται το όνομα της πόλης. Σήμερα σώζεται μόνο ένας
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Καταρράκτης Κιουμουρλούκα	πόλη Χάρμανλι	Ο φυσικός καταρράκτης βρίσκεται στο φράγμα Κιουμουρλούκα, το τελευταίο με πολύ καλά ανεπτυγμένη τουριστική βάση και προσβάσιμο από
2	Καταρράκτης Κουρού-Ντερέ	πόλη Χάρμανλι	Είναι ένας φυσικός καταρράκτης στην περιοχή Κουρού-ντερέ.
3	Σπήλαιο "Χαϊντούοκατα Ντούπκα" ("Η τρύπα των Κρεφτών")	χωριό Ντρίπταεβο, περιοχή Σιρόκια Αλτοάκ	Είναι ένα σπήλαιο με τη μορφή διάκλασης. Ο βράχος είναι μαρμαρωμένος ασβεστόλιθος.
	Σπήλαιο "Στάνκοβα Κάστα" (Το Σπίτι του Στάνκο)	χωριό Ντουσιτέεβο του Δήμου του Χάρμανλι	Είναι ένα σπήλαιο με τη μορφή διάκλασης. Ο βράχος είναι μαρμαρωμένος ασβεστόλιθος. Το σπήλαιο συνδέεται με το εθνικό απελευθερωτικό κίνημα της Βουλγαρίας.
4	Ενοιατήματα του Λευκού του θεινού (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μπίσερ, περιοχή Σαζλάκα	Ενδιαίτημα του Λευκού του θεινού
5	Το φαράγγι Ολού-ντερέ (Προστατευόμενη περιοχή)	πόλη Χάρμανλι, χωριά Οσταρ Κάμακ και Πολιάνοβο	Η περιοχή κηρύχθηκε προστατευόμενη με σκοπό τη διατήρηση θερμόφιλων και υπομεσογειακών δασών δρούς, παρόχθιων σχηματισμών από ιτιές (Salix spp.), μικτών ομάδων από φράζα και άλνους κατά μήκος των ποταμών (Fraxinus excelsior - Alnus glutinosa), και προστατευόμενων ειδών όπως: ο Ευρωπαϊκός δεντροβότραχος (Hyla arborea), ο Βαλκανικός Πηλοβάτης (Pelobates syriacus balcanicus), ο Τυφίτης (Pseudopus apodus), ο Τύφλωμ ο σκληροειδής (Typhlops vermicularis), ο Λαφίτης του Ασκληπιού (Zamenis longissimus), ο Θρακικός Λαφίτης (Elaphe sauromates), το Ερμηόφιδο (Eryx jaculus), Μεσογειακή χελώνα (Emys orbicularis), η Γραμωτή νεροχελώνα (Testudo hermanni), η Ελληνική χελώνα (Testudo graeca), ο Μαυροπελαργός (Ciconia nigra), το Σαϊνί (Accipiter brevipes), το Ξεφτέρι (Accipiter nisus), το Διπλοσάινο (Accipiter gentilis), ο Φιδαιτός (Circus gallicus), ο Σταυραετός (Hieraetus pennatus), ο Κραυγαετός (Aquila pomarina), η Λετογερακίνα (Buteo rufinus), ο Σφηκιάρης (Milvus migrans), ο Ιέραξ ή ζένος (Falco peregrinus), το Δεντρογέρακο (Falco subbuteo), η κουκουβιά (Bubo bubo) και η πετροτρίλιδα (Buthinus oedecnemus), ο Λαγόγυρος (Spermophilus citellus), η στικτοκίτιδα (Vormela peregusna) και η βίδρα (Lutra lutra), κλπ.
6	Μπακαρλία (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Ιζβόροβο	Μακροχρόνια διατήρηση των πληθυσμών παγκοσμίως και ευρωπαϊκώς απειλούμενων αμφιβίων, ερπετών, πτηνών, θηλαστικών και φυτών καθώς και τοπικών οικισμών και τοπίων του βουνού Σακάρ, καθώς και τμήματος σημαντικού ορνιθολογικού χώρου του νότιου Σακάρ. Διατήρηση τοπικών για το βουνό Σακάρ οικισμών, βραχώδων τοπίων και φρεσιών.
7	Ενοιατήματα του Βερμπασκού πορφυρού (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Μπράντζια	Διατήρηση του φυτικού είδους (Verbascum purpureum) και του οικιστού του.

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξυπνων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνα με την Σύμβαση BF1 αριθ. B2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian – Greek cross-border region through smart and digital tools“ (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”

№	ПОЛИΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Εκκλησία των Αγίων Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ, και τοιχογραφίες και ξυλόγλυπτα	πόλη Χάσκοβο	<p>Η εκκλησία των Αγίων Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ χτίστηκε το 1861 από βουλγάρους που φερόντοσαν ως έλληνες. Είναι η δεύτερη στη σειρά στην πόλη και γνωστή ως ελληνική εκκλησία των πλουσίων. Αποτελεί τρίκλιτη βασιλική με μεγάλη, σχετικά χαμηλή ημικύκλια αψίδα και πλατύ νάρθηκα Π-σχηματος. Πολλές από τις εικόνες του ναού έχουν επιγραφές κτητόρων στην ελληνική γλώσσα, υποδεικνύεται και η ημερομηνία δημιουργίας τους. Μεταξύ τους διακρίνονται η «Σύνοδος των Αρχαγγέλων» - η εικόνα του προστάτη από το 1866, «Αγ. Ιωάννης ο Βαπτιστής» από το 1872, «Τα Εισόδια της Θεοτόκου», «Η Γέννηση του Χριστού». Τα πλούσια ξυλόγλυπτα του εικονοστασίου, του αρχιερατικού θρόνου και του μικρού εικονοστασίου (το προσκονητάριο) είναι έργο του διάσημου μάστορα Γιάνε Σπίροφ. Οι τοιχογραφίες στο Ναό των Αγίων Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ είναι υπέροχες, ιδίως αυτές του θόλου της εκκλησίας. Με βεβαιότητα μπορούμε να πούμε ότι είναι έργο καλλιτέχνη με πλούσια εμπειρία. Πολύ καλά μελετημένη είναι και η συνθετική κατανομή των φινιούρων στις σκηνές των θόλων και του κύκλου του προστάτη. Ελάχιστοι γνωρίζουν πως το 1877-1878, κατά τη διάρκεια του Ρωσοτουρκικού απελευθερωτικού πολέμου, μπροστά από το ναό υψωνόταν η μεγαλύτερη από τις επτά κρεμάλες στο Χάσκοβο. Το 1972 η εκκλησία κηρύχθηκε μνημείο του πολιτισμού. Ο τρούλος του καμπαναριού της εκκλησίας των Αγίων Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ επιχρυσώθηκε το 2003.</p>
2	Εκκλησία της Κοίμησης Θεοτόκου και ξυλόγλυπτα	πόλη Χάσκοβο	<p>Η εκκλησία της Κοίμησης Θεοτόκου είναι η παλαιότερη και πλέον εντυπωσιακή εκκλησία της πόλης. Μεγάλη πίστη, προσπάθειες και τόλμη επένδουσαν σε αυτή την εκκλησία οι κάτοικοι της πόλης, ενωμένη και μαχητική, προκειμένου να λάβουν άδεια κατασκευής του ναού τους στην εποχή της Οθωμανικής κυριαρχίας. Τα εγκαίνια του έγιναν μέσα σε πολύ πανηγυρική ατμόσφαιρα, στις 15 Αυγούστου 1837, την Ημέρα της Κοίμησης Θεοτόκου, μία από τις μεγαλύτερες χριστιανικές γιορτές.</p> <p>Ο ναός χτίστηκε στη θέση αρχαίου παρεκκλήσιου, μέσα σε ευρύχωρη αυλή και λιθόκλιτη περίφραξη άνω των 4 μέτρων, για να προστατευθεί η θεία αυτή οικία από ατίμωση. Για άγνωστους λόγους η εκκλησία είναι προσανατολισμένη σχεδόν εξ' ολοκλήρου Νοτιοανατολικά - Βορειοδυτικά. Ως προς τον ρυθμό της είναι μονόκλιτη βασιλική με οροφή χωρίς τρούλους. Στο εσωτερικό έχει τρεις αψίδες στο Άγιο Βήμα. Το εικονοστάσιο είναι έργο καλλιτεχνών της Σχολής του Ντέμπιερ, επίσης πλούσια διακοσμημένο με ξυλόγλυπτα. Από τις τοιχογραφίες πλέον αξιόλογη είναι η μορφή του Θεού ώρα που ευλογεί. Ζωγραφίστηκε στο κέντρο της αψίδας, οι διαστάσεις της είναι τεράστιες και αφήνει την εντύπωση του Παντοκράτορα που ίσως ήταν και η βασιική ιδέα του ζωγράφου, την οποία ενέπνευσε σε αυτή τη μορφή, τοποθετημένη θαρρείς στον ουρανό.</p>
3	Εκκλησία του γιού Δημητρίου	πόλη Χάσκοβο	<p>Στις 14 Ιουλίου 1896 τοποθετήθηκαν τα θεμέλια της εκκλησίας του Αγίου Δημητρίου στο Χάσκοβο. Η κατασκευή συνεχίστηκε για δύο χρόνια και το φθινόπωρο το 1898, την Ημέρα του Σταυρού (14 Σεπτεμβρίου), ο ναός αγιάστηκε από τον Μητροπολίτη της Φιλιππούπολης Ναθαναήλ. Ο ναός του Αγίου Δημητρίου είναι χτισμένος με πέτρα και ασβέστη. Η στέγη έχει δύο πλαγιές. Αρχικά υπήρχε ένας τρούλος, αλλά το 1956 - λόγω γήρανσης και έλλειψης επισκευής - κατέρρευσε. Όλα τα παράθυρα και οι πόρτες στην εκκλησία τελειώνουν με καμάρες. Το τέμπλο στο υψηλότερο τμήμα πάνω από τις πόδες είναι ύψους 6,32 μ. Και το μήκος του είναι ολόκληρο το πλάτος του ναού - 10 μ.</p> <p>Κάθε Κυριακή στις 10.30 π.μ. στην εκκλησία του γιού Δημητρίου πραγματοποιείται το μοναδικό κοριακάτικο σχολείο στο Χάσκοβο. Ο σκοπός των ιερέων είναι να εκπαιδεύσουν τα παιδιά για τις αξίες της ορθόδοξης πίστης.</p>
4	Αρμενσка църква "Сурп Степаннос" (Свети Стефан)	πόλη Χάσκοβο	<p>В първите десетилетия на 20 век хасковската арменска общност постепенно се развива и укрепва. Главната им цел сега е да си създадат Богослужебно място. На едно събиране се взема решение двете стаи, намиращи се в дворно място, закулено от общността, да бъдат преустроени в параклис. Започва се трескава работа - срутват средната стена и съединяват двете стаи, превръщайки ги в параклис. Единият ъгъл представлява олтар като на стената е поставена иконата на Света Богородица, а от двете страни - две големи запалени свещи. В средата е поставен Вем кар, донесен от църквата в Хай-кюк. През 1923 г. за първи път празнуват Великден. Извършва се първото богослужение. Цялата хасковска арменска общност присъства на това грандиозно събитие.</p> <p>24 февруари 1924 г. е паметна дата. Събрали се родолюбиви арменци избират църковно ръководство. Сформира се и дружеството "Аракс", чиито членове с неуморен плам допринасят за постигане целите на хасковската арменска общност. Тяхното усърдие и стремеж за по-скорошно завършване на сградата, предвидена за църква и училище, се увенчават с успех. На 15 август 1925 г., Успение на Пресвета Богородица, сградата е предадена на църковното настоятелство. Първият етаж е определен за църквата, именувана "Сурп Степаннос", а горният етаж - за училище.</p>
5	Еοκί Τζαμί (Τζαμί Τζαντινί)	πόλη Χάσκοβο	<p>Το Εοκί Τζαμί θεωρείται ένα από τα παλαιότερα τζαμιά, χτισμένα στη Βουλγαρία. Σύμφωνα με την επιγραφή στα араβικά, που υπάρχει στην πέτρινη πλάκα χτισμένη στον τοίχο πάνω από την είσοδο, το τζαμί χρονολογείται από το 1394. Σήμερα είναι μνημμένο σημαντικά στο έδαφος (ίσως λόγω της αύξησης του επιπέδου των γύρω οδών).</p> <p>Το κτίριο είναι ορθογώνιο και βρίσκεται με τη βόρεια πρόσοψη του ελαφρά απομακρυσμένη από το δρόμο σε μια μικρή αυλή. Η αίθουσα προσευχής, με ελαφρώς υπογραμμισμένο διαμήκη άξονα, στον οποίο ανταποκρίνεται η κεντρικά τοποθετημένη κόγχη μικράβ στον απέναντι τοίχο, φωτίζεται από τις δύο σειρές των παραθύρων. Οι τοίχοι του κυρίου κτίσματος (χωρίς τα καταστήματα και τους εμπορικούς χώρους) είναι πάχους 1,00 μ. Στον εμπορικό χώρο από το οποίο είναι προσβάσιμος και ο μιναρές σώζεται το παλαιό ξύλινο πλέγμα. Είναι εμφανή επίσης τα ίχνη από εξωτερική γραφή (σε ένα παχύ τοίχωμα του κύριου κτιρίου). Ο μιναρές είναι καλυμμένος με λευκό σοβά - με ένα σταλακτικό μοτίβο τεσσάρων γραμμών κάτω από το κυκλικό ξόσθη. Το Εοκί Τζαμί είναι ο κύριος οίκος προσευχής των Μουσουλμάνων στην πόλη.</p>

6	Τσαροί Τζαμί	πόλη Χάσκοβο	<p>Το όνομα του κτιρίου σχετίζεται με τη θέση του - τόσο στο παρελθόν όσο και τώρα - στο κεντρικό εμπορικό πορθάν της πόλης. Τώρα είναι σχεδόν εντελώς κλειστό από εμπορικά κτίρια δύο και ενός ορόφων και καταστήματα κοντά σε αυτό, τα οποία το απομονώνουν σε μεγάλο βαθμό από την οπτική γωνία του περαστικού.</p> <p>Στο παρελθόν υπήρξε ελεύθερος χώρος, ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζαν τα δύο μεγάλα κλίμακα συντριβάνια που βρίσκονταν ελεύθερα (έξω από την αυλή) σε απόσταση αμφοτέρων των πλευρών. Ένα χαρακτηριστικό της αίθουσας προσεχώς είναι ότι ο μακρός άξονάς της είναι εγκάρσιος προς την κατεύθυνση εισόδου. Η οσφίτα είναι επίπεδη. Στη μέση του αντίθετου τοίχου υπάρχει η κόγχη μικράβ, διαμορφωμένη με ένα ανάγλυφο πλαίσιο. Συνολικά, το εσωτερικό είναι φτωχό, σε μεγάλο βαθμό τροποποιημένο και εκσυγχρονισμένο (ζυλινες οροφές έχουν αφαιρεθεί, γύψος έχει ληφθεί, κλπ.). Στην εσοχή σώζεται καλά μια χαρακτηριστική τοιχογραφία με τοπία μοτίβα. Η εξωτερική αρχιτεκτονική του κτιρίου (εκτός από τον μιναρές) δεν είναι χαρακτηριστική.</p> <p>Στον νότιο τοίχο υπάρχει μια πλάκα με αραβική γραφή, η οποία είναι ακόμα αδιάβαστη.</p>
7	Μνημείο της Θεοτόκου	πόλη Χάσκοβο	<p>Το ψηλότερο άγαλμα της Θεοτόκου με το Θείο Βρέφος στον κόσμο είναι κτισμένο με εulάβεια, αγάπη και ευγνωμοσύνη προς τη τη Θεία Μητέρα. Το μνημείο εγκαινιάστηκε το 2003 με τον αγιασμό που έκανε ο Μητροπολίτης Αρσένιος. Το 2005 είναι εγγεγραμμένο στο βιβλίο παγκόσμιων ρεκόρ του Γκίνες και από το 2009 είναι επίσης στον κατάλογο των 100 Εθνικών Τουριστικών Λεξιθεσάτων της Βουλγαρίας. Δημιουργοί του μνημείου είναι ομάδα γλυπτών με επικεφαλής τους Πέτιο Αλεξάντροφ και Νικόλα Στογιάνοφ. Κατασκευάστηκε από πολυμερές σκυρόδεμα και ζυγίζει 120 τόνους. Το συνολικό ύψος του μνημείου είναι 32,8 μ. και η ελκυστικότητα του συμπληρώνεται από το παρεκκλήσι της Γεννήσεως της Παναγίας χτισμένο μέσα, στη βάση του μνημείου. Από το λόφο Γιάμτσα, στο οποίο στήθηκε το άγαλμα, το πανόραμα όλης της πόλης είναι μαγευτικό.</p> <p>Η πρωτοβουλία για την κατασκευή του Μνημείου της Θεοτόκου ανήκει στο Δήμο του Χάσκοβο και υλοποιήθηκε με δωρεές των κατοίκων της πόλης. Το σύμβολο δεν έχει επιλεγεί τυχαία. Η Θεία Μητέρα θεωρούνταν πάντα προστάτισσα της πόλης. Στην χιλιετή ιστορία της, η Ημέρα της Γέννησης της Θεοτόκου ήταν μία από τις μεγαλύτερες εορτές της και με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου η 8η Σεπτεμβρίου καθιερώθηκε ως Ημέρα του Χάσκοβο.</p>
8	Μνημείο "1000 χρόνια Χάσκοβο"	πόλη Χάσκοβο	<p>Το μνημείο "1000 Χρόνια Χάσκοβο" χτίστηκε το 1985 με την ευκαιρία της 1000ης επετείου του Χάσκοβο. Δημιουργοί του έργου είναι ο γλύπτης Κροσμ Νταμιάνοφ και ο αρχιτέκτονας Σιμεών Μπορίσοφ. Το μνημείο βρίσκεται πάνω στα θεμέλια του παλιού πύργου ωρολογίου του Χάσκοβο, που αποκαλύφθηκαν κατά την κατασκευή του ξενοδοχείου «Αιντα» τη δεκαετία του 60 χρόνια του εικοστού αιώνα. Το μνημείο «1000 χρόνια Χάσκοβο» είναι ένα σύγχρονο πύργο ωρολογίου με ύψος 26,5 μ. Αποτελείται από τρία ίσα μέρη που συνδέονται με σύνθετο τρόπο. Το πρώτο μέρος αποτελείται από πλακάκια από γρανίτη με στολίδια και στα μέσα του δαπέδου υπάρχει τελετουργική πέτρα που σηματοδοτεί το γεγονός των εγκαινίων. Το δεύτερο μέρος είναι ένα συγκρότημα τέσσερων γλυπτών από γκρι γρανίτες με ύψος 6 μ., τοποθετημένο σε στρογγυλές στήλες από χάλυβα. Το τρίτο μέρος είναι ένα ρολόι με τέσσερις πλάκες με διάμετρο 1,6 μ. και δύο καμπάνες, που κινούνται από βάρη ακολουθώντας την αρχή των παλαιών μηχανισμών ρολογιού. Ο μηχανισμός ρολογιού παράχθηκε στη Λειψία της Γερμανίας.</p> <p>Το μνημείο συμβολίζει τις τέσσερις κατευθύνσεις του κόσμου, τη μετάβαση στη νέα χιλιετία και το Χάσκοβο ως σταυροδρόμι ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση.</p>
9	Το καμπαναριό	πόλη Χάσκοβο	<p>Ένα καμπαναριό με εντυπωσιακό μέγεθος και αξεχάστο πανόραμα ανεβαίνει πάνω από την πόλη του Χάσκοβο. Το καμπαναριό ύψους περίπου 30 μέτρων στήθηκε το 2010 σε κοντινή απόσταση από το Μνημείο της Θεοτόκου και πήρε γρήγορα τη θέση του στο σχηματισμένο αρχιτεκτονικό σύνολο. Στην κορυφή του υπάρχουν οκτώ καμπάνες διαφορετικών μεγεθών. Ένα περίεργο γεγονός είναι ότι μέρος των καμπάνων παρήχθησαν στο χυτήριο καμπάνων του Βελεγκανόφ, Πλόβντιβ. Το χυτήριο ιδρύθηκε το 1872 και η λειτουργία του συνέπεσε με την εποχή της προ-απελευθέρωσης της Βουλγαρίας και οι αδελφοί του Βελεγκάν συμμετείχαν ενεργά στην προετοιμασία της Επανάστασης του Απριλίου, δημιουργώντας λιοντάρια και σφαίρες για τους αντάρτες.</p>
10	Ο παλιός πύργος ωρολογίου	πόλη Χάσκοβο	<p>Ο πύργος ωρολογίου στο Χάσκοβο χτίστηκε στις αρχές του 19ου αιώνα ως σύμβολο της πόλης και της οικονομικής ανάπτυξης της περιόδου εκείνης. Για άγνωστους λόγους το 1913 το Δημοτικό συμβούλιο της πόλης έλαβε απόφαση να κατεδαφίσει τον πύργο ωρολογίου του Χάσκοβο. Στις 8 Σεπτεμβρίου του 2012 όμως οι διοικητικοί του Χάσκοβο Γκεόργκι Ιβανόβ έκαναν το πρώτο σκάμμα για την αναστήλωση του παλαιού πύργου ωρολογίου της πόλης. Ένα χρόνο αργότερα, και πάλι στη εορτή της πόλης - τη Γέννηση Θεοτόκου, το Χάσκοβο επανάκτησε ένα από τα σύμβολά του.</p> <p>Ο ανακινισμένος πύργος ωρολογίου φτάνει τα 23 μέτρα στο ύψος και είναι κατασκευασμένος από κομμένη πέτρα από την περιοχή του Ουζουντζόβο. Υπάρχουν τρεις πλάκες ρολογιού και ένα ηλεκτρονικό εργαλείο με ευθυγράμμιση GPS, ενώ το χτύπημα της καμπάνας μετράει τις ώρες που περνούν. Είναι περίεργο το γεγονός ότι η καμπάνα του πύργου κατασκευάστηκε από το χυτήριο «Whitechapel» που παρήγαγε την καμπάνα του Big Ben, την καμπάνα της ελευθερίας της Φιλαδέλφειας, τις καμπάνες των Ολυμπιακών Αγώνων του Λονδίνου και της Βασίλισσας Ελισάβετ Β για την επέτειό της. Το χυτήριο „Whitechapel“ (που ιδρύθηκε το 1570) είναι εγγεγραμμένο στο βιβλίο παγκόσμιων ρεκόρ του Γκίνες ως το παλαιότερο στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ο παλιός πύργος ωρολογίου του Χάσκοβο έχει αποκατασταθεί εξ ολοκλήρου με δωρεές.</p>
11	Το ηλιακό ρολόι	πόλη Χάσκοβο	<p>Στην αρχαιότητα, όταν οι άνθρωποι δεν είχαν ρολόγια, ημερολόγια και ψηζίδες, ο ήλιος ήταν μια βασική αναφορά για το χρόνο και το χώρο. Τότε οι λαοί της Μεσοποταμίας, της Ινδίας, της Αιγύπτου και της Ελλάδας εφευρέθηκαν τα ηλιακά ρολόγια. Αν και αποτελούνται από μια κάθετη ράβδο μπηγμένη στο έδαφος ή έναν τελετουργικό οβελίσκο, διδάξαν στους προγόνους μας να μετρήσουν το χρόνο. Με τα χρόνια, τα ηλιακά ρολόγια έχουν γίνει όλο και μεγαλύτερα, πιο ποικίλα, πιο όμορφα, πιο εξελιγμένα και πιο περίπλοκα...</p> <p>Εκτός από το χρόνο, το ηλιακό ρολόι στο Χάσκοβο μας δείχνει επίσης το «Τριαντάφυλλο ψηζίδων». Για αιώνες, το σύμβολο του τριαντάφυλλου συνδέθηκε με τις κάρτες και οδηγίες τους ανθρώπους προς τη σωστή κατεύθυνση. Βαμμένο σε σχεδόν όλους τους χάρτες, το «Τριαντάφυλλο ψηζίδων» έδειξε βόρεια και νότια, ανατολικά και δυτικά. Αρχικά γνωστό ως «Τριαντάφυλλο των Ανέμων», έδειξε τους 8 κύριους ανέμους και τους 8 δευτερευόντες, προσθέτοντας ακόμη και άλλους 16 τεταρτορόμβια, έτσι ώστε όταν εγγραφούν σε έναν κύκλο, αυτά τα τριάντα δύο σημεία ψηζίδας ταυρίζουν απόλυτα με τα τριάντα δύο πέταλα του τριαντάφυλλου.</p>

12	Μνημείο του Φθόνου	πόλη Χάσκοβο	<p>Το πρώτο και μοναδικό στον κόσμο Μνημείο του Φθόνου - ο Βουλγαρικός Ίκαρος εγκαινιάστηκε στις 8 Σεπτεμβρίου 2014 στο Χάσκοβο. Το γλυπτό παρουσιάζει έναν άνθρωπο με ανοιγμένα τα χέρια, με φτερά και ορμή να πετάξει. Αλλά δύο σκελετικά χέρια πιάνουν τα φτερά του τραβώντας τα προς τα κάτω σε μια προσπάθεια να τα σπιάσουν. Η ιδέα για το μνημείο του Φθόνου μετατρέπεται σε γλυπτό κάτω από τα χέρια του κ. Τένεβ - Γκοόπατα, δημιουργός πολλών άλλων εγκαταστάσεων τέχνης στο Χάσκοβο: το γλυπτό της Μπάμπια Γιάγκα, ο μπουφός μπροστά από το Δήμο, οι φιγούρες στην Πορτοκαλί γέφυρα, το μνημείο του καλλιτέχνη Λίτσο.</p> <p>Το μοναδικό έργο αυτό δημιουργήθηκε από χυτό ορείχαλκο, έχει ύψος 3 μέτρα και βάρος - 1 τόνο. Τοποθετήθηκε στο κέντρο του Χάσκοβο επί ογκώδους υποβάθρου από γρανίτη.</p> <p>Το Μνημείο του Φθόνου –ο Βούλγαρος Ίκαρος χτίστηκε εξ ολοκλήρου με δωρεές.</p>
13	Φρούριο «Μάρσα»	πόλη Χάσκοβο	<p>Το Χάσκοβο είναι ένας οικισμός με πλούσια χιλιετή ιστορία. Στο έδαφος της σημερινής πόλης, που βρισκόταν σε ένα σημαντικό στρατηγικό σημείο στο δρόμο από την Κεντρική Ευρώπη προς την Κωνσταντινούπολη, στην Αρχαιότητα εγκαταστάθηκαν και ζούσαν διαφορετικές φυλές. Μερικοί από αυτές εξαφανίστηκαν, άλλοι λιγότεριαν για να έρθουν στη θέση τους τρίτοι, που να εγκατασταθούν για πάντα, όπως οι αρχαίοι Θράκες. Οι αρχαιολογικές ανασκαφές αποκάλυψαν έναν αρχαίο Θρακικό οικισμό στην περιοχή της Χισορίας.</p> <p>Στα τέλη του 8ου αιώνα, το ύψος Χισορία (σημερινή γειτονιά Χισορία) νότια του ποταμού Χάσκοβο εμφανίστηκε ένας νέος οικισμός. Περιτριγυρισμένο από έναν παχύ τοίχο, ο οικισμός σταδιακά αυξήθηκε και ένας δεύτερος τοίχος ενισχύθηκε στις αρχές του 10ου αιώνα. Έτσι πριν από δέκα αιώνες γεννήθηκε το μεσαιωνικό Χάσκοβο ως μια τοπική βουλγαρική πόλη με αναπτυγμένες χειροτεχνίες, στρατιωτική φρουρά και πληθυσμό σημαντικό αριθμού.</p> <p>Για να εξαφανίσουν το νέο βουλγαρικό κράτος από τα Βαλκάνια, τον 11ο αιώνα οι Βυζαντινοί κατακτητές κατέστρεψαν εξ' ολοκλήρου τα τείχη, όπως κατέστρεψαν και το χωριό. Παρά αυτά τα καίρια χτυπήματα ο πληθυσμός δεν εγκατέλειψε την πατρίδα τους και εγκαταστάθηκε στην άλλη όχθη του ποταμού, αργότερα και γύρω από το σημερινό πάρκο "Τιαμάτσα".</p>
14	Περιφερειακό Ιστορικό Μουσείο	πόλη Χάσκοβο	<p>Το Περιφερειακό Ιστορικό Μουσείο του Χάσκοβο διατηρεί πάνω από 120.000 χιλιάδες κινητά μνημεία πολιτιστικής και ιστορικής κληρονομιάς, πολλά από τα οποία έχουν εξαιρετικά μεγάλη αξία. Μοναδικές συλλογές προϊστορικών, παλαιών και μεσαιωνικών εκθεμάτων όπως κεραμικά, πέτρες σίδηρο και γυαλί αποτελούν μέρος του πλούσιου μουσείου. Ανάμεσα στα πιο ενδιαφέροντα εκθέματα είναι δύο από τα σπάνια για τη Βουλγαρία κύπελλα «τύπου Τρώων» που χρονολογούνται από τον 1ο αιώνα π.Χ., ένα εκ των οποίων είναι σύμβολο του μουσείου.</p> <p>Μια εξαιρετικά πολύτιμη συλλογή από αντικείμενα και μεσαιωνικά νομίσματα που αριθμούν περισσότερα από 22.000 κομμάτια μπορεί να επισκεφθεί εδώ. Με τα χρόνια, το Περιφερειακό Μουσείο Ιστορίας έχει πραγματοποιήσει δραστηριότητες συλλογής, έρευνας και μεθοδολογίας στο έδαφος 11 δήμων της σημερινής περιοχής του Χάσκοβο. Έχει αποκαταστήσει πάνω από 30 μνημεία του πολιτισμού. Το μουσείο έχει μια από τις καλύτερες εθνογραφικές συλλογές. Τα ταμεία του τμήματος έχουν σχεδόν 15.000 μονάδες. Εδώ είναι αποθηκευμένες συλλογές από χάλκινα δοχεία, φορεσιές, υφάσματα, κοσμήματα, γεωργικό και βιοτεχνικό εξοπλισμό, αντικείμενα λαϊκής τέχνης, τελετουργικά αντικείμενα και πολλά άλλα.</p> <p>Το 2016 το Περιφερειακό Ιστορικό Μουσείο του Χάσκοβο εγκαινίασε την ανακαινισμένη αρχαιολογική έκθεση. Βρίσκεται σε μια νέα σύγχρονη αίθουσα σε δύο ορόφους και διαθέτει υλικές μαρτυρίες για την ιστορία της περιοχής από τη Νέα Εποχή του Λίθιου (του 7 - 5 αιώνα π.Χ.) έως τον ύστερο Αελεοθέρωση.</p>
15	Το Σπίτι του Τσορμπατζή Πασκάλ /ΓΗΚ/	πόλη Χάσκοβο	<p>Αναμφισβήτητα το σπίτι του Τσορμπατζή Πασκάλ είναι ένα πραγματικό αρχιτεκτονικό αριστούργημα. Είναι μνημείο πολιτισμού εθνικής σημασίας. Σε αυτό, μπορούμε να εντοπίσουμε τη μετάβαση από τον παραδοσιακό αγροτικό σε αστικό και ευρωπαϊκό τρόπο ζωής του τοπικού πληθυσμού μετά την Απελευθέρωση.</p> <p>Το σπίτι του Τσορμπατζή Πασκάλ είναι διάφορο, ασύμμετρο, με υπέροχη λειτουργική διάταξη. Αριστοκρατική ευκολία του προσδίνει το ημι-κυκλικό παράθυρο, άνεση και ζεστασιά αισθάνονται από τα όμορφα σκαλιστά ταβάνια, πόρτες και ντουλάπια, ενώ οι διακοσμητικές κόγχες ή τα λεγόμενα «αλαφράγκα» - συμπληρώνουν το εσωτερικό και του δίνουν μια μοναδική κομψότητα.</p> <p>Η εθνογραφική έκθεση στο σπίτι αποκαλύπτει θησαυρούς από τη ζωή των κατοίκων του Χάσκοβο την εποχή εκείνη. Ο πρώτος όροφος παρουσιάζει την καθημερινή ζωή μιας πλούσιας οικογένειας του Χάσκοβο και ο δεύτερος εντοπίζει με την αντιπροσωπευτικότητα και την ευρωχάρια του. Παράξενη είναι η αίσθηση που κυριαρχεί στο Σπίτι του Τσορμπατζή Πασκάλ - ένα μείγμα από περιέργεια, αισθητική απόλαυση, ασφάλεια και έκπληξη - οι ξύλινοι καναπέδες στο σαλόνι βρίσκονται δίπλα σε έπιπλα από τη Βιέννη, ενώ δίπλα στα ευρωπαϊκά ασημένια μαχαροπήρινα μπορούμε να δούμε ρωσικό σαμωβάρ... και όλα αυτά σαν να ενώνονται από τα τοπικά χαλιά της περιοχής του Χάσκοβο, με εκπληκτικές πολύχρωμες ρίγες, στη δημιουργία των οποίων η γυναίκα του Χάσκοβο ενσωμάτωσε τη λειπή της αίσθηση ομορφιάς και αισθητικής.</p>
16	Το Σπίτι του Τσορμπατζή Ντιμιτράκ	πόλη Χάσκοβο	<p>Το σπίτι του Τσορμπατζή Ντιμιτράκ είναι ένα από τα παλαιότερα στο Χάσκοβο. Χτισμένο στις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα, αποδεικνύει τις πολυμέρες αισθητικές απαιτήσεις και προδοκίες των πλούσιων επαγγελματιών και εμπόρων του Χάσκοβο. Εντοπίζει με την αριστοτεχνική του κατασκευή, τα εξαιρετικά καλλιτεχνικά γλυπτά και τα άλλα πρωτότυπα στοιχεία.</p> <p>Το Σπίτι του Τσορμπατζή είναι ενδιαφέρον με την ασυμμετρία του και τη διάταξη των δωματίων στο σχήμα του Γ. Από το σημαντικό μέγεθος υπόγειο χώρο του τσαρδακισιού (του μεγάλου στεγαζόμενου εξώστη) μπορούν να επισκεφθούν τρία δωμάτια - ένα μεγάλο κάτω σαλόνι, μια κουζίνα με τζάκι και ντουλάπια. Το σαλόνι με περίτεχνα σκαλισμένο ταβάνι από ξύλο δύο χρωμάτων, με «αλά φράγκα» που πλαισιώνεται από ντουλάπια, αποκαλύπτει ένα από τα πιο όμορφα και καλοδιατηρημένα παλιά καθιστικά στο Χάσκοβο. Παρόμοια διακόσμηση έχει επίσης ένα από τα μικρότερα δωμάτια. Το ταβάνι του είναι επίσης ξύλινο, με διακοσμητικές λωρίδες που σχηματίζουν διαμάντια. Τα παράθυρα είναι διακοσμημένα με όμορφο σκάλομα - το μοναδικό στο είδος του σε ολόκληρη την πόλη.</p>
17	Το Σπίτι του Μπογιατζή Ουγλού	πόλη Χάσκοβο	<p>Πολυτέλεια, μοναδικό στυλ και πνεύμα Αναγέννησης - αυτά τα λόγια ίσως να χαρακτηρίζουν καλύτερα το Σπίτι του Τσορμπατζή Μπογιατζή Ουγκλού από το Χάσκοβο. Οι οικία λάμπει με τα όμορφα διακοσμητικά του σχέδια και σχέδια με φύλλα και λουλούδια, ενώνοντας την αρχιτεκτονική, τις καλές τέχνες και τη φαντασία.</p> <p>Το διάφορο, στο σχήματος του Γ σπίτι χτίστηκε στα μέσα του 19ου αιώνα. Ένα αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό του εσωτερικού του χώρου είναι τα διαφορετικά ξυλόγλυπτα ταβάνια κάθε από τα οποία ακολουθεί το δικό του ξεχωριστό σχέδιο. Μέσα από αυτά ο μάστορας πέτυχε ένα είδος ανύψωσης του χώρου και αίσθηση αέρα. Το εντοπιστικό σαλόνι έχει μια λειτουργική σχέση με τα άλλα δωμάτια που το μετατρέπει σε ένα από τα πιο αντιπροσωπευτικά δωμάτια. Χαρακτηριστικά στοιχεία στη συνολική τοιχογραφία του εσωτερικού χώρου είναι οι πλούσια ζωγραφισμένες με πολύχρωμα μοτίβα διακοσμητικές κόγχες ή τα λεγόμενα «αλά φράγκα». Το τελικό αποτέλεσμα είναι μια συμφωνία των χρωμάτων, της γοητείας και της λειπής</p>

18	Το Σχολείο του Κύρκοβο	πόλη Χάσκοβο	<p>Το Σχολείο του Κύρκοβο είναι ένα υπέροχο παράδειγμα της αρχιτεκτονικής της Αναγέννησης στο Χάσκοβο και ένα μνημείο πολιτισμού σε εθνική κλίμακα. Το κτίριο εντοπίζεται με την εξαιρετικά πλούσια τοιχογραφία και την πλαστική του διακόσμηση. Η τετράλιτη στοά και η σκάλα προσδίδουν ιδιαίτερη επισημότητα και αποδεικνύουν την αισθητική της αρχιτεκτονικής κατά την Αναγέννηση. Μια φυσική συνέχεια του Σχολείου του Κύρκοβο είναι ο εξαιρετικά όμορφος κήπος μπροστά του. Γοητεύει με τις πράσινες πέργκολες, το βαθύ πηγάδι, τα εξαιρετικά φτιαγμένα ποζάρια και τα πολλά λουλούδια.</p> <p>Μετά από μακρά περίοδο κατά την οποία στο κτίριο ήταν εκπαιδευτικό, το 1952 το Σχολείο του Κύρκοβο έγινε έδρα του Περιφερειακού Ιστορικού Μουσείου και μέχρι το 1993 σε αυτό παρουσιζόταν έκθεση αφιερωμένη στη ζωή και το έργο του γεννημένου στο Χάσκοβο παγκοσμίας φήμης επιστήμονα και καθηγητή διδ. Λορέν Ζλατάρφφ. Σήμερα το Σχολείο του Κύρκοβο φιλοξενεί την έκθεση "Οι Εμπνευστές του Χάσκοβο", η οποία παρουσιάζει υλικό για τους σημαντικότερους ανθρώπους που συνέλαβαν στην πνευματική ανάπτυξη της πόλης από την Αναγέννηση μέχρι τις μέρες μας. Το Σχολείο του Κύρκοβο λειτουργεί με προκαταρκτικό αίτημα.</p>
19	Θέατρο «Ιβάν Ντίμοφ»	πόλη Χάσκοβο	<p>Το θέατρο «Ιβάν Ντίμοφ» είναι γνωστό ως ένα από τα πιο όμορφα και σύγχρονα θέατρα της Βουλγαρίας. Ο ναός της Μελομένης του Χάσκοβο χτίστηκε το 1926 και το 2004 αναστηλώθηκε/ ανακαινίστηκε πλήρως από τον δήμο του Χάσκοβο. Στα χρόνια της ύπαρξής του έπαιξε πάντα έναν από τους κορυφαίους ρόλους στην πολιτιστική ζωή της πόλης. Το Θέατρο «Ιβάν Ντίμοφ» - Χάσκοβο παρέχει στους θεατές δύο αίθουσες: μια μεγάλη αίθουσα για τα έργα δράμας με 260 καθίσματα και ένα σαλόνι για κουκλοθέατρο με 110 θέσεις. Παρέχει επίσης απρόσκοπτη πρόσβαση για άτομα με ειδικές ανάγκες. Το θέατρο διαθέτει αποθήκη, καλλιτεχνικό εργαστήριο, εργαστήριο ζωοργού, εργαστήριο σιδήρου, εξαιρετικά γκαρνταρόμπα και σκηνικά.</p> <p>Τα δύο φουαγιέ του θεάτρου «Ιβάν Ντίμοφ» - Χάσκοβο αποτελούν μόνιμη γκαλερί τέχνης. Στους θεατές που δεν έχουν κανέναν να αφήσουν τα παιδιά τους κατά τη διάρκεια των παραστάσεων παρέχεται μια «Αίθουσα Παραμυθιών». Πριν από την έναρξη κάθε παράστασης, ένας επαγγελματίας πιανίστας δημιουργεί καταπληκτική ατμόσφαιρα που έχει γίνει ήδη αναγνωρισμένο στοιχείο του θεάτρου.</p>
20	Πινακοθήκη - Χάσκοβο	πόλη Χάσκοβο	<p>Η Πινακοθήκη - Χάσκοβο ιδρύθηκε το 1962. Αρχικά, στεγαζόταν στο κτίριο του πρώην κινηματογράφου «Σεπτέμβρη» και το ταμείο της αποτελούνταν από περίπου 550 έργα, κυρίως ντόπιων καλλιτεχνών - του Ντιμίταρ Ιβάνοφ-Λίζο, του Πέταρ Τόλτοεφ και άλλων. Το 1998 η πινακοθήκη μεταφέρθηκε στα πρόσφατα ανακαινισμένα κτίρια -μνημεία πολιτισμού από τις αρχές του περασμένου αιώνα, στην οδό "Επίσκοποι Σωφρόνι" 1, όπου βρίσκεται ακόμα. Επί του παρόντος, το ταμείο της πινακοθήκης διαθέτει 1.500 έργα τέχνης - ζωγραφική, γραφικά και γλυπτά καλλιτεχνών από διαφορετικές γενιές. Τα έργα των πιο διάσημων καλλιτεχνών παρουσιάζονται σε μόνιμη έκθεση, ανοιχτή καθημερινά για επισκέψεις από τους πολίτες και τους επισκέπτες της πόλης.</p>
21	Πινακοθήκη «Φόρουμ»	πόλη Χάσκοβο	<p>Η Πινακοθήκη «Φόρουμ» ιδρύθηκε από τον Δήμο του Χάσκοβο και λειτουργεί ως γκαλερί σύγχρονης τέχνης από τις 05.09.2007. Βρίσκεται στο κέντρο της πόλης, κοντά στο θέατρο και έχει 130 τμ εκθεσιακού χώρου σε δύο ορόφους. Η πρόσοψη είναι αρχαίου ύφους, με τριγωνικό αέτωμα, Ιωνικές κολώνες και εναρμονίζεται με εκείνη του θεάτρου.</p> <p>Στο ισόγειο βρίσκεται το γραφείο της Ένωσης των Καλλιτεχνών του Χάσκοβο που λειτουργεί ως μόνιμη αγορά των έργων τους. Στο ισόγειο οργανώνονται ατομικές και γενικές εκθέσεις καλλιτεχνών από την πόλη, τη χώρα και το εξωτερικό. Εδώ εκτίθενται έργα καλλιτεχνών όπως Βεζντί Ραϊνίτοφ, Ζορζ Παπάζοφ, Σβετλίν Ρούσεφ, καθώς και έργα καλλιτεχνών που συνδέονται με την πόλη. Οι εκθέσεις στην Πινακοθήκη «Φόρουμ» αλλάζουν κάθε 20 ημέρες περίπου, με τα αποκορυφωμένα σημεία να είναι γύρω από τις λογοτεχνικές ημέρες "Νότια Άνοιξη", την Ημέρα του Χάσκοβο - 8 Σεπτεμβρίου και την ετήσια Γενική Χριστουγεννιάτικη Έκθεση της Ένωσης Καλλιτεχνών του Χάσκοβο.</p>
22	Προϊστορικός οικισμός	πόλη Χάσκοβο, 2 χλμ νοτιοδυτικά	<p>Αρχιτεκτονικό και πολιτιστικό μνημείο της Αρχαιότητας και του Μεσαίωνα. Είναι ένας χώρος εθνικής σημασίας</p>
23	Τύμβος του Αλεξάνδρου (Θρακικός τύμβος με τοιχογραφίες)	χωριό Αλεξάνδρου	<p>Στα περίχωρα και στο ίδιο το Χάσκοβο σώζονται ίχνη πολλών προϊστορικών, θρακικών, θρακικο-ρωμαϊκών, αρχαίων και μεσαιωνικών οικισμών. Τον Δεκέμβριο του 2000 στο τύμβο «Ρόσαβατα τσούκα» κοντά στο χωριό Αλεξάνδρου, μια ομάδα αρχαιολόγων με επικεφαλής τον Δρ Γκεόργκι Κιτόφ (1943-2008), πραγματοποίησε ένα από τα πιο σημαντικά ευρήματα στη βουλγαρική αρχαιολογία. Εισέρχοντας από την τρύπα που είχαν κάνει οι αρχαιολόγοι, οι επιστήμονες έπεσαν σε θρακικό τάφο από τον 4ο αιώνα π.Χ. με άπιστητα καλά διατηρημένες τοιχογραφίες. Η πρώτη ακόμη περισκόπηση έδειξε ότι η καλλιτεχνική διακόσμηση είναι μοναδική, χωρίς να υπάρχει παρόμοια μεταξύ των προηγούμενων ανακαλυφθεισών εγκαταστάσεων αυτού του τύπου. Εντυπωσιακή είναι επίσης η αρχιτεκτονική του τύμβου, ο οποίος σε μέγεθος μοιάζει με τους πιο μεγάλους στη χώρα μας. Ο τύμβος βρίσκεται σε άμεση γειτνίαση με το χωριό και ξεχωρίζει ως ένα όμορφο λόφο. Το ύψος του τύμβου είναι περίπου 15 μ., και η διάμετρος του υπερβαίνει 70 μ. Από την ανατολική του περιφέρεια αρχίζει διάδρομο μήκους άνω των δεκατεσσάρων μέτρων που περνά διαδοχικά σε ένα ορθογώνιο και ένα στρογγυλό δωμάτιο.</p> <p>Το κτίριο έπαιξε το ρόλο ενός ηρώου (ναοί-μασολεία). Το μικρό ύψος της αίθουσας και οι δύο εισόδους επέβαλαν σε κάθε επισκέπτη να περάσει στο</p>
24	Μουσείο Θρακικής Τέχνης	χωριό Αλεξάνδρου	<p>Το Θρακικό Μουσείο Τέχνης στην Ανατολική Ροδόπη, κοντά στο χωριό Αλεξάνδρου, χτίστηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος της Ιαπωνικής Κυβέρνησης για την Πολιτιστική Επιχορήγηση. Η κατασκευή του μουσείου ξεκίνησε τον Φεβρουάριο του 2008 και εγκαταστάθηκε επίσημα στις 15 Μαΐου 2009 από τους Α.Ε. Πρίγκιπα και Πρίγκιπισσα Ακισίνο (τον Φουμχίτο και τη Νορίκο Ακισινόμα) και τον τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας Γκεόργκι Παρβάνοφ.</p> <p>Το Μουσείο «Θρακική Τέχνη στην Ανατολική Ροδόπη» έχει συνολική έκταση 834 τ.μ. και βρίσκεται σε άμεση γειτνίαση με τον τύμβο με τον αρχικό τάφο. Ένα μέρος του κτιρίου έχει προοριστεί για την πλούσια έκθεση για το πιστό αντίγραφο του τάφου. Στο άλλο μέρος υπάρχει ένα σύγχρονο επιστημονικό ερευνητικό κέντρο με εργαστήρια, εξοπλισμένα με τον πιο σύγχρονο εξοπλισμό αποκατάστασης και συντήρησης. Το μουσείο έχει μία μεγάλη αποθήκη, καθώς και οπτικοακουστική αίθουσα για συνέδρια, στρογγυλά τραπέζια και θεματικές συναντήσεις που σχετίζονται με τη μελέτη του Θρακικού πολιτισμού.</p>

25	Τοποθεσία του Παναγριού του Ουζουντζόβο από τον 16ο έως τον 19ο αιώνα	χωριό Ουζουντζόβο, η πλατεία μπροστά από την εκκλησία	Το Παναγίρι στο χωριό Ουζουντζόβο απέκτησε μεγάλη φήμη και καθιερώθηκε ως η κορυφαία μεταξύ άλλων εκθέσεις όχι μόνο στα βουλγαρικά εδάφη, αλλά και σε ολόκληρη την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η ανάπτυξη της έκθεσης ενοήθηκε από διάφορους παράγοντες. Από τους αρχαίους χρόνους, μέσω Ουζουντζόβο είχε περάσει έναν ρωμαϊκό δρόμο. Η γειτνίαση του οικισμού με τον ποταμό Έβρο, ο οποίος τότε ήταν πλωτός, συνέβαλε επίσης στην ανάπτυξη της περιοχής. Σημαντικό είναι επίσης το γεγονός ότι το Ουζουντζόβο βρίσκεται στο δρόμο που συνδέει την Ευρώπη και την Ασία, την Ανατολή και τη Δύση (τον σημερινό διεθνή δρόμο E80). Με την πάροδο του χρόνου, το Παναγίρι του Ουζουντζόβο έγινε κέντρο εμπορίου. Δεν ερχόταν μόνο Βούλγαροι έμποροι, αλλά και εκείνοι από την Ευρώπη και την Ασία, υπήρχε σημαντική συσσώρευση κεφαλαίου και τεράστιο κύκλο εμπορευμάτων. Το Παναγίρι του Ουζουντζόβο διήρκεσε σχεδόν δύο αιώνες. Με την έναρξη του ρωσοτουρκικού πολέμου απελευθέρωσης, έπαισε να υπάρξει ως διεθνές εμπορικό κέντρο. Μετά την απελευθέρωση και τη διαίρεση των βουλγαρικών εδαφών σε δύο μέρη, το Πλόβντιβ έγινε πρωτεύουσα της Ανατολικής Ρωμυλίας. Σταδιακά η πόλη αναπτύχθηκε οικονομικά και πολιτιστικά. Στις 15 Αυγούστου του 1892, επί κυβέρνησεως Στέφαν Σαμπούφ, εγκαινιάστηκε η Έκθεση της Φιλιππούπολης, η οποία είναι ο διάδοχος αυτής του Ουζουντζόβο.
26	Η εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου (η εκκλησία του Ουζουντζόβο)	χωριό Ουζουντζόβο	Η Κοίμηση της Θεοτόκου είναι η μεγαλύτερη εκκλησία σε χωριό στη Βουλγαρία, που με έναν εκπληκτικό τρόπο συνδυάζει μέσα της στοιχεία του Χριστιανισμού και του Ισλάμ. Χτίστηκε ως χριστιανικός ναός το 1593 και καταστράφηκε από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Στη θέση τουψώθηκε τζαμί – μέρος τεράστιου καραβάν σαράν που σύμφωνα με τους χρονογράφους έμοιαζε με κάστρο, η κεντρική είσοδος του οποίου διατηρήθηκε μέχρι τις μέρες μας. Στις αρχές του 20ου αιώνα η Τουρκία επιστρέφει αυτή την περιοχή στη Βουλγαρία και από τότε αρχίζει η ανασυγκρότηση του τζαμιού και η μετατροπή του σε εκκλησία. Το 2007 ο ναός ανακαινίστηκε πλήρως από τον Δήμο Χάσκοβο. Κατά τη διάρκεια της αναστήλωσης ανακαλύφθηκαν δύο αρχαίες επιγραφές στην αραβική γλώσσα θρησκευτικού φιλοσοφικού περιεχομένου που ακόμα δεν έχουν επακριβώς χρονολογηθεί. Ανακαινίστηκαν και όλες οι εικόνες και τοιχογραφίες. Ο μάστορας ζωγράφος Ουστά Νταριν Μπόζκοφ από την πόλη Τριάβνα φιλοτέχνησε νέο ξύλινο εικονοστάσιο, το οποίο ως προς τις διαστάσεις του κατατάσσεται ανάμεσα στα τρία πλέον επιβλητικά στη χώρα. Εντυπωσιακές είναι οι βαλκοναρίες στα παράθυρα με σκηνές από τη ζωή της Μητέρας του Θεού.
27	Μεσαιωνικό φρούριο	χωριό Κλοκόντιτσα, Ασένοβα μαχαλά, 2 χλμ. νοτιοδυτικά	Λίγα άτομα γνωρίζουν το δεύτερο φρούριο του Ασέν Β΄, το οποίο βρίσκεται κοντά στο χωριό Κλοκόντιτσα, 5 χλμ. από το Χάσκοβο. Ακριβώς εδώ στις 9 Μαρτίου 1230 ο Τσάρος Ιβάν Ασέν Β΄ νίκησε τα στρατεύματα του βυζαντινού αυτοκράτορα Θεοδώρου Κομνηνού. Η νίκη έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της Βουλγαρίας και την απόκτηση πρόσβασης σε τρεις θάλασσες – τη Μαύρη, το Αιγαίο και την Αδριατική. Το φρούριο κτίστηκε σε ένα ξεχωριστό λόφο με ύψος 387 μ., ακριβώς στο κλειδί των δύο ποταμών, δηλαδή στον τόπο όπου πιστεύεται ότι έχει γίνει η μάχη. Δυστυχώς, δεν έχει απομείνει σχεδόν τίποτα, μόνο τα μεσαιωνικά τείχη είναι εμφανή. Ωστόσο, η θέα από το λόφο είναι όμορφη, υπάρχουν 2 κίσσια και συντριβάνια κατά μήκος της οικολογικής διαδρομής προς το φρούριο και ο τόπος έχει μεγάλη σημασία για την ιστορία της Βουλγαρίας.
28	Αγία πηγή και παρεκκλήσι της Αγίας Άννας	χωριό Τρακιέτις	Η ιστορία αυτού του αγίου τόπου ξεκινάει προ δύο αιώνων περίπου. Μία γυναίκα ήταν τυφλή εκ γενετής. Την παραμονή της Κοιμήσεως της Αγίας Άννας – 25 Ιουλίου, ο Κύριος έκανε την εμφάνισή του και είπε «Θα πάς στο Ελέχτσα (η παλαιά ονομασία του χωριού Τρακιέτις). Εκεί στο δάσος υπάρχει μια πέτρα απ' όπου πηγάζει νερό. Θα πάρεις από αυτό το νερό, θα πλύνεις τα μάτια σου, και θα βρεις το φως σου». Πήγε η γυναίκα και βρήκε την πηγή. Πέρασε όλη τη νύχτα εκεί πλένοντας τα μάτια της. Την επόμενη μέρα βρήκε το φως της. Τότε ξεκίνησαν να χτίζουν το παρεκκλήσι, που οι ντόπιοι ονόμασαν «Αγία Άννα» – προστάτισα των γυναικών και των παιδιών, θεραπεύτρια και μητέρα της Παναγίας Θεοτόκου. Το παρεκκλήσι της Αγίας Άννας κοντά στο χωριό Τρακιέτις έχει χτιστεί αποκλειστικά από δωρεές και με τον κόπο των ανθρώπων, τους οποίους η ιαματική πηγή έχει βοηθήσει. Κοσμικοί απ' όλη τη Βουλγαρία αναζητούν ίαση στον άγιο αυτό τόπο. Το αθάνατο νερό από την αγία πηγή βοηθάει όχι μόνο στα προβλήματα της οράσεως – πολλά άτομα ξαγάρια αποκτούν πρώτο παιδί ύστερα από προσκύνημα στο παρεκκλήσι. Χιλιάδες άνθρωποι που υποφέρουν από διάφορους πόνους δέχονται ίαση από την Αγία Άννα. Το 2009 για να επισημάνει τον άγιο τόπο, ο δήμαρχος του Τρακιέτις Κρασιμίρ Μπίτοσεβ, με δικά του χρήματα ανυψώνει σιδερένιο σταυρό ύψους 13 μέτρα. Κάθε χρόνο την ημέρα της Κοιμήσεως της Αγίας Άννας (25 Ιουλίου), εθιμώμονες άνθρωποι απ' όλη τη χώρα μαζεύονται στο παρεκκλήσι της αγίας πηγής, γίνεται αγιασμός και προσφέρεται κουρμπάνι.
29	Παραδοσιακό δωμάτιο	χωριό Κνιζόβνικ	Ένα παραδοσιακό δωμάτιο με περισσότερα από 100 εθνογραφικά εκθέματα άνοιξε για επισκέψεις το Μάρτιο του 2015 στο χωριό Κνιζόβνικ του Χάσκοβο. Η ιδέα ανήκει στη δήμαρχο Ζόρκα Νασκαλόβα και την γραμματέα του αναγνωστήριου «Ίζγκρεβ 1900 – Κνιζόβνικ», Βάνια Πετκόβα. Το σπίτι βρίσκεται στο αναγνωστήριο και τα εκθέματα συλλέχθηκαν από τους κατοίκους του χωριού, οι οποίοι δώρισαν παραδοσιακά αντικείμενα χαρακτηριστικά για τον τοπικό τρόπο ζωής – φορεσιές, μουσικά όργανα, λάμπες αερίου, αγγεία, υφαντικό αργαλείο και διάφορα εργαλεία. Η συλλογή νέων αντικειμένων για το δωμάτιο συνεχίζεται, ενώ ήδη συντάχθηκαν φυλλάδια για την ιστορία του χωριού.
30	Ο Τουρμής του Οσμάν Μπαμπά	χωριό Τεκέτο	Ό τεκές (η λέξη προέρχεται από την τουρκική λέξη tekke) είναι μια μουσουλμανική μοναστική κοινότητα, ένα μοναστήρι, συνήθως ένα τελετουργικό συγκρότημα κτιρίων όπου η κεντρική θέση καταλαμβάνεται από ένα επιταθσιο κτίριο - ένας τουρμής που είναι τάφος/μιασώλειο (συνήθως συμβολικό) ενός αγίου. Ο τουρμής Οσμάν Μπαμπά κοντά στο χωριό Τεκέτο του Δήμου του Χάσκοβο είναι ένα από τους τέσσερα παλαιότερους, μεγαλύτερους και πιο
№	ΦΥΣΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
1	Σπήλαιο "Βάνοβα Ντούπκα ("Η Τρόπια του Ιβάν")	χωριό Κλοκόντιτσα	Είναι ένα σπήλαιο με τη μορφή διάκλασης, μήκος 10 μ και μετατόπιση 6 μ. Βράχος - ασβεστόλιθος.
2	Σπήλαιο "Ντιάντο Ντούλοβα Ντούπκα ("Η Τρόπια του Παπισού Ντούλο")	χωριό Νόβα Ναντζέντα	Ανακαλύφθηκε από τον παπισού Ντούλο σε αναζήτηση εισόδου ρωμαϊκού νομιματοκοπίου. Είναι ένα σπήλαιο με τη μορφή διάκλασης, μήκος 134 μ και μετατόπιση 27 μ.
3	Σπήλαιο Μουτσαρλάκα	χωριό Νόβα Ναντζέντα του Δήμου του Χάσκοβο	Είναι ένα σπήλαιο με τη μορφή διάκλασης, μήκος 77 μ και μετατόπιση 13 μ.

4	Άλλος «Κενάνα»	πόλη Χάσκοβο	«Κενάνα» είναι το μεγαλύτερο πάρκο στην επικράτεια του Δήμου Χάσκοβο (236,6 εκτάρια) και βρίσκεται βορειοανατολικά της πόλης. Το κύριο μέρος του είναι δασωμένο. Υπάρχουν πολλά είδη δέντρων εδώ. Ενδιαφέροντα από денτρολογική άποψη είναι «το μικρό και το μεγάλο τούγιο», οι βιολογικοί κήποι με δέντρα και τριαντάφυλλα και ο «Ξηρός ποταμός». Ένας ευρύς πεζόδρομος, μήκους 2,5 χιλιομέτρων, περνά μέσα από το πάρκο. Οδηγεί στο κέντρο της σύνθεσης του πάρκου - μια τεχνητή λίμνη και ένα εστιατόριο. Στο πάρκο υπάρχουν πολλά μπαρ, ξενοδοχεία, πισίνες, θερινός κινηματογράφος, παιδική χαρά και αθλητικές εγκαταστάσεις. Εδώ υπάρχουν 8 καλά εξοπλισμένα γήπεδα τένις, με προπονητές, που είναι πολύ καλά για τένις και σκουός. Στο «Κενάνα» βρίσκεται επίσης ο ζωολογικός κήπος της πόλης του Χάσκοβο, με έκταση 9 στρεμμάτων και μεγάλο αριθμό διάφορων ζωικών ειδών, καθώς και το φράγμα «Σίβτα Βοντά» (Το Γκρι Νερό).
5	Προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ» («Χρυσή πεδίο»)	χωριό Νόβα Ναντζέντα	«Ζλάτο πολέ» κηρύχθηκε προστατευόμενη περιοχή το 2001. Περιλαμβάνει την παλιά κοίτη του Έβρου, η οποία έχει αποκοπεί από τον ποταμό στη δεκαετία του '50 του περασμένου αιώνα. Η προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ» περιλαμβάνει λίμνες διαφόρων μεγεθών και βάθους, καλαμιώνες και τύφες, νησιά και βοσκοτόπια. Αυτό είναι το μεγαλύτερο υγρότοπο φυσικό χαρακτήρα κατά μήκος του ποταμού Έβρου. Χαρακτηριστικά για την προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ» είναι τα φτερωτά, κυρίως είδη υδρόβιων πτηνών. Στην προστατευόμενη περιοχή μπορούν να παρατηρηθούν το Νανοβουτηχτάρι, η Νερόκοτα, ο Μικροσκοπικός, η Αλκινόνη και πολλά άλλα. Για ορισμένα είδη η προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ» είναι ένας σημαντικός χώρος διαχείρισης και ξεκούρασης κατά τη μετανάστευση. Εδώ, το χειμώνα, καταγράφηκαν έως και 2.000 άτομα του απειλούμενου με εξαφάνιση Μικροκάρβωνα πογκμαίου και αυτό καθορίζει την προστατευόμενη περιοχή ως υγρότοπο παγκόσμιας σημασίας. Άλλα τέτοια είδη είναι η Ευρωπαϊκή Βαλτόπαπια και η Ορτογομάνα. Ενδιαφέροντες για τους ορνιθολόγους είναι ο Ήταυρος και η Βαλτόπαπια. Πριν από χρόνια, στην προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ» μεταφέρθηκε ο λευκός κρίνος που περιλαμβάνεται στο Κόκκινο Βιβλίο, από ένα φυσικό ενδιαίτημά του στην Ποπόβιτσα (επίσης παλιά κοίτη του ποταμού Έβρου) μεταφέρθηκε στην προστατευόμενη περιοχή «Ζλάτο Πολέ». Η καλλιέργεια κρίνων αποτελεί μέρος του συνολικού προγράμματος αποκατάστασης της βιοποικιλότητας. Η περιοχή καλύπτει τμήματα των περιχωρών των χωριών Νόβα Ναντζέντα (του Δήμου Χάσκοβο), Μπροντ, Ράινοβο και Ζλάτο Πολέ (του Δήμου Ντιμίτροβγκραντ).
6	Μποάζα (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Γκάρβανοβο	«Μποάζα» είναι το επίσημο όνομα του φαραγγιού του ποταμού Μπάνσκα.
7	Γάλανθος ο Χιονώδης (Προστατευόμενη περιοχή)	χωριό Γκάρβανοβο, περιοχή «Ασένοβα Κρέποστ»	Ενδιαίτημα του Γάλανθου του Χιονώδη.
8	Ενδιαίτημα δρυός της έμμιχοου (Προστατευόμενη περιοχή)	Χωριό Ουζουνζτόβο, περιοχή Πλαμούντοε	Ενδιαίτημα δρυός της έμμιχοου.

„Το παρόν έγγραφο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της βουλγαρο-ελληνικής διασυνοριακής περιοχής μέσω έξιων και ψηφιακών εργαλείων» (eTOURIST), που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG VA «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020», σύμφωνο με την Σύμβαση ΒF1 αριθ. Β2.6c.07 / 09.10.2017. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και από εθνικούς πόρους των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα-Βουλγαρία 2014-2020». This document has been created within the framework of the Project „Promotion and development of natural and cultural heritage of Bulgarian - Greek cross-border region through smart and digital tools” (eTOURIST), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.6c.07/09.10.2017. The Project is co-funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.”